

ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВИЙ ФОРУМ

МАТЕРІАЛИ

VIII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

ПРАКТИЧНІ ТА ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ НАУКИ ТА ОСВІТИ

19 – 20 червня 2023 року

ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВИЙ ФОРУМ

**МАТЕРІАЛИ
VIII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

**ПРАКТИЧНІ ТА ТЕОРЕТИЧНІ
ПИТАННЯ РОЗВИТКУ НАУКИ ТА
ОСВІТИ**

19 – 20 червня 2023 року

**Львів
2023**

УДК 005
ББК 94.3(0)

Практичні та теоретичні питання розвитку науки та освіти: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції: м. Львів, 19-20 червня 2023 року. – Львів: Львівський науковий форум, 2023. – 98 с.

У даному збірнику представлені тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Практичні та теоретичні питання розвитку науки та освіти», організованої Львівським науковим форумом. Висвітлюються Практичні та теоретичні питання розвитку науки та освіти на сучасному етапі становлення, розглядаються сучасні наукові дискусії різних наукових напрямів.

Збірник призначений для студентів, здобувачів наукових ступенів, науковців та практиків.

Всі матеріали представлені в авторській редакції. За повноту та цілісність яких автори безпосередньо несуть відповідальність.

ЗМІСТ

БІОЛОГІЧНІ НАУКИ	6
<i>Заяць Є.</i> ОГЛЯД ОКРЕМИХ НАПРЯМКІВ ПРАКТИЧНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА РАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ	6
<i>Куц Ю.І.</i> ВПЛИВ СТРЕСУ ТА ДЕПРЕСІЇ НА СОМАТИЧНУ ЗАХВОРЮВАННІСТЬ (НА ПРИКЛАДІ ОРГАНІВ ТРАВЛЕННЯ).....	10
ВІЙСЬКОВІ НАУКИ	13
<i>Мірошніченко В.</i> ВОГНЕВИЙ КОНТАКТ ПРИ НЕДОСТАТНЬОМУ ОСВІТЛЕННІ	13
<i>Тимошик А.</i> ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	15
ГЕОГРАФІЧНІ НАУКИ	17
<i>Заворотнюк А.І.</i> ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ САНАТОРНО-КУРОРТНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОГО СТАНУ.....	17
ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ	20
<i>Беженар І.М.</i> ПЕРСПЕКТИВИ «ЗЕЛЕНОГО» БІЗНЕСУ У ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ УКРАЇНИ.....	20
<i>Борисенко Л.М., Борисенко М.В.</i> БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ОРГАНІЗАЦІЮ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	29
<i>Ткач О.В., Кратенко О.С.</i> ЕКОНОМЕТРИЧНИЙ АНАЛІЗ ДЕМОГРАФІЧНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ.....	31
<i>Ченцова Ю.П., Северін М.І.</i> ОЦІНЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	33
ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ	36
<i>Боровець О.</i> ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК ОСНОВНА МЕТА ПРИРОДОЗНАВЧОЇ ОСВІТИ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	36
<i>Мельничук О.М., Іваночко В.М.</i> ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ.....	39
<i>Яницька Л.В., Прадій Т.П., Михайлова А.Г.</i> ДОСЛІДЖЕННЯ ЯКОСТІ НАВЧАННЯ БІОЛОГІЧНОЇ ТА БІООРГАНІЧНОЇ ХІМІЇ В НМУ ІМЕНІ О.О. БОГОМОЛЬЦЯ..	41

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ	44
<i>Галкін К.</i> ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СПІЛКУВАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ.....	44
<i>Мірошніченко В.</i> ПСИХОЛОГІЯ ДОПИТУ МАЛОЛІТНІХ ПОСТТРАЖДАЛИХ ВІД СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА.....	46
<i>Петрова В.І.</i> ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРАВОВОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ.....	48
ТЕХНІЧНІ НАУКИ.....	50
<i>Лазебний В.М.</i> ОСВОЄННЯ ПАЛІТРИ ІНСТРУМЕНТІВ: РОЗКРИТТЯ ПОТЕНЦІАЛУ ПРОЕКТУВАННЯ В AUTOCAD.....	50
<i>Пилип'юк А.А., Белей О.І., Штаєр Л.О.</i> ТЕОРЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗРОБЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ДОВІДКОВОЇ СИСТЕМИ ПРО ФУТБОЛЬНІ МАТЧІ.....	52
<i>Саліхов М.М.</i> САМОКЕРОВАНІ АВТОМОБІЛІ ТА СИСТЕМИ ЇХ НАВІГАЦІЇ.....	53
<i>Цяпа С.М.</i> СПУФІНГ: КОМПЛЕКСНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СТРАТЕГІЙ, НАСЛІДКІВ ТА ЗАСОБІВ ЗАХИСТУ	60
ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ	64
<i>Левун Г.Г.</i> ІННОВАЦІЙНА ЛЕКСИКА СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	64
<i>Нос Н.М.</i> РЕЗЮМЕ ЯК СПОСІБ САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ.....	65
<i>Приходько І.Г.</i> ВИЗНАЧАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ ЯК СОЦІОЛЕКТУ СУЧАСНОГО МЕГАПОЛІСУ.....	67
ЮРИДИЧНІ НАУКИ.....	69
<i>Вальчук І.К.</i> ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ІТ-ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ОБ'ЄКТИВНА НЕОБХІДНІСТЬ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА	69
<i>Галкін К.</i> ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	71
<i>Галкін К.</i> ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ УЧАСНИКІВ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ.....	73
<i>Мірошніченко В.С., Петрова В.І.</i> ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ПОМИЛКИ В КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІЙ ДОКТРИНІ.....	75
<i>Мірошніченко В.</i> МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМИ ВІДЕОСПОСТЕРЕЖЕННЯ У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ.....	77
<i>Мірошніченко В.</i> ПРИРОДНО-ПРАВОВІ ПІДХОДИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВ	80

Мозоль К. ПРИНЦИП СУВЕРЕННОЇ РІВНОСТІ ДЕРЖАВ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ	82
Мозоль К. СПОСОБИ ОТРИМАННЯ ДОЗВОЛУ НА ВОГНЕПАЛЬНУ ЗБРОЮ ПІД ЧАС ВІЙНИ.....	83
Петрова В.І. ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ В ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО ЧАСУ	86
Свистун М.Я. ЗАКОНОДАВСТВО ПРО ОХОРОНУ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	88
Свистун М.Я. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ШКОДУ, ЗАПОДІЯНУ ДІЯМИ ТВАРИН: АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА ТА СУДОВОЇ ПРАКТИКИ	91
Срібний В. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	93
Шепеленко Д.К. АНАЛІЗ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В СФЕРІ РОЗВИТКУ ВІДНОВЛЮВАЛЬНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ (СОНЯЧНА, ВІТРОВА, ГІДРОЕНЕРГЕТИКА) В УКРАЇНІ ТА СПРИЯННЯ ЇХ ВИКОРИСТАННЮ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ.....	95

БІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Євдокія Заяць,

викладач вищої категорії, викладач-методист,

Відокремлений структурний підрозділ

«Технологіко-економічний фаховий коледж Білоцерківського НАУ»

ОГЛЯД ОКРЕМИХ НАПРЯМКІВ ПРАКТИЧНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА РАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Біологічні науки, як і вся природнича освіта в цілому, покликані сприяти реалізації цілей сталого розвитку та раціональному природокористуванню. Чому? Та тому, що наша країна, не зважаючи на військові дії, має на меті стати повноправним учасником ЄС та НАТО. Саме тому між країнами ЄС та Україною було заключено й ратифіковано угоду про асоціацію. У статті 360 цієї Угоди зазначається: «Сторони розвивають і зміцнюють співробітництво з питань охорони навколишнього середовища й таким чином сприяють реалізації довгострокових цілей сталого розвитку і зеленої економіки». [2, с. 97]

Одним із завдань біологічної науки, спрямованих на реалізацію цілей сталого розвитку, зазначених у Навчальній програмі для закладів загальної середньої освіти, є таке «розвиток особистої відповідальності за стан довкілля, формування ціннісних орієнтацій на збереження природи, розуміння необхідності узгодження стратегії природи і стратегії людини на основі ідеї універсальності природних зв'язків та самообмеженості, подолання споживацького ставлення до природи». [4, с. 1]

Ми усі звикли жити в затишку, теплі, хоча б відносному комфорті, які досягаються шляхом нераціонального, необережного, байдужого ставлення до природних ресурсів, яке веде за собою виникнення великої кількості екологічних, економічних та соціальних проблем, що ще більше поглиблюються у військовий час. Тому природоохоронна діяльність кожного з нас і держави в цілому просто необхідна, оскільки вона може забезпечити збереження природних ресурсів, зокрема невідновлюваних, покращення системи охорони здоров'я, інтеграцію екологічної політики в інші сфери політичної діяльності держави, підвищення рівня виробництва завдяки використанню сучасних технологій та, як наслідок, підвищення економічних показників. [2, с. 97]

За статтею 361 Угоди між Україною та ЄС можна виділити такі глобальні проблеми навколишнього середовища у світі: зміна клімату та якість атмосферного повітря, екологічне управління та доступ до інформації з питань навколишнього середовища, промислове забруднення та промислові загрози, захист біологічного та ландшафтного різноманіття, шумове забруднення та цивільний захист, якість води та управління водними ресурсами, управління відходами та ресурсами тощо. В Україні реальні екологічні проблеми тісно переплітаються з окресленими у статті 361 Угоди: високий ступінь зносу основних виробів та застарілі технології виробництва, висока ресурсо - та енергоємність ВВП, зростання дефіциту природних ресурсів, деградація земельних

ресурсів, скорочення площі лісистості та об'ємів води, радіаційне забруднення, тепер до всіх вищезазначених лих додаються ще й забруднення сільськогосподарських земель, луків, лісових угідь вибухонебезпечними об'єктами та техногенна катастрофа, що виникла внаслідок підриву Каховської ГЕС, наслідки якої, безперечно, відчує весь світ.

Одним із шляхів вирішення всіх цих проблем є впровадження «зеленої» економіки, яку фактично і потрібно розглядати, як шлях до сталого розвитку.

Галушкіна Т. П. зазначає, що «зелена економіка – це економіка, яка сприяє підвищенню добробуту людей і зміцненню соціальної справедливості при одночасному істотному зниженні ризиків для довкілля та дефіциту екологічних ресурсів (визначення ЮНЕП)». [5, с. 21] Її метою є формування дієвого середовища для економічного і соціального прогресу, що базується на мінімізації негативного впливу на довкілля та ефективному використанні природних ресурсів при збереженні гідного рівня життя населення.

Передумовою для реалізації моделей «зеленої» економіки є завдання, зазначені у Законі України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» (від 01.01.2020 р.), які, до речі, дуже співзвучні з завданнями біологічних наук: «впровадження освіти в інтересах збалансованого (сталого) розвитку, екологічної освіти та виховання, просвітницької діяльності з метою формування в суспільстві екологічних цінностей і підвищення його екологічної свідомості; оцінка ставлення та підвищення рівня поінформованості суспільства щодо значення, переваг та інструментів сталого споживання і виробництва, стану і цінностей біорізноманіття та заходів, які необхідно здійснити для його збереження, відновлення і сталого використання; забезпечення практичної реалізації результатів сучасних та фундаментальних екологічних досліджень та безперервної взаємодії між науковцями та державними органами...» [1, с. 9-10]

Україна і українці наполегливо працювали над питаннями реалізації положень Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами та втіленням їх у життя.

Практичні напрямки реалізації «зеленої» економіки в Україні у більшій мірі стосувалися використання альтернативних джерел енергії зокрема сонячної енергетики, вітрової енергетики та енергії біомаси.

60% промислових СЕС зосереджені на півдні України. У 1 кварталі 2020 року вже було встановлено СЕС загальною номінальною потужністю 4925 МВт. Станом на жовтень 2020 року кількість сімей, що використовували «чисту» електроенергію, сягнула 27623. Загальна потужність сонячних електростанцій приватних домогосподарств складала 712 МВт. А наприкінці 2021 року сумарна потужність сонячних електростанцій вже сягала 6320 МВт (без тих, що знаходились на тимчасово окупованих територіях).

За даними Української вітроенергетичної асоціації загальна потужність вітроелектростанцій на квітень 2021 року склала 1303 МВт, серед них: Ботіївська ВЕС, побудована у 2014 році енергетичним холдингом ДТЕК, з щорічним виробітком енергії близько 686 млн кВт·год; Приморська ВЕС, побудована у 2019 року компаніями ДТЕК ВДЕ та GE Renewable Energy, виробляє 650-700 млн кВт·год енергії щорічно; Мирненська ВЕС побудована компанією WindKraft, може генерувати станція близько 574 млн кВт·год енергії щорічно; Орлівська ВЕС побудована у 2019 року енергетичним

холдингом ДТЕК потужністю 98,8 МВт; Новотроїцька ВЕС побудована у 2019 році, потужністю 72,6 МВт; Овер'янівська ВЕС знаходиться на Херсонщині, щорічний виробіток електроенергії очікується близько 266 млн кВт·год енергії; Дністровська ВЕС введена в експлуатацію у травні 2021р дочірньою компанією VR Capital Elementum Energy, потужністю 40 МВт.

За даними Держенергоефективності, наприкінці 2021 року в Україні діяло 49 установок, що виробляють енергію з біогазу. Загальна встановлена потужність таких установок – 86 МВт. З них 59 МВт (21 установка) працюють на відходах сільського господарства, ще 27 МВт (28 установок) – на твердих побутових відходах. Ця галузь теж весь час розвивалась та розширювалась. Так протягом 2018 року було введено 12 МВт біогазових потужностей (12 установок), а протягом 2019 року – 40 МВт (16 установок), при цьому, за даними НКРЕКП, упродовж 2019 року біогазовими установками вироблено 247 млн кВт·год електроенергії.

Загалом, до повномасштабного вторгнення в Україну російських військ, встановлена потужність відновлюваної енергетики становила близько 10 ГВт, а інвестиції в цю галузь перевищили 12 млрд доларів. Герман Галущенко, міністр енергетики, зазначав, що до кінця жовтня 2022 року з експлуатації було виведено близько 75% вітрових станцій та 45-50% – сонячних, зокрема й тому, що значна частина їх розташована на півдні України, через обстріли, окупацію, розкрадання, відміну «зеленого» тарифу.

Також одним із завдань, яке потребує вирішення, є подолання проблеми якості атмосферного повітря та зміни клімату. Найактуальнішим способом вирішення цього питання є використання електромобілів, оскільки вони екологічні і не утворюють вихлопних газів, що дозволяє ефективно знизити негативний вплив на навколишнє середовище і природу. Наприкінці травня 2023 року сервісні центри МВС зареєстрували 7 688 електрокарів. Загалом їх в Україні майже 57000. Для порівняння: станом на березень 2021 року офіційно було зареєстровано 26089 електромобілів з них 5664 у Києві. Тенденція до збільшення використання електромобілів щільно пов'язана з ростом рівня екологічної свідомості населення.

В Концепції екологічної освіти України зазначено «Екологічна освіта, як цілісне культурологічне явище, що включає процеси навчання, виховання, розвитку особистості, повинна спрямовуватися на формування екологічної культури, як складової системи національного і громадського виховання всіх верств населення України (у тому числі через екологічне просвітництво за допомогою громадських екологічних організацій), екологізацію навчальних дисциплін та програм підготовки, а також на професійну екологічну підготовку через базову екологічну освіту». [3, с. 2]

Ще одним із завдань, що потребує уваги є підвищення економічної та природоохоронної ефективності виробництва і збереження зелених насаджень, яке досягається зокрема й шляхом виробництва, реалізації в магазинах та масового використання пакетів, виготовлених з кукурудзяного або картопляного крохмалю, виробництва паперу з опалого листя – ці відкриття у сфері біотехнології наших – українців. І це теж показує ріст екологічної культури молодого покоління.

Необхідною є також переробка твердих побутових відходів, зокрема пластику. Винахідливі українці виготовляють з пластикових виробів найнезвичніші речі: це і

приладдя для кухні, і прикраси, і елементи декору приміщень, і садові меблі, і бруківку, дуже міцну, до речі, і навіть будинки. Але не всі ТПВ можна використати таким способом. Наприклад поліетиленові пакети, разовий посуд не приймають на переробку навіть сміттєпереробні підприємства, тому весь цей непотріб опиняються у смітті і розлітається просторами планети.

Що робити? Формувати екологічну культуру. І провідну роль у цьому питанні відіграють саме навчальні заклади. Адже «Екологічна грамотність і здорове життя» є однією з ключових компетентностей кожного природничого предмету. Ми усі маємо розумно та раціонально користуватися природними ресурсами в рамках збалансованого розвитку, усвідомлювати роль навколишнього середовища для життя і здоров'я людини, бути відповідальними та готовими брати участь у вирішенні питань збереження довкілля і сталого розвитку, маємо усвідомлювати причинно-наслідкові зв'язки у природі, її цілісність і забезпечити з нею гармонійні взаємовідносини. Тут доречним буде вислів американської письменниці Вікторії Прінсіпал: «Якщо ми не збережемо цю планету життєдайною, все інше буде марним». Авторка досить влучно спрогнозувала майбутнє усієї планети однією короткою фразою. Тож маємо діяти, щоб захистити планету і себе разом з нею.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України // Відомості Верховної Ради – 2019. – № 16. – Ст.70 / Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19/print> – Дата звернення : 18.06.2023.
2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони {Угоду ратифіковано із заявою Законом № 1678-VII від 16.09.2014} // Офіційний вісник України від 26.09.2014 – 2014 р. – № 75. – Ст. 83 / Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text – Дата звернення : 18.06.2023.
3. Про концепцію екологічної освіти в Україні : Рішення № 13/6-19 від 20.12.2001 // Колегія Міністерства освіти і науки України. Верховна Рада України. Законодавство України / Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v6-19290-01#Text> – Дата звернення : 10.06.2023.
4. Навчальна програма предмету «Біологія і екологія. 10 – 11 класи. Рівень стандарту» для закладів загальної середньої освіти затверджена Міністерством освіти і науки України (наказ № 1407 від 23.10.2017).
5. Галушкіна Т. П. Основні засади впровадження моделі «зеленої» економіки в Україні : навч. посіб. / Т.П. Галушкіна, Л.А. Мусіна, В.Г. Потапенко та ін. ; за наук. ред. Т.П. Галушкіної. – К. : Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. – 154 с. – Режим доступу: <http://www.dea.edu.ua/img/source/Book/1.pdf> – Назва з екрану. – Дата звернення : 23.05.2023.
6. Петров Я. Топ 5 очікуваних змін у "зеленій" енергетиці в 2021. Перспективи розвитку "зеленої" енергетики України у 2021 році та потенційні проблеми галузі [Електронний ресурс] / Я. Петров // Економічна правда. – 2021. – Режим доступу : <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/01/14/669975/>. – Назва з екрану – Дата звернення: 22.05.2023.

Куц Ю.І.,
*старший викладач кафедри біології людини,
хімії та МНХ СумДПУ імені А.С.Макаренка*

ВПЛИВ СТРЕСУ ТА ДЕПРЕСІЇ НА СОМАТИЧНУ ЗАХВОРЮВАННІСТЬ (НА ПРИКЛАДІ ОРГАНІВ ТРАВЛЕННЯ)

В даний час психосоціальні розлади стають все більш поширеними у всьому світі, особливо тривога і депресія; згідно звітів ВООЗ до 2030 року депресія стане найпоширенішою глобальною хворобою [4]. Метою роботи було дослідити можливий вплив стресу/депресії на стан здоров'я людини та поширеність стрес-асоційованих захворювань на прикладі ШКТ.

Зв'язок емоційних розладів із функціональними дисфункціями та захворюваннями органів ШКТ пояснюється через подібні нейробіологічні механізми та однакові ліганди: вісь «мозок-ШКТ» має двосторонні зв'язки між центральною та ентєральною нервовими системами, а емоційні стани, такі як тривога та депресія, – з активацією гіпоталамо-гіпофізарно-наднирковою віссю. Незалежно від причини, хронічний чи гострий стрес має здатність змінювати цитокіновий профіль людини, що, у свою чергу, підвищує ймовірність розвитку метаболічних розладів. Емоційний стрес і депресія можуть знижувати регуляцію різних частин імунної системи, впливаючи на основні ефектори – нейротрансмітери, нейропептиди, нейрогормони та гормони надниркових залоз, та ставати таким чином тригерами розвитку асоційованих з нейрогуморальними змінами хвороб. Аналіз наявних теоретичних та експериментальних досліджень свідчить, що емоційний стрес і депресія можуть впливати на розвиток соматичних хвороб, зокрема, серцево-судинних та шлунково-кишкових, гіпертонії, діабету, ожиріння, раку; проте прямих залежностей між ними досі не встановлено [1].

В масштабному дослідженні Lee et al. (2015) з вивчення взаємозв'язку стресу та депресії із захворюваннями ШКТ, встановлено, що високі показники стресу частіше зустрічались серед чоловіків (84,8%) (середній вік – $43,8 \pm 10,1$), ніж у жінок. При цьому осіб із високим рівнем стресу спостерігались вищі показники за частотою: ожиріння, наявного куріння, побутового алкоголізму та, одночасно, ФД, СПК, рефлюкс-езофагіту. В групі осіб із вираженою депресією превалювали жінки (57,3%) (середній вік – $44,85 \pm 11,3$). В даній групі виявлено більшу кількість випадків зниження ваги, куріння, а з боку ШКТ – ФД, СПК. Авторами зроблено висновок про певний зв'язок між хворобами ШКТ та ступеня тяжкості стресу та депресії: рівень захворюваності на ФД та СПК збільшувався зі збільшенням рівня стресу, а рівень захворюваності на ФД збільшувався, коли депресія ставала більш серйозною. Патолофізіологічним поясненням отриманих даних може бути той факт, що кортикотропін-рилізінг-гормон (CRH), головний медіатор стресової реакції в системі «мозок-кишківник», може збільшувати проникність кишківника, а, серотонін і його транспортні форми (модулятори почуттів і поведінки, таких як тривога і депресія) можуть впливати на мозкову регуляцію функцій кишківника, і, відповідно, причинами

функціональних порушень ШКТ. Отримані результати щодо вищої частоти СПК у суб'єктів із легкою депресією, ніж при важкій депресії, може опосередковано свідчити, що ФД та СПК на тлі наявного психоемоційного чинника мають різні патофізіологічні механізми [3].

В роботі Song et al. (2013) продемонстровано, що учасники з рефлюкс-езофагітом мали значно вищі показники стресу порівняно зі здоровими особами, при цьому тяжкість захворювання вірогідно корелювала із вищими показниками стресу [5].

Слід зазначити, що люди з високим рівнем стресу як правило ведуть нездоровий спосіб життя, мають шкідливі звички, включаючи куріння та надлишок ваги, які є факторами обтяження ШКТ-хвороб [2]. Іншими словами, між стресом та захворюваннями ШКТ часто наявний двонаправлений зв'язок, тому при погіршенні емоційного стану часто загострюються наявні хвороби, які мають психоемоційну патогенетичну компоненту. Так, в дослідженні Taft T. et al. (2023) вказано, що медична травма та посттравматичний стрес внаслідок специфіки лікування ШКТ-органів (наприклад, від потенційно травматичних медичних процедур при діагностиці та лікуванні захворювань стравоходу) підвищували рівень депресії та тривоги, повокували підвищену настороженість при обстеженнях [6].

В дослідженні He M. et al. (2022) показано, що гастроєзофагеальна рефлюксна хвороба (ГЕРХ) має зв'язки із ожирінням та курінням і, водночас, із тривогою та депресією. ГЕРХ в основному стосується рефлюксу вмісту шлунку та дванадцятипалої кишки до стравоходу, що, у свою чергу, викликає кислотний рефлюкс, печію та інші симптоми, які здатні значно погіршити якість життя людини і можуть заважати виконанню професійних та побутових задач. З'ясовано, що тривога підвищує ризик симптомів рефлюксу, а при депресії цей показник зростає у 1,7 рази; загалом в осіб з психосоціальними розладами частота ГЕРХ вища у 2,2 рази порівняно із суб'єктами без рефлюксу [2].

Підсумовуючи, необхідно зазначити, що питання взаємозв'язку психоемоційного стану, зокрема рівня стресу та депресії, і поширеності та вираженості хвороб органів ШКТ потребує подальшого глибшого вивчення, систематизації та узагальнення. Дана проблема є актуальною і з погляду на можливий внесок депресивних станів та хронічного стресу у розвиток пухлинних процесів, в тому числі у розвиток аденоми та карциноми шлунка. Вірогідним механізмом останніх вважають зміни харчових звичок або способу життя через симптоми депресії як непрямі чинники, та активацію гіпоталамо-гіпофізарно-надниркової системи (НРА), що, ймовірно, порушує імунну систему та сприяє розвитку раку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bhasin E., Mishra S., Pathak G., Chauhan P., Kulshreshtha A. Cytokine database of stress and metabolic disorders (CdoSM): a connecting link between stress and cardiovascular disease, hypertension, diabetes and obesity. 3 Biotech. 2022;12(11):308. <https://doi.org/10.1007/s13205-022-03375-0>
2. He M., Wang Q., Yao D., Li J., Bai G. Association Between Psychosocial Disorders and Gastroesophageal Reflux Disease: A Systematic Review and Meta-analysis. Journal of neurogastroenterology and motility. 2022;28(2):212-221. <https://doi.org/10.5056/jnm21044>.

3. Lee S.P., Sung I.K., Kim J.H., Lee S.Y., Park H.S., Shim C.S. The effect of emotional stress and depression on the prevalence of digestive diseases. *Journal of neurogastroenterology and motility*. 2015;21(2):273-282. <https://doi.org/10.5056/jnm14116>.
4. Rehm, J., Shield, K.D. Global Burden of Disease and the Impact of Mental and Addictive Disorders. *Current psychiatry reports*, 2019;21(2):10. <https://doi.org/10.1007/s11920-019-0997-0>.
5. Song E.M., Jung H.K., Jung J.M. The association between reflux esophagitis and psychosocial stress. *Digestive Diseases and Sciences*. 2013;58(2):471-477. <https://doi.org/10.1007/s10620-012-2377-z>.
6. Taft T.H., Carlson D.A., Marchese S.H., Pandolfino J.E. Initial assessment of medical post-traumatic stress among patients with chronic esophageal diseases. *Neurogastroenterology and motility*. 2023;35(5):e14540. <https://doi.org/10.1111/nmo.14540>.

ВІЙСЬКОВІ НАУКИ

Валерія МІРОШНІЧЕНКО,

здобувач вищої освіти 2-го курсу

Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції.

Науковий керівник: Юрій ВОЛКОВ,

старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ВОГНЕВИЙ КОНТАКТ ПРИ НЕДОСТАТНЬОМУ ОСВІТЛЕННІ

Одним зі способів вогневого контакту в умовах недостатньої освітленості є використання нічного бойового сполучення. Для цього працівникам поліції надаються спеціальні пристрої нічного бачення, які дозволяють їм бачити в темряві. Такі пристрої забезпечують додаткову освітленість і дозволяють поліцейським виявляти цілі, які були б невидимими без їх допомоги.

Ще одним ефективним способом вогневого контакту в умовах недостатньої освітленості є використання інфрачервоних пристроїв. Ці технічні засоби використовуються для виявлення теплових сигнатур, що випромінюються з об'єктів та людей. Поліцейські можуть використовувати інфрачервоні пристрої для знаходження та визначення положення потенційно небезпечних осіб навіть у темряві або при обмеженій видимості [1, с. 7].

Крім того, варто звернути увагу на тренування поліцейських в умовах, що максимально наближені до реальних ситуацій. Наприклад, можна організувати симуляції темряви або обмеженого освітлення під час тренувальних занять з вогневої підготовки. Це дозволить особовому складу набути досвіду та вмінь реагувати в умовах обмеженої видимості [2, с. 73].

Враховуючи все вищезазначене, необхідно акцентувати увагу на забезпеченні належних умов під час вогневої підготовки особового складу поліції. Важливо проводити тренування в різних умовах, включаючи ситуації з недостатнім освітленням, щоб забезпечити адекватну підготовку поліцейських до реальних викликів, з якими вони можуть зіткнутися у своїй службі [4, с. 82].

Тактичний ліхтар (підствольний ліхтар) є освітлювальним приладом, який використовується спільно з вогнепальною зброєю. Він призначений для підсвічування мети та може бути використаний для тимчасового засліплення та дезорієнтації противника. Тактичні ліхтарі можуть бути ручними або встановлюватися на зброю [2, с. 5].

Ручні тактичні ліхтарі зазвичай використовуються з пістолетами та револьверами, тоді як моделі, які встановлюються на гвинтівках і рушницях, призначені для великокаліберної зброї. Тактичний ліхтар освітлює ціль та дезорієнтує противника,

дозволяючи стрілку використовувати обидві руки для маніпуляцій зі зброєю. Ці ліхтарі мають високу міцність та здатні витримувати удари і вібрацію [4, с. 13].

Ручні тактичні ліхтарі можуть бути використані при стрільбі з пістолетів та револьверів. Для зброї більшого розміру, такої як пістолети-кулемети, автомати та гвинтівки, використовуються спеціальні кріплення, щоб ліхтар можна було встановити на зброю. Це забезпечує ефективність та міцність таких ліхтарів під час експлуатації.

При обранні тактичного ліхтаря варто звернути увагу на деякі важливі характеристики. Перш за все, він повинен бути стійким до ударів та вологи, оскільки поліцейські часто працюють в умовах недостатньої освітленості при поганій погоді. Також важливо, щоб ліхтар зберігав працездатність при різних температурах і вологості. Ергономічний дизайн тактичного ліхтаря також є важливим фактором, оскільки він повинен комфортно триматися в руці навіть в умовах дощу або в мокрій долоні [2, с. 9].

Щодо живлення ліхтаря, найпоширенішим варіантом є літєві батареї. Вони мають високу ємність, низький саморозряд та працюють добре при різних температурах. Зокрема, акумулятори типу Li-ion 18650 є популярними серед власників тактичних ліхтарів, оскільки поєднують в собі високу ємність і довгий термін зберігання.

Вогневий контакт при недостатньому освітленні є ситуацією, коли поліцейським доводиться здійснювати вогневу відповідь або маніпуляції зі зброєю в умовах обмеженої видимості. У таких ситуаціях належна освітленість стає критично важливою для успішного виконання завдань та забезпечення безпеки.

Тактичні ліхтарі виявляються незамінними інструментами в подібних сценаріях. Вони забезпечують можливість підсвітити мету, що дозволяє поліцейським зорієнтуватись, отримати важливу інформацію про ситуацію та правильно реагувати. Крім того, тактичні ліхтарі можуть використовуватися для тимчасового засліплення та дезорієнтації противника, надаючи перевагу вогневому контакту [2, с. 7].

При обранні тактичного ліхтаря важливо звернути увагу на його міцність, стійкість до ударів, вологи та пилу. Він повинен працювати надійно в умовах сильної вібрації і ударів. Ергономічний дизайн також має значення, оскільки поліцейським потрібно зручно тримати ліхтар в руці навіть в умовах поганої погоди або стресових ситуацій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Власенко І. В., Чміль М. О., Федоров В. В. Ступінь впливу екстремальних умов на працівників міліції при використанні ними вогнепальної зброї. *Право і Безпека*. 2012. № 4 (46). С. 335–338. URL: <http://old.pb.univd.edu.ua/?controller=service&action=download&download=21431>
2. Логаčov М. Г. Психологічна підготовка особового складу спеціальних підрозділів ОВС до дій в екстремальних умовах : автореф. дис. ... канд. психол. наук. Харків, 2001. 16 с.
3. Федоров, В. В., and О. Б. Піскунова. Роль практичної стрільби в системі вогневої підготовки поліцейських: психологічна складова. 2021 р.
4. Циркуленко, А. М., and С. С. Циркуленко. "Стан поліцейського в умовах ведення вогневого контакту." *Харківський національний університет внутрішніх справ: 25 років досвіду та погляд у майбутнє (1994–2019 рр.): зб. тез доп. на міжнар. наук.-практ. конф. до 25-річчя створення ун-ту (м. Харків, 22 листоп. 2019 р.)*. Харків, 2019. С. 488-491., 2019.

Аліна ТІМОЩИК,
здобувач вищої освіти 2 курсу
навчально-наукового інституту права та підготовки
фахівців для підрозділів Національної поліції.
Навчальний керівник: **Волков Юрій Михайлович,**
старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки.
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Вогнева підготовка є одним з основних предметів професійної службової і фізичної підготовки співробітників органів внутрішніх справ і спрямована на формування стійких навичок у поводженні з вогнепальною зброєю, навчання особового складу діяти в умовах, пов'язаних з ефективним і правомірним його застосуванням .

Одним з найбільш важливих і відповідальних напрямів підготовки співробітників нової Національної поліції є питання застосування і використання сучасного вогнепальної зброї [2].

Екстремальні і напружені ситуації, з якими доводиться стикатися співробітникам поліції, вимагають негайної дії, як правило, в умовах жорсткого дефіциту часу, надаючи тим самим великий вплив на поліцейських. Одним з видів екстремальних ситуацій, з якими стикаються співробітники поліції, є ситуація застосування вогнепальної зброї [3]. Аналіз випадків застосування і використання вогнепальної зброї співробітниками поліції, дозволяє зробити висновок про відсутність стійких навичок прицільної міткою стрільби, в тому числі по рухомій цілі, в обмежений час, після фізичного навантаження, в умовах недостатньої видимості, а також недостатній рівень теоретичної та психологічної підготовки [2].

Статистика випадків реальних вогневих контактів показує, що система професійної підготовки співробітників поліції повинна включати в себе три взаємопов'язаних складових: базова підготовка для швидкого і точного ураження цілі на дальностях від 1 до 25 метрів; правова підготовка, необхідна для миттєвої оцінки обстановки і прийняття вірного рішення на застосування або використання зброї; психологічна підготовка.

Вогнева підготовка є складовою частиною професійної підготовки і спрямована на формування, розвиток і вдосконалення навичок і умінь, необхідних для впевненого володіння зброєю при виконанні оперативно - службових завдань. Готовність співробітників органів внутрішніх справ успішно діяти при затриманні правопорушників, багато в чому обумовлена впевненим володінням табельною зброєю .

Вогнева підготовка є складовою частиною професійної, службової та фізичної підготовки і являє собою систему заходів, спрямованих на засвоєння особовим складом

теоретичних знань, прищеплення їм умінь і навичок, необхідних для впевненого володіння зброєю при виконанні оперативно-службових завдань [1].

Коли всі учасники стрільб виконують вправу, керівник стрільб особисто перевіряє записи в роздавальній-здавальній відомостях, залишок боєприпасів, кількість стріляних гільз, дає вказівки на зняття обстав і чистку зброї. Потім підводить підсумок заняття, вказує на позитивні і негативні моменти, характерні помилки, які вплинули на результат стрільби. За показані результати в стрільбі і дії зі зброєю на вогневому рубежі виставляє оцінки в журнал.

Перевіривши наявність магазинів, пеналів з приладдям для чистки зброї, сумок для магазинів, радіостанцій, сигнальних патронів, організовує прибирання вогневого рубежу, після чого дає дозвіл на посадку в автобус для проходження в розташування.

Проблеми та особливості вогневої підготовки працівників поліції під час воєнного стану можуть бути значними і вимагати особливого підходу з боку влади та органів забезпечення правопорядку. Воєнний стан, який вводиться в ситуаціях загрози національній безпеці або громадському порядку, може привести до змін у вогневій підготовці поліцейських. Деякі з основних проблем та особливостей можуть включати:

Воєнний стан часто супроводжується підвищенням рівнем загрози, включаючи можливість ворожого вторгнення або терористичних актів. Це означає, що поліцейським доводиться бути готовими до більшого рівня насильства та використання зброї. Збільшена загроза також може вимагати посилення вогневої підготовки, зокрема тренування в складних сценаріях та реальних умовах. У воєнний період пріоритетом є забезпечення безпеки громадян та утримання громадського порядку. Це може означати, що поліцейським потрібно більше часу і ресурсів для тренування зі стрільби та тактичних навичок. Вогнева підготовка повинна бути ретельно спланована і включати регулярні тренування та поновлення навичок для забезпечення ефективності поліцейських у складних ситуаціях.

Таким чином, вогнева підготовка працівників поліції під час воєнного стану має свої виклики та особливості. Забезпечення високої ефективності та безпеки поліцейських вимагає зміцнення тренувань, ретельного планування та співпраці зі збройними силами. Тільки через це можна забезпечити надійну та ефективну роботу поліції в умовах воєнного стану, зберігаючи громадський порядок та захищаючи національну безпеку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Головацький О.О., Прядко В.М. Особливості вогневої підготовки поліцейських на початковому етапі навчання. Протидія злочинності: проблеми практики та науково-методичне забезпечення. Південноукраїнський правничий часопис 2019 р. Одеса: ОДУВС, 2019. С.16-18.
2. Бодирев Дмитро, Мислива Оксана Вогнева підготовка: іновачії vs. традиції. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2021 р. Дніпро: ДДУВС, 2021. С.25-26.
3. Савченко, М. С., Жуковський С.В. Вогнева підготовка складова професійної підготовки поліцейського. Матеріали викладені у авторській редакції з незначними коректорськими правками. 2020 р. С. 161.

ГЕОГРАФІЧНІ НАУКИ

Заворотнюк Анастасія Ігорівна,

Студентка.

Науковий керівник: доцент Чернишова Таїсія Миколаївна.

Поліський національний університет

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ САНАТОРНО-КУРОРТНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОГО СТАНУ

Актуальність теми. На сучасному етапі Україні переживає досить складні часи. Пов'язане це, насамперед, із веденням активних бойових дій на території нашої держави та збройною агресією рф. Чи не найбільше постраждала в умовах воєнного стану сфера економіки та туризму. Дослідження даної теми сьогодні є надзвичайно важливим через необхідність пошуку шляхів оптимізації та вдосконалення туристичної сфери, а також підбору методів адаптації даної галузі до сучасних викликів та умов війни. Дослідженням розвитку туризму та, зокрема, санаторно-курортного господарства в Україні в умовах воєнного стану займаються науковці у сфері туризму, економіки та менеджменту.

Мета дослідження – проаналізувати основні тенденції розвитку санаторно-курортного господарства України в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Сучасна туристична діяльність є однією з основних галузей економіки України. Паралельно з розвитком цієї галузі, в країні також розвивається транспортна, продовольча та міська інфраструктура, яка надає переваги розвитку туристичної промисловості. Проте, ринок збуту туристичних послуг є дуже вразливим до криз різного походження, таких як епідемії, воєнні конфлікти, стихійні лиха, соціально-економічні та політичні кризи, що призводять до дестабілізації в країні. Саме цей факт підтверджує, що туристична діяльність в країні з початку повномасштабної війни зазнала краху. Велика кількість туристичних компаній припинила свою роботу або перекваліфікувала профіль діяльності, а більшість готелів, санаторіїв та туристичних баз стали тимчасовим житлом для людей з окупованих територій. Ситуацію ускладнює і те, що повітряний простір над Україною є закритим для польотів [4, с. 33].

Виклики воєнного часу є дуже складними для діяльності туристично-рекреаційної сфери. Це стосується як падіння обсягів послуг, так і фінансово-економічних результатів діяльності туристично-рекреаційної сфери України, що отримують стійку негативну динаміку. Надходження від туризму до бюджетів за січень-червень 2022 р. зменшилися на чверть – з 1088,9 млн грн до 809,4 млн грн. Найбільше коштів надійшло від діяльності готелів і подібних засобів розміщування – 460,5 млн грн (зменшення порівняно з аналогічним періодом минулого року становить 30,8%). Від діяльності туристичних агентств надійшло 141,6 млн грн (збільшення на 41,0%), від діяльності туроператорів – 83,4 млн грн (зменшення на 21,3%), діяльності засобів розміщування на період відпустки та іншого тимчасового проживання – 73,0 млн грн (зменшення на 59,0%), діяльності інших засобів тимчасового розміщування – 50,2 млн грн (збільшення на 39,0%). На 16,8% зменшилася кількість платників податків і зборів, тобто туристично-рекреаційна сфера втратила 3228 платників до бюджетів, зокрема 1419 юридичних осіб [3].

У 2021 році в Україні налічувалося 80 санаторіїв, які орієнтовані на різних профілях – кожен санаторій орієнтується на лікування та профілактику різних захворювань, наприклад, санаторій «Нафтуся Прикарпаття» має наступні профілі лікування, за якими надаються послуги з санаторно-курортного лікування потерпілим:

- захворювання системи кровообігу;
- захворювання органів травлення;
- захворювання кістково-м'язової системи;
- захворювання нервової системи;
- захворювання органів дихання;
- захворювання ендокринної системи;
- захворювання урологічного профілю.

Таким чином, санаторії України у сучасних умовах надають комплексне лікування постраждалим в ході війни від агресії країни-загарбника [1, с. 787].

«Під час війни туризм в країні був поганим, показники його активності впали до дуже низьких рівнів. Наприклад, санаторії в Трускавці чи Східниці зараз або повністю закриті, або переповнені, тому що у людей немає коштів на відпочинок і лікування. Іноземні туристи не приїхали би сюди, тому що в Україні війна», – розповів директор Центру розвитку туризму Володимир Царук.

За його словами, з початку літа українці почали проводити вихідні неподалік від місця проживання. Крім того, немає великого попиту на одноденні поїздки.

«В Україні відкриваються дитячі табори. Перш за все, у тих областях, які є відносно безпечними. Це Закарпаття, Івано-Франківськ, Львів та його частини, що знаходяться поблизу Карпат. Для дітей підходять туристичні агенції або організатори відпочинку, де є безпечні місця або сховища, щоб сховати дітей на випадок авіанальотів. Тому що зараз у батьків є така потреба. Перш ніж відправити своїх дітей в ці санаторії, вони запитують і просять фотографії, щоб переконатися, що дітей є куди ховати», – сказав Царук. [5].

Проте, незважаючи на складну ситуацію в країні, одні з найвідоміших курортів Східниця, Трускавець і Моршин продовжили свою роботу. Зазвичай Трускавець відвідують цілий рік, але офіційно сезон 2022 року відкрили лише 1 червня. З лютого частина місць розміщення туристів стала сховищем для сотень біженців з різних куточків України, і тому вони не функціонують належним чином як розважальні центри. Також є частина здравниць, які необхідно перепрофілювати. Нині там відновлюються наші захисники та постраждали від агресії російських окупантів. Однак більшість готелів і санаторіїв працюють у звичайному режимі [2].

Висновки. Отже, можна підсумувати, що в сучасних умовах воєнного стану туристична сфера в Україні постраждала чи не найбільше. Через відсутність потоку іноземних туристів, перепрофілювання санаторно-курортних приміщень під житло для ВПО, сфера туризму втратила більше 30 % доходу. Проте сьогодні експерти у туристично-рекреаційній сфері розробляють низку методів та засобів підвищення рівня рентабельності туристичного бізнесу та розробляють концепції адаптації до сучасних мінливих викликів та умов.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бакало М., Челембієнко К. Потенціал медичного туризму в Україні. EDITORIAL BOARD. 2022. С. 786–790. URL: https://www.researchgate.net/profile/Svitlana-Bohatu/publication/362569053_#page=787.
2. Відпочинок в Україні під час війни: Трускавець, Моршин та Східниця. Сумські новини. 2022. URL: <https://sumypost.com/sumynews/suspilstvo/vidpochynok-v-ukrayini-pid-chas-vijny-truskavets-morshyn-ta-shidnytsya/>.
3. Жук П. Туристично-рекреаційна сфера Карпатського регіону України в умовах воєнного стану. Регіональна економіка. 2022. № 3. С. 37–45. URL: https://www.re.gov.ua/re202203/re202203_037_ZhukPV.pdf.
4. Загоруй В., Онуфрійчук Л. Особливості розвитку туризму України в умовах воєнного стану. Актуальні проблеми розвитку освіти в сфері туризму. С. 32–35. URL: <http://46.63.9.20:88/jspui/bitstream/123456789/721/1/page=32>.
5. Санаторії на Західній Україні через війну майже порожні або зовсім закриті. ВАРИАНТИ. 2022. URL: <https://varianty.lviv.ua/88809-sanatorii-na-zakhidnii-ukraini-cherez-viinu-maizhe-porozhni-abo-zovsim-zakryti>.

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

УДК 334.012.64 : 631.11 (477)

Беженар І.М.,
*кандидат економічних наук,
старша наукова співробітниця відділу підприємництва,
кооперації та агропромислової інтеграції,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»,
м. Київ, Україна
ORCID : 0000-0002-4584-9062*

ПЕРСПЕКТИВИ «ЗЕЛЕНОГО» БІЗНЕСУ У ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ УКРАЇНИ

Впровадження Європейського зеленого курсу в Україні, особливо в сільському господарстві, є складним завданням, що стоїть перед нами. Переваги такого бізнесу в тому, що він сприяє зменшенню екологічного впливу, забезпечує збереження ресурсів, стимулює інновації (техніко-технологічний та економічний розвиток виробництва на основі інновацій) та розвиток нових технологій, підвищує соціальну відповідальність підприємств та забезпечує робочі місця [1].

Це можуть бути підприємства, що виробляють товари або послуги, які використовують біорозкладаючі матеріали, екологічно чисті компоненти та не шкодять навколишньому середовищу. Зелений бізнес може також включати підприємства, які працюють в галузях відновлювальної енергетики, екологічного транспорту, збору та переробки відходів. Даний вид бізнесу стає все більш популярним, оскільки багато споживачів стають свідомішими та більш обізнаними щодо проблем довкілля. Вони шукають товари та послуги, які не мають шкідливого впливу на довкілля та допомагають зберегти природні ресурси [6, 7].

Тому «зелена» політика повинна виконувати завдання поєднання інтересів виробників і споживачів й одночасно стимулювати до збереження довкілля, етнокультурної спадщини, біорізноманіття та ландшафту.

Органічне сільськогосподарське виробництво, як ключовий аспект «зеленого бізнесу» є сучасною моделлю господарювання, спрямованою на створення продуктів без застосування хімічних добрив, ГМО, антибіотиків та інших шкідливих речовин. Воно ґрунтується на стандартах, які сприяють збереженню природних ресурсів, біологічному різноманіттю та відновленню родючості ґрунтів, а також встановлюють вимоги до гуманного утримання тварин. Процес створення органічної продукції вимагає комплексного підходу, що включає сертифікацію всіх етапів виробництва, починаючи від обробки землі та вирощування рослин, і закінчуючи виготовленням готових продуктів. У сучасному світі лідерами виробництва органічної продукції на душу населення є країни, такі як Швейцарія, Данія та Швеція. За обсягами органічного ринку лідирують США, Німеччина та Франція, де органічне землеробство займає значну частку.

Україна також намагається активно розвивати органічний ринок. Країна має сприятливі умови для органічного сільського господарства, включаючи вдале географічне розташування, велику територію та родючі ґрунти. Близькість до потенційних міжнародних покупців також сприяє розвитку даного виробництва в країні. Важливу роль у цих питаннях мають відігравати фермерські господарства.

Фермерство є видом підприємництва, яке здатне постачати значну кількість «здорового» продовольства на ринок. Це в першу чергу означає відмову від хімічних добрив та пестицидів та використання біологічних методів контролю шкідників та захисту від хвороб. Зелені ферми можуть використовувати сонячні панелі, вітряні турбіни та біопаливо для забезпечення енергетичних потреб ферми.

Органічне землеробство має великий потенціал як для фермерів, так і для споживачів. Цей сектор є перспективним, оскільки сприяє створенню робочих місць та залученню молодих фермерів. Відомо, що органічне землеробство забезпечує на 10-20% більше робочих місць з гектара порівняно з традиційними господарствами. Крім того, воно створює додаткову цінність для сільськогосподарської продукції [11].

Важливим аспектом, який виявився під час військового стану є громадська активність фермерів, а також їхня взаємодія з різними суспільними силами. Все це може сприяти успішній відбудові українського аграрного сектора в повоєнний час, в тому числі у сфері «зеленого» бізнесу. Для досягнення успіху у розвитку фермерства необхідне налагодження політичного діалогу між фермерами та представниками різних суспільних сил. Збільшення кількості фермерських господарств дозволить створити сприятливі умови для розвитку сільської місцевості та підвищення рівня добробуту громадян, які проживають на ній.

Зелений бізнес це сектор глобальної економіки, що активно розвивається. Дослідження зеленого бізнесу зазвичай проводяться як урядовими (Міністерство економіки, Міністерство енергетики та захисту довкілля та Міністерство аграрної політики та продовольства), так і неприбутковими організаціями, академічними установами та приватними дослідницькими компаніями. Багато вчених також займаються дослідженням зеленого бізнесу. Теоретичні та практичні аспекти концепції «зеленої економіки» зазнали досліджень відомими зарубіжними вченими, такими як С. Барбієр, А. Камерон, А. Марканді, К. Стюарт, Д. Піарс [2] та українськими Івашура А.А. [3], Краус Н.М. [5], Степаненко В.М. [4] та багатьма іншими. Однак, у зв'язку зі швидким розвитком світових економік та їх переорієнтацією, це питання потребує більш глибокого дослідження та аналізу окремих принципів впливу, зокрема що стосується перспектив зеленого бізнесу у фермерських господарствах України.

Метою даного дослідження є оцінка особливостей впровадження зеленого бізнесу та перспектив в фермерських господарствах України.

Зелений бізнес, як вже зазначалося це бізнес, який враховує природні ресурси та сприяє збереженню довкілля. Важливим аспектом є дослідження сільського господарства України за принципами «зеленої» економіки. Рівень розораності земель в Україні є одним з найвищих у світі, досягаючи 54%, а в окремих областях цей показник перевищує 70%. У порівнянні з середніми показниками країн Європейського Союзу (30-35%), це серйозна проблема. Головною причиною такого стану речей є відсутність стратегії землекористування, порушення законодавства щодо землеробства та незбалансованого екологічного підходу [8].

Тотальне забруднення української землі сільськогосподарського значення є серйозною

проблемою, яка потребує негайного вирішення. Внаслідок недбалості, неконтрольованого використання хімічних речовин і неправильної обробки, деякі ділянки сільськогосподарської землі стали непридатними для вирощування харчових культур.

Таке забруднення має негативний вплив на родючість ґрунту, призводить до зменшення врожайності і погіршення якості сільськогосподарської продукції. Більш того, використання отрутохімікатів і пестицидів веде до негативного впливу на навколишнє середовище, включаючи водні ресурси, ґрунтові води та біорізноманіття.

Для прискорення процесу відновлення родючого шару ґрунту та зупинки його деградації застосовуються два основних підходи: рекультивация та консервація. Ці практики включають в себе застосування відновлювальних методів, таких як використання органічних добрив, зеленої добривної рослинності, терасування, контурні плуги, а також впровадження ефективних методів обробки ґрунту, що зменшують його ерозію.

Для розв'язання цієї проблеми необхідно прийняти ряд заходів, включаючи посилення контролю над використанням хімічних речовин, впровадження сталого землекористування та застосування екологічно чистих методів обробки ґрунту. Також важливо популяризувати використання органічного виробництва і надавати підтримку фермерам, які працюють в екологічно відповідний спосіб.

Повернення забруднених ділянок землі в родючий стан можливе шляхом впровадження відновлювальних технологій, використання компосту та зелених добрив, а також введення ротацийних сівозмін. Такі заходи сприятимуть відновленню балансу в ґрунті і покращенню його якості.

Європейська Комісія приділяє увагу розвитку аграрної сфери в Україні та підтримці українських фермерів, що підтверджує створення Державного аграрного реєстру як одного з прикладів такої підтримки. У межах реалізації програми допомоги, Організація Об'єднаних Націй по продовольству і сільському господарству (ФАО), спільно з Європейським Союзом, надали вже допомогу 37 тисячам фермерських господарств в Україні. Ця допомога включала надання насіння, кормів та медичних препаратів для тварин.

За допомогою грантової підтримки від ФАО та ЄС, українські фермери отримують необхідне обладнання та ресурси для підтримки ланцюгів доданої вартості у сільському господарстві. Це сприяє покращенню умов праці фермерів та підвищенню якості продукції [9].

Також ЄС готовий через грантові програми допомагати розвитку органічного виробництва у фермерських господарствах.

Один із вагомих сучасних трендів та орієнтирів для аграрного та сільського розвитку є оголошене ООН Десятиліття сімейних фермерських господарств (2019-2028), на що Україна повинна реагувати шляхом розробки Національного плану дій з розвитку фермерства у повоєнний час.

Необхідно адаптувати українську аграрну політику до вимог Спільної сільськогосподарської політики Європейського Союзу, розвивати багатofункціональність сільського господарства та збільшити роль малих виробників у забезпеченні «здоровим» продовольством населення та їхню участь у відбудові України після війни.

У постановочному плані оцінюючи пріоритетні засади впровадження сталого розвитку, однією з бажаних його моделей вважаємо «зелену» економіку, особливо у контексті розуміння того, що аграрні функції мають прямий зв'язок із природою. Зелений бізнес передбачає велику кількість напрямів (табл. 1)

Таблиця 1

Напрями зеленого бізнесу в сільському господарстві

Напрями	Пояснення
Органічне землеробство	це метод землеробства, який використовує органічні методи для вирощування рослин без використання хімічних добрив та пестицидів. Органічне землеробство може зменшити забруднення ґрунту та води.
Енергоефективність (використання відновлювальних джерел енергії)	ферми можуть використовувати відновлювальні джерела енергії, таким чином зменшити використання енергії шляхом встановлення сонячних панелей, вітроенергетичних установок або ефективніших систем опалення.
Утилізація відходів	ферми можуть переробляти відходи тварин та рослин у добриво для використання в своїх сільськогосподарських культурах, що зменшує кількість відходів та забезпечує більш екологічний метод землеробства.
Переробка продуктів	ферми можуть переробляти свої продукти на місці для зменшення відходів та збільшення прибутковості, наприклад, можуть виготовляти джеми, соки, кетчупи тощо.
Агротуризм	ферми можуть використовувати свою ділянку для створення агротуристичного бізнесу, який може привабити туристів, які хочуть насолодитися життям на селі та побачити, як фермери вирощують свої продукти. Це може включати екскурсії, дегустації, різноманітні активності та проживання на фермі.
Збереження біорізноманіття	ферми можуть бути центром збереження біорізноманіття, зберігаючи традиційні сорти та породи тварин. Це може включати збереження та захист здорового ґрунту та водних ресурсів, а також зменшення використання пестицидів та інших хімічних речовин.
Системи відновлення землі	фермери можуть використовувати системи відновлення землі, щоб зберегти та відновити ґрунт, що забезпечує стійкий та ефективний розвиток фермерського бізнесу. Це може включати висадку дерев та збереження лісів на фермерських ділянках, що зменшує викиди вуглецю в атмосферу та збільшує вуглецеві запаси у ґрунті.
Екологічні системи вирощування	деякі ферми можуть використовувати екологічні системи вирощування, такі як системи без ґрунту або гідропонні системи, які дозволяють вирощувати продукти без землі та зменшують використання води та добрив (оптимізація мінерального живлення рослин)
Зелені технології	фермери можуть використовувати зелені технології, такі як дрони для моніторингу врожаїв, розумні сільськогосподарські машини, які зменшують використання палива та забезпечують ефективніший та екологічніший спосіб обробки землі.

Джерело : узагальнено і систематизовано авторами

Отже, зелені ініціативи можуть знайти своє застосування в різних секторах діяльності ферм, що дозволяє розвивати стійкий та екологічно чистий агробізнес, який забезпечує не тільки прибуток фермерам, але й сприяє збереженню навколишнього середовища та підвищенню якості життя місцевих жителів.

Озеленення сільського господарства передбачає не лише виробництво органічної продукції, а й вирощування енергетичних культур та їх використання в енергетичних цілях, використання системи сонячної, вітрової або гідроенергетики для забезпечення своїх потреб у енергії та відпуску її в електромережу [10]. Основні принципи зелених ферм:

1. Використання органічних методів вирощування рослин і тварин. Це означає відмову від хімічних добрив та пестицидів та використання біологічних методів контролю шкідників та захисту від хвороб.

2. Використання відновлюваних джерел енергії. Зелені ферми можуть використовувати сонячні панелі, вітряні турбіни та біопаливо для забезпечення енергетичних потреб ферми.

3. Зменшення відходів. Зелені ферми можуть зменшувати відходи шляхом компостування, використання органічних добрив та відновлення відходів.

4. Використання води ефективно. Зелені ферми можуть використовувати системи збирання дощової води та зменшення витрат води за допомогою дрібних систем зрошення та систем збору та переробки води.

5. Захист біорізноманіття. Зелені ферми зосереджують увагу на збереженні та захисті біорізноманіття, використовуючи природні системи контролю шкідників та забезпечуючи збереження лісів, степів та водних екосистем.

6. Захист здоров'я та безпеки працівників. Зелені ферми забезпечують безпечні умови праці, використовуючи безпечні матеріали тощо [6].

Розглянемо окремі напрями зеленого бізнесу більш детально. Останні роки відзначаються активним впровадженням українськими фермерами **органічного виробництва**. Цей підхід полягає у вирощуванні продукції шляхом використання природних методів, без застосування ГМО, синтетичних мінеральних добрив та отрутохімікатів, як уже зазначалося. Органічна продукція сертифікована відповідно до встановлених стандартів, що забезпечує її високу якість та безпечність для споживачів. Цей тренд в органічному виробництві свідчить про зростаючу усвідомленість фермерів щодо збереження навколишнього середовища та здоров'я споживачів. Органічна продукція набуває популярності, оскільки вона відповідає попиту на якісні, екологічно безпечні продукти та сприяє сталому розвитку аграрного сектора.

Впровадження органічного виробництва в Україні є кроком до зміцнення репутації країни на міжнародному ринку. Українські фермери, безумовно, вибираючи органічне виробництво, сприяють збереженню природних ресурсів, розширенню біорізноманіття та підвищенню якості життя населення.

Система органічного землеробства включає ряд вимог та рекомендацій щодо сівозмін, технологій обробки ґрунту, систем удобрення й захисту рослин, які вже загальновідомі. Основні вимоги до цих аспектів органічного землеробства включають:

- Сівозмін: в сівозмінах обов'язково передбачається насичення бобовими культурами, оскільки вони сприяють фіксації атмосферного азоту та збагаченню ґрунту натуральними добривами. Це сприяє підвищенню родючості ґрунту і позитивно впливає на наступні культури.

• **Обробіток ґрунту:** в органічному землеробстві використовується неглибоке розпушення ґрунту з метою збереження його структури та мікроорганізмів. Це допомагає зберегти вологу та збагатити ґрунт органічними речовинами.

• **Система удобрення:** у органічному землеробстві відмовляються від використання синтетичних мінеральних добрив і використовують органічні добрива природного походження. Це можуть бути компости, навоз, зелена маса рослин, які підвищують родючість ґрунту та забезпечують рослини необхідними поживними речовинами.

• **Захист рослин:** в органічному землеробстві відмовляються від використання штучних пестицидів. Замість цього, застосовуються методи біологічного контролю шкідників, використання сортів рослин, стійких до хвороб та шкідників, а також природних речовин, що мають захисну дію [12].

Енергоефективність. Як альтернативу традиційним джерелам енергії, на фермах також можна розглядати використання інших джерел енергії. Україна також активно працює над переходом до використання відновлюваних джерел енергії, і це відображено в звіті «Перехід України на відновлювану енергетику до 2050 року» [13].

Звіт пропонує модель переходу України до використання 91% відновлюваних джерел енергії до 2050 року. Метою цього переходу є зменшення залежності країни від газу і створення умов для розвитку відновлюваної енергетики. Згідно зі звітом, до 2020 року 11% використання «зеленої» енергії у кінцевому енергоспоживанні, а до 2035 року Україна має досягти – 25% «чистої» енергії у загальному первинному енергоспоживанні. Український бізнес вже проявляє активний інтерес до відновлюваної енергетики та інвестує в будівництво сонячних електростанцій. Це свідчить про поступове збільшення ролі відновлюваної енергетики в енергетичній системі країни.

З огляду на кліматичні умови України, південні регіони виявляються найбільш сприятливими для використання сонячних панелей. Однак, навіть у менш сонячних регіонах країни є потенціал для використання інших відновлюваних джерел енергії, таких як вітрова енергетика.

Кожен з варіантів використання альтернативних джерел енергії має свої переваги та обмеження і потребує індивідуального розрахунку необхідної потужності, інвестицій та термінів окупності. Вибір альтернативного джерела енергії залежить від умов на фермі, регіональних особливостей та фінансових можливостей власника ферми.

Утилізація відходів. Розглянемо можливі перспективи фермерських господарств, що стосуються заготівлі відходів виробництва з подальшою їх реалізацією на відповідні переробні підприємства. Наприклад, стебла технічних культур, які залишаються після відділення волокна, також можуть бути використані. Костриця, що утворюється при переробці льону, використовується в виробництві паперу, як паливо та для виробництва волокнистих плит. Стебла бавовни та інших культур також можуть мати своє призначення, але в даний час їх утилізація обмежена. При організації переробки на фермах також утворюються значні обсяги твердих рослинних відходів, наприклад, шкаралупа абрикосових кісточок та горіхова шкаралупа. Наразі лише невелика кількість цих відходів використовується у виробництві активованого вугілля, косметичних засобів, як підстилка для худоби та паливо.

З метою забезпечення сталого розвитку агропромислового сектору, необхідно розвивати методи утилізації твердих рослинних відходів. Кожен вид відходів потребує індивідуального підходу до утилізації, з урахуванням їх хімічного складу та властивостей. Дослідження та

розробка нових способів використання рослинних відходів для створення матеріалів, що вирішують екологічні проблеми, є актуальним завданням як для України, так і для світової спільноти. Загальна тенденція полягає в тому, що все більше уваги приділяється пошуку ефективних технологій утилізації твердих рослинних відходів. Це створює нові можливості для переробки цих відходів у цінні продукти, що сприятиме зменшенню негативного впливу на навколишнє середовище та підвищенню сталості агропромислового сектору.

Переробка продуктів. Розглянемо важливий елемент «зеленого бізнесу», як переробка у фермерському господарстві (з лану до столу).

Основною спеціалізацією ФГ «Парубоче» є виробництво молока і переробка його у молокопродукти. Одним з основних факторів успіху «Парубочого» є використання сучасного обладнання в переробному цеху – обладнали цех пастеризаторами словенської компанії PLEVNIK, маслوبيйкою та мобільними сепараторами австрійського виробництва. Також вони мають власну лабораторію для контролю якості вхідної сировини і готової продукції, що дозволяє їм забезпечувати безпеку харчових продуктів відповідно до сучасних стандартів. Спеціалізуються на виробництві трьох видів масла, різних видів йогуртів, кефіру та сметани, молодих сирів та кисломолочних сирів. Усі ці продукти виготовляються з використанням сировини, отриманої власноруч.

Фермерське господарство «Парубоче» додатково вирощує зернові культури, овочі та баштанні культури, коренеплоди і бульбоплоди, а також займається розведенням овець і кіз.

Хоча ферма не є сертифікованою як органічна, вони дотримуються основних правил органічного виробництва.

Сільський зелений туризм та агротуризм. Фермерські господарства є важливою складовою сільськогосподарського сектору і стикаються з постійними фінансовими викликами через недостатнє фінансування з боку держави. У зв'язку з цим, фермери переймаються питанням збільшення прибутків від своєї діяльності та ефективного використання наявних ресурсів. Зелений туризм дозволяє фермерам не лише займатися вирощуванням рослин та тваринною продукцією, але й приймати туристів на своїх земельних ділянках.

В Україні правова база, що регулює відносини у сфері сільського зеленого туризму, включає Закон України «Про туризм», Закон України «Про особисте селянське господарство», постанову Кабінету Міністрів України «Щодо затвердження порядку надання послуг з тимчасового розміщення, а також встановлення категорій готелів та інших об'єктів для надання послуг з проживання».

Для розвитку такого виду туризму важливо мати наявність земельних ресурсів для вирощування різних культур, розведення тварин та будівництва садиб або невеликих будиночків для проживання туристів.

Розвиток такого туризму як додаткової діяльності для фермерських господарств потребує ефективного управління. Планування розвитку сільського зеленого туризму вимагає аналізу економічної доцільності, проведення маркетингових досліджень та розподілу землі між потребами основної та додаткової діяльності. Ці першочергові завдання допомагають керівникам фермерських господарств оцінити реальні можливості та ризики впровадження сільського зеленого туризму.

Окрім земельних ресурсів, значну роль у розвитку сільського зеленого туризму відіграють працездатність та матеріальні ресурси фермерських господарств. Ці ресурси, разом з підприємницькими здібностями, утворюють ресурсний потенціал, використання якого, за належного управління, може приносити додатковий дохід.

Сільський зелений туризм, зокрема агротуризм (залучення туристів у сільськогосподарську діяльність, а не лише споглядання), у сучасних умовах господарювання, відіграє надзвичайно важливу роль для фермерських господарств. Крім того, агротуризм бере участь у збереженні сільськогосподарських угідь і розвитку бізнесу на державному рівні.

Агротуризм також сприяє розвитку освітніх програм та навчальних заходів, які дозволяють відвідувачам вивчати процеси сільськогосподарського виробництва та брати участь у різних роботах на фермі. Це створює можливість для освіти та набуття нових навичок (надає освітні можливості громадськості), особливо для молоді та сільського населення.

Загалом, агротуризм сприяє зміцненню зв'язків між сільським господарством та туризмом, пропонуючи унікальні та захоплюючі досвіди для туристів, додаткові джерела доходу для виробників та розвиток сільських територій. Це сприяє створенню стійкого та економічно вигідного моделі розвитку, яка поєднує сільське господарство, туризм та підтримку місцевих громад.

Агротуризм пропонує широкий спектр можливостей : від збирання урожаю до екскурсій по фермі та нічлігу в селі, тобто різноманітні форми взаємодії між туристами, фермерами та сільським господарством. Кукурудзяні лабіринти, ферми живої історії та сільськогосподарські музеї дозволяють відвідувачам побачити та дізнатися більше про сільське життя та культуру.

Ринки фермерських господарств надають можливість спробувати та придбати свіжі сільськогосподарські продукти, підкреслюючи значення місцевого господарства.

Збереження біорізноманіття. Біологічне різноманіття є різноманіттям живих організмів з усіх джерел, включаючи наземні, морські та водні екосистеми. Збереження його вимагає охорони окремих особин, груп і екосистем з їхнім середовищем. Щодо сільського господарства, то слід відмітити, що вирощування монокультур порушує біологічне різноманіття, знижуючи його та шкодячи екосистемам. Воно призводить до скорочення генетичного різноманіття рослин і залежності від хімічних речовин. Монокультура також виснажує ґрунт, погіршуючи його родючість і спричиняючи ерозію.

Екологічні системи вирощування. Україна має наукові передумови для перебування в авангарді екологізації землекористування й землеробства. З врахуванням її високого природно-кліматичного, ґрунтового та людського потенціалу, розвиток систем землеробства, що наближають технології вирощування сільськогосподарських культур до природних умов, є основним завданням.

Застосування систем крапельного зрошення є одним із важливих аспектів ефективного землеробства. Ці системи дозволяють доставляти воду безпосередньо до кореневої зони рослин, зменшуючи втрати води через випаровування. Крім того, важливо накопичувати та зберігати воду, будь то дощова вода або інші джерела, для використання в періоди нестачі.

Компостування та мульчування ґрунту є ефективними способами поліпшення структури ґрунту та збереження вологості. Компост використовується як добриво, що поліпшує водоутримуючу здатність ґрунту, а мульча допомагає зберегти вологу шляхом утворення захисного шару над ґрунтом.

Висновки. Фермери, які інвестуватимуть у зелений бізнес, можуть отримати конкурентні переваги та забезпечити сталість свого підприємства у майбутньому. Ось кілька ключових перспективних і можливих до впровадження напрямків розвитку зеленого бізнесу у фермерських господарствах України: органічне сільське господарство,

енергоефективність, виробництво біоенергії, переробка власної сировини у готову продукцію за принципом «з лану до столу», сільський зелений туризм і агротуризм.

Однією з ключових переваг зеленого фермерського бізнесу є зростання попиту на органічні продукти як в Україні, так і за кордоном. Споживачі все більше звертають увагу на своє здоров'я та екологічну стійкість, і вони готові платити більше за продукти, які вирощуються без хімічних добрив, пестицидів та інших шкідливих речовин.

Україна має великий потенціал для вирощування органічної продукції завдяки своїм родючим ґрунтам та кліматичним умовам.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Маргинюк А., Огаренко Ю. Перспективи розвитку «зеленої» економіки; Фонд ім. Фрідріха Еберта, 2012. 16 с. URL: http://www.fes.kiev.ua/new/wb/media/publikationen/green_economy_perspectives.pdf (дата звернення: 06.06.2023)
2. Інвестиції в «зелену економіку». URL: <http://www.greenmind.com.ua/upload/forum2013/daria-revina.pdf>. (дата звернення: 06.06.2023)
3. Івашура А. А. Сучасні тенденції розвитку зеленої економіки в умовах глобалізації та мінімалістичного руху: монографія. Харків : XHEU ім. С. Кузнеця, 2022. 113 с.
4. Степаненко Б. В. Концептуальні підходи до визначення поняття «зелений бізнес». Економіка і прогнозування. 2010. № 4. С. 22-38. URL: http://eip.org.ua/docs/EP_10_4_22.pdf (дата звернення: 06.06.2023)
5. Kraus N.M., Kraus K.M., Osetskyi V.L. (2021). Green business in blue economy: quality management and development of innovative products. Lecture Notes in Mechanical Engineering: Advances in Thermal Engineering, Manufacturing, and Production Management (ICTEMA 2020). Springer, Singapore (27-28 June 2021, Jalpaiguri, India). Vol. 1. 383–394.
6. Марушевський Г., Хікман Даг. «Зелений» бізнес для малих і середніх підприємств. URL: <http://pleddg.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/SME-Guide-web.pdf> (дата звернення: 06.06.2023)
7. Machyskii, V. (2021), «Green economy in Ukraine: legal aspects and prospects», Business Law Electronic Resource, 06 May 2021. URL: <https://www.businesslaw.org.ua/green-economy-in-ukraine-legal-aspects-and-prospects/> (дата звернення: 06.06.2023)
8. Врятувати українську землю. Як війна впливає на стан ґрунтів і що чекає на органічне виробництво. URL : <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/05/11/700021/> (дата звернення: 06.06.2023)
9. Фермери у відновленні України: діалог науковців, громадянського суспільства і влади. URL : <https://www.nas.gov.ua/EN/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=9686> (дата звернення: 06.06.2023)
10. Чайка Т.О. Ефективність органічного сільського господарства в Україні. Вісник Полтавської державної аграрної академії, 2011. (4). 160-164.
11. OECD (2016), Farm Management Practices to Foster Green Growth. URL : <https://google.su/Pn5Fs> (дата звернення: 06.06.2023)
12. Екологічні альтернативи. Agrotimes. URL : <https://agrotimes.ua/article/ekologichni-alternativi/> (дата звернення: 06.06.2023)
13. Перехід України на відновлювану енергетику до 2050 року / за заг. ред. Ю. Огаренко та О. Алієвої // Пред-во Фонду ім. Г. Бюллія в Україні. Київ : Вид-во ТОВ «АРТ КНИГА», 2017. 88 с. URL : https://ucn.org.ua/wp-content/uploads/2018/06/perehid_ukraini_na_vidnovlyuvanu_energetiku_do_2050_roku.pdf (дата звернення: 06.06.2023)

Борисенко Л.М.,
кандидат економічних наук
(доктор філософії),
Борисенко М.В.,
здобувач ступеня доктора філософії кафедри фінансів
ПВНЗ «Європейського університету»

БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ОРГАНІЗАЦІЮ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Однією з основних цілей бюджетної децентралізації є перехід частини повноважень від центральних органів влади до місцевого самоврядування та розширення компетенцій останнього у сфері місцевих фінансів. Беззаперечно, ефективність та результативність виконання функцій органами місцевого самоврядування безпосередньо залежить від наявності необхідного обсягу фінансових ресурсів.

Як зазначає Ч. Тібу «Бюджетна децентралізація підвищує рівень конкуренції серед місцевих органів влади, децентралізація забезпечує зростання ефективності, оскільки органи місцевого самоврядування мають більш точну інформацію про потреби своїх резидентів на відміну від центральної влади» [1. с. 85].

За економічним змістом бюджетна децентралізація покликана підвищувати ефективність функціонування бюджетної системи. Передача повноважень на місця та самостійність у прийнятті рішень при формуванні доходів та використанні бюджетних коштів – це теж прерогатива бюджетної децентралізації. Територіальна наближеність влади до населення спонукає до посилення громадянської активності та підзвітності громаді, а обізнаність з проблемами сприяє ефективнішому їх задоволенню, аніж у централізованому випадку [2, с. 254].

Вдало проведена бюджетна децентралізація сприяє значному покращенню фінансового потенціалу території, активізації інвестиційної діяльності, стимулюванню підприємницької активності, що в підсумку зміцнює економічний потенціал та забезпечує підґрунтя для росту і розвитку. Чи не найважливішим аспектом бюджетної децентралізації є право місцевої влади визначати форми надання суспільної послуги. Органи місцевого самоврядування можуть підвищити благополуччя населення за рахунок задоволення їх індивідуальних вподобань. При цьому, суспільні послуги можуть надаватися таким чином, щоб вони максимально відповідали інтересам населення і при цьому були якісними, а витрати на їх пропускання – мінімальним.

В підтримку вище зазначеного, можна навести твердження англійського ученого Уоллеса Оутса, який в праці «Фіскальна децентралізація» зазначає: «якщо в ізольованому територіальному утворенні існує можливість для надання суспільного блага і його граничні витрати дорівнюють середнім витратам його виробництва в кожному з утворень незалежно від того, надаються вони централізовано чи

децентралізовано, то надання цього блага місцевими органами самоврядування в кількості, що відповідає реальному попиту, завжди буде ефективнішим, ніж його надання центральним урядом у фіксованому обсязі (на постійному рівні)» [2. с. 83].

Водночас, попри очевидні переваги бюджетної децентралізації існують чималі ризики. Одним серед таких є домінування локальних інтересів над регіональними чи навіть загально-національними. За оцінками експертів, надмірна децентралізація бюджетної системи ускладнює реалізацію державою такої функції як стабілізація та перерозподіл доходів [3].

Загалом, у будь-якому разі бюджетна децентралізація йде на користь органів місцевого самоврядування, водночас, вона не може мати абсолютний характер. Так, за місцевими державними адміністраціями що входять до централізованої системи органів виконавчої влади, повинно бути збережено повноваження щодо контролю за законністю актів місцевого самоврядування та щодо координації діяльності територіальних органів виконавчої влади, що не входять до складу місцевих держадміністрацій.

Зважаючи на все вищевикладене, варто підсумувати, що децентралізація передбачає подолання багатьох викликів, серед яких: залежність територій від центру; інфраструктурна та фінансова слабкість громад; деградація сільської місцевості; високий рівень дотаційності громад; низький рівень інвестиційної привабливості територій. Беззаперечним є факт, що провадження бюджетної децентралізації здатне забезпечити набагато більшу ефективність та якість надання суспільних послуг, аніж розподіл концентрованих коштів на суспільні потреби через центральний рівень бюджетної системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мацук З. А. Фіскальний федералізм як децентралізована модель формування бюджетного регулювання в Україні / З. А. Мацук // *Фінанси, облік і аудит*. - 2014. - Вип. 1. - С. 81-94.
2. Возняк Г.В. Переваги та ризики бюджетної децентралізації: теоретико-методичні аспекти. *Проблеми економіки*. № 2, 2015. С. 253-257;
3. Prud'homme R. The Dangers of Decentralization / R. Prud'homme // *The World Bank Research Observer*. – 1995. – No. 10 (2). – P. 201 – 220

Ткач О.В.,
*к.е.н., доц., ДВНЗ «Київський національний економічний
 університет ім. Вадима Гетьмана»,*
Кратенко О.С.,
*студентка 4 курсу, спеціальність «Економічна кібернетика»,
 ННІ ІТЕ ДВНЗ «Київський національний економічний
 університет ім. Вадима Гетьмана»*

ЕКОНОМЕТРИЧНИЙ АНАЛІЗ ДЕМОГРАФІЧНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Основними показниками вивчення стану демографічних процесів будь-якої країни є народжуваність та смертність. Розглянемо кількість народжених в Україні за період 1991-2021 роки (рис.1).

Рисунок 1. Кількість народжених в Україні за 1991-2021рр.

Джерело: розроблено на основі [1].

Рисунок 2. Кількість померлих в Україні протягом 1991-2021 рр.

Джерело: розроблено на основі [1].

В цілому спостерігається зниження кількості народжених, однак з 2001 по 2013 роки мало місце зростання цього показника. З 2014 р. народжуваність починає знижуватись. Темп спадання такий же, як у 90-і роки ХХ ст. Основними чинниками зниження народжуваності вчені вважають збільшення рівня безробіття, бідності [2]. Бачимо з рис.1, що різкий спад показника співпадає з періодами рецесії економіки.

Розглянемо кількість померлих в Україні у період 1991- 2021 роки на рис. 2.

Періоди помірнього зниження показника-дестимулятора: 1995-98 рр. та 2005-2017 рр. В цілому показник смертності постійно перевищував народжуваність, тобто має місце від'ємний приріст населення України. Таким чином останні 30 років демографічна ситуація погіршувалась. Основні риси наявної кризи: спад народжуваності; старіння населення; погіршення здоров'я нації (поширення серцево-судинних хвороб, новоутворень та інших захворювань); посилення еміграційних процесів із-за війни. Внаслідок подій 2014 та 2022 років Україна разом з територіями втратила близько 7 мільйонів населення, загальне скорочення за три десятиліття становить 12 млн. осіб.

Досліджувати взаємозв'язок згаданих показників доцільно виконувати за допомогою економетричного моделювання [3,4]. Нами було зроблено висновок, що у модель потрібно включити такі чинники: X_1 – нормалізовані значення коефіцієнта народжуваності, дітей на 1 жінку репродуктивного віку (стимулятор); X_2 – нормалізовані значення середньорічної заробітної плати, грн./місяць (стимулятор); X_3 – нормалізовані значення коефіцієнта смертності, чол. на 1000 осіб (дестимулятор). Тоді загальний вигляд моделі:

$$\hat{Y}_i = \hat{b}_0 + \hat{b}_1 \cdot X_1 + \hat{b}_2 \cdot X_2 + \hat{b}_3 \cdot X_3 + e_i, (1)$$

$(i = \overline{1, n})$

де \hat{Y}_i – приріст населення, чол. на 1000 осіб (залежна ознака), e_i – залишки моделі $(i = \overline{1, n})$, n – кількість спостережень.

Опрацюємо зібрані статистичні дані (табл.1).

Таблиця 1.

Масив даних ЛІНІЙН багатofакторної моделі.

-2,9833	0,0774	4,2807	-1,2143
0,6190	0,0352	0,3483	1,2964
0,941	0,2566	X	X
142,8192	27	X	X
28,2215	1,7784	X	X

Джерело: отримано на основі даних [1,5]

Отже, отримали емпіричну багатofакторну модель аналізу та прогнозування демографічних процесів в Україні:

$$\hat{Y}_i = -1,214 + 4,281 \cdot X_1 + 0,077 \cdot X_2 - 2,983 \cdot X_3 + e_i, (2)$$

$(i = \overline{1, n})$

Коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,941$, отже надійність моделі складає 94,1%. $F_{факт} = 142,819$, $F_{кр} = F(0,05; 27; 3) = 2,99$, тобто модель є статистично значущою за критерієм Фішера для $\alpha = 0,05$.

Економічний аналіз моделі (2): $\hat{b}_1 = 4,281$ – при збільшенні X_1 на 1 од. залежна ознака збільшується на 4,281 од.; $\hat{b}_2 = 0,077$ – при збільшенні X_2 на 1 од. залежна ознака збільшується на 0,077 од.; $\hat{b}_3 = -2,983$ – при збільшенні X_3 на 1 од. залежна ознака зменшується на 2,983 од. Параметр \hat{b}_1 має найбільше абсолютне значення, тобто чинник X_1 (народжуваність) є найбільшим стимулятором залежної ознаки (приросту населення).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Таблиці народжуваності, смертності та середньої очікуваної тривалості життя, 2021 // Статистичний збірник. / Відп. за випуск М. Тимоніна. К.: Державна служба статистики України. 2022. 68 с. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/08/zb_tabl_nas_2021.pdf
2. Лібанова Е.М., Рудницький О.П. Демографія. // Енциклопедія Сучасної України. К.: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2007. URL: <https://esu.com.ua/article-21470> (дата звернення 15.06.2023).
3. Економіко-математичне моделювання: Навчальний посібник / За заг. ред. В.В. Вітлінського. К.: КНЕУ, 2008. 536 с.
4. Економіко-математичні методи і моделі. Практикум [Електронний ресурс] / За заг. ред. В.В. Вітлінського. К.: КНЕУ, 2014. 221 с.
5. <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/average/>

*Ченцова Юлія Петрівна,
доцент,
Северін Максим Іванович,
Магістрант.*

*Західнодонбаський інститут ПрАТ
«ВНЗ «Міжрегіональна академія управління персоналом»*

ОЦІНЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Соціальна ефективність — поняття, що відображає поліпшення соціальних умов життя людей (покращення умов праці і побуту, поліпшення зовнішнього довкілля, підвищення рівня зайнятості і безпеки життя людей, скорочення тривалості робочого тижня без зменшення заробітної плати, ліквідація важкої фізичної праці тощо). Соціальна ефективність є, по суті, похідною від економічної ефективності. Вона, за однакових інших умов, буде тим вищою, чим вищого рівня економічної ефективності досягнуто.

Неухильне зростання соціальної ефективності є кінцевою метою багатоаспектної діяльності підприємств та організацій. З огляду на це економічну ефективність відносно соціальної треба вважати проміжною. Рівень економічної результативності діяльності суб'єктів господарювання служить матеріально - фінансовою базою для розв'язання будь-яких соціальних проблем. З урахуванням саме цієї важливої обставини кожному підприємству (підприємцю) треба постійно оцінювати соціальну ефективність своєї діяльності [3].

Об'єктивне оцінювання соціальної ефективності наражається на істотні труднощі, оскільки й досі бракує науково обгрунтованої і загально визнаної методики її визначення. Відтак допустимо спиратися на дещо інтуїтивне та емпіричне уявлення про принципи підходи до оцінки соціальної ефективності[1].

По-перше, соціальну ефективність треба визначати на двох рівнях:

- 1) локальному (на підприємстві та в організації стосовно міри задоволення конкретних соціальних потреб працівників);
- 2) муніципальному та загальнодержавному (стосовно міри соціального захисту людей і забезпечення соціальних потреб різних верств населення з боку місцевих органів влади та держави в цілому).

По-друге, важливе практичне значення має визначення рівня задоволення соціальних потреб працівників за рахунок фінансових коштів самого закладу (організації). До соціальних потреб працівників, які може певною мірою задовольнити підприємство (організація), зокрема належать: збільшення розміру оплати праці понад встановлений державою мінімальний рівень заробітної плати; забезпечення нормальних (безпечних для здоров'я) умов праці та належної охорони довкілля.

По-третє, оцінюючи соціальну ефективність, треба враховувати соціальні заходи, здійснювані за рахунок загальнодержавного бюджету, розмір якого формується під безпосереднім впливом податкових надходжень від суб'єктів господарювання. Основними з таких заходів є: установлення й регулювання мінімальної заробітної плати працівникам державних підприємств та організацій;

По-четверте, конкретне визначення рівня соціальної ефективності має охоплювати не тільки ті заходи, які піддаються кількісному вимірюванню, а й ті, щодо яких кількісне вимірювання прямого ефекту є неможливим. Стосовно таких заходів вимірювання соціальної ефективності полягає в обчисленні непрямого економічного ефекту і витрат на його досягнення з наступним їх порівнянням, а також у якісній характеристиці, тобто більш-менш детальному словесному описі їхнього реального (можливого) впливу на результативність господарювання (діяльності) і життєвий рівень населення. Взагалі результати кількісного вимірювання соціальної ефективності завжди треба доповнювати якісними характеристиками заходів, що впливають на неї, і на цій підставі формулювати конкретні висновки щодо її рівня та динаміки [2].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Дарміць Р.З. Взаємозв'язок результативності та економічної ефективності в системі менеджменту підприємства / Р.З Дарміць, Н.О. Вацик [електронний ресурс] – Режим доступу: www.nbuu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltu/20_12/153_Dar.pdf
2. Дуда С.Т. Методичні підходи оцінки соціально-економічної діяльності / С.Т. Дуда, О.М. Матіїв [електронний ресурс] – Режим доступу: www.nbuu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltu/19da_19_7.pdf
3. Савенко Н.В. Економічна сутність ефективності виробництва підприємства і аналіз підходів до її визначення. Інноваційна економіка. 2009. № 2. С. 153–162.

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Оксана Боровець,

*магістранта другого(магістерського) рівня
спеціальності 012 Дошкільна освіта.*

*Науковий керівник: **Горонаха Наталія Михайлівна,**
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної
педагогіки й психології та спеціальної освіти.*

Рівненський державний гуманітарний університет, Україна

ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК ОСНОВНА МЕТА ПРИРОДОЗНАВЧОЇ ОСВІТИ ДОШКІЛЬНИКІВ

Невід'ємною складовою частиною процесу дошкільної освіти виступає ознайомлення дітей з природою, результатом якого має стати формування природничо-екологічної компетенції. У сучасному розумінні під екологічною компетентністю розуміють здатність особистості вирішувати різного рівня проблеми і завдання, що виникають у життєвих ситуаціях та професійній діяльності, формування екологічної культури, мотивів, знань, навчального й життєвого досвіду, пов'язаних із збереженням довкілля [3]. Згідно з визначенням С. Шмалей, екологічна компетентність – «це головна мета і результат екологічної освіти дітей, здатність до оцінювання екологічних проблем» [5]. Дослідники Г. Бельська, Т. Науменко та О. Половіна зазначають, що екологічна компетентність дошкільника є складовою частиною його життєвої компетентності та становить конкретні знання про природу, позитивне емоційно-ціннісне ставлення до її компонентів, обізнаність із правилами природокористування та їх дотримання [1].

У Концепції екологічної освіти України серед завдань, які мають бути реалізовані у роботі з дітьми дошкільного віку, визначено виховання любові, чуйності, доброзичливості до об'єктів природи; виховання потреби у спілкуванні з природою, уміння спостерігати й відчувати її красу й гармонію, розвиток інтересу, прагнення до пізнання природи; виховання культури поведінки, відповідальності за свої вчинки у природі, формування здатності й вмінь піклуватися про природні об'єкти та своє здоров'я, включення у спільну з дорослими екологічно спрямовану діяльність [4].

В контексті нашого дослідження особливе значення мають роботи Л. Артемової, А. Богуш, О. Кононко, В. Котирло, З. Плохій, Т. Поніманської, Ю. Приходько, Н. Яришевої, у яких підкреслюється особлива чутливість дошкільників до впливів довкілля, різноманітних емоційно-образних стимулів, їх емоційна реакція на безпосереднє враження. Вивчення історичного аспекту проблеми екологічного виховання продемонструвало, що виокремленню цієї проблеми у самостійний напрям наукових досліджень передувала значна кількість наукових робіт у галузі дошкільної

педагогіки та методики ознайомлення дітей з природою, присвячених систематизації знань про природу (Л. Буркова, Т. Земцова, Л. Маневцова, Л. Міщик, С. Ніколаєва, А. Федотова, Т. Христовська, І. Хайдурова); формуванню у дітей дошкільного віку бережливого (В. Грецова), дбайливого (М. Ібраїмова, Г. Марочко, З. Плохій), свідомого (І. Комарова), ціннісного (М. Роганова) ставлення до природи. Відомо, що цінності є необхідною передумовою розуміння сутності природи, переосмислення власної поведінки в межах гуманістично спрямованих орієнтирів щодо природи. Тому, основним предметом екологічного виховання дошкільників має стати формування суб'єктивного відображення універсальної цінності природи.

Ціннісне ставлення до природи характеризується дослідниками (І. Корякіною, В. Маршицькою, М. Рогановою, Г. Тарасенко та ін.) як важливий компонент природничо-екологічної компетентності особистості, як морально-естетична властивість, що виявляється в цілісному (пізнавальному, емоційному, діяльнісному) ставленні людини до дійсності. А відтак, в ознайомленні дітей з природою неодмінною домінантою повинні стати емоційні складники, насамперед пов'язані з естетичними почуттями та переживаннями.

Важливе значення у засвоєнні знань про природне довкілля надається організації і змісту спостереження за природою дітей різних вікових груп. Спостереження, як основа формування реалістичних уявлень про природне довкілля, використовується в залежності від цілей і завдань спостереження, від вікових та індивідуальних особливостей дошкільників; епізодичні і довготривалі; первинні, повторні і заключні спостереження; спостереження порівняльного характеру тощо.

У організації освітнього процесу в сучасному дошкільному закладі здебільшого користуються освітніми технологіями, зокрема технологія екологічної проектної діяльності, яка передбачає проведення з дітьми практично-пошукової діяльності у екологічному проекті.

Ефективними у роботі з дітьми є тематичні заняття. Метою цих занять у природі є установка: дивитися і помічати, помічати і відчувати, відчувати і думати, думати і діяти. Перевага надається індуктивному методу пізнавальної діяльності (від часткового до узагальненого). Спочатку діти отримують інформацію під час спостережень, експериментування, дидактичних ігор, праці і тільки після того проводяться підсумкові заняття, на яких встановлюються причинно-наслідкові зв'язки, формулюються висновки. Цінність екологічних занять полягає у тому, що вони несуть дитині безліч відкриттів, зроблених нею самостійно [2].

Особливе місце у засвоєнні знань дошкільниками про природне довкілля посідає осередок природи дошкільного закладу. Осередок природи – це частина освітньо-виховного середовища ЗДО, який реалізується шляхом обладнання куточка природи. Вимогами до обладнання осередку природи у ЗДО передбачено використання кімнатних рослин як матеріалу для формування у дітей уявлень про рослину – частину живої природи; розміщення та догляд за кімнатними рослинами; організацію догляду дошкільників за рослинами та тваринами у ЗДО [3].

Таким чином, питання екологічної обізнаності дітей старшого дошкільного віку з сучасними проблемами навколишнього середовища є, беззаперечно, актуальною. Більшість науковців доводять, що саме даний вік дітей є сприятливим для формування в них екологічної компетентності. Важливим аспектом є поступовість вирішення проблеми формування досліджуваного явища: починаючи з дошкільного віку, продовжуючи в молодшому шкільному. Процес формування екологічної компетентності має свої особливості на кожному віковому етапі. Вони визначаються у постановці завдань, створенні розвивального природного середовища в закладі дошкільної освіти та виборі форм, методів і засобів за допомогою яких успішно реалізується процес формування екологічної компетентності у старших дошкільників та молодших школярів.

Організація освітнього процесу засвоєння знань у дошкільників про природне довкілля ґрунтується на розумінні базових понять, а саме: довкілля, природа, знання про природне довкілля, вікові особливості формування знань про природне довкілля. Це уможливує виокремлення методів, форм, засобів і технологій, що використовуються у ознайомленні дошкільників із природним довкіллям.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Беленька Г. В., Науменко Т. С., Половіна О. В. Дошкільнятам про світ природи: метод. посіб. для вихователів дітей дошк. віку. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2013. 115 с.
2. Васильєва К.Ю. Формування еколого-природничої компетентності у дітей дошкільного віку. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Розвиток освітнього простору в системі роботи сучасних закладів дошкільної освіти». 16 червня 2020р. м. Одеса. // [Електронний ресурс] код доступу <http://surl.li/hclct>
3. Загальнотеоретичні основи природничо-математичної освіти дітей дошкільного віку: навчальний посібник для студ. спец. «Дошкільна освіта» / автор та укладач А.В. Сазонова. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2010. 248 с.
4. Концепція екологічної освіти України // [Електронний ресурс] код доступу <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v6-19290-01#Text>
5. Шмалей С. Формування екологічної компетентності школярів: наук.-метод. посіб. Київ: Педагогічна думка, 2008. 64 с.

Мельничук О.М.,
доцент кафедри мовознавства,
Іваночко В.М.,
доцент кафедри анатомії людини.

*Івано-Франківський національний медичний університет
м. Івано-Франківськ, Україна*

ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ

«Патріотизм – суспільний і моральний принцип, що характеризує ставлення людей до своєї країни; любов до батьківщини, відданість вітчизні, своєму народу, любов до рідної мови і культури. Патріотизм – одне з найглибших почуттів, яке закріплюється століттями і тисячоліттями розвитку відокремлених етносів. Недооцінка або ігнорування почуття патріотизму одного із учасників спілкування може стати причиною невдачі (провалу) або конфлікту в міжкультурній комунікації» [1, с.132]. Формування патріотичних цінностей, почуття національної гідності, глибинного пізнання основних ціннісних констант культури у студентів вищих медичних закладів повинно здійснюватися не тільки під час виховних позааудиторних заходів, але й під час проведення практичних занять.

Безперечно, до таких ціннісних домінант культури українського народу належить наша мова. Саме у ній мережитья сокровенне знання про багатогранність і глибокодумність, барвистість і образність, святість і безсмертність нашої культури, яка яскраво відображає неповторну національну картину світу. У ній гаптується усвідомлення історії й поривання духу українців, їхньої емоційної, моральної та творчої сили, що є одвічною запорукою пророчого майбутнього. У ній – осягнення свого зв'язку з далекими пращурами та природою, розуміння величі етнічного духу, який променисто віддзеркалюється в живодайній скарбниці нашої багатозвітної душі.

З урахуванням сучасних потреб комунікативної компетенції майбутніх фахівців медичної галузі знань, а саме оволодіння ними сукупністю знань і умінь міжкультурної, лінгвокультурної, предметної, соціокультурної та мовної комунікації, слід системно працювати над комунікативною якістю мовлення студентів. «Набір комунікативних стратегій разом із володінням комунікативними правилами, постулатами, максимами і конвенціями спілкування» (1, с.77), притаманний нашій національній лінгвокультурній спільноті, слід розглядати в широкому контексті сучасної української літературної традиції. Особливу увагу варто приділяти вивченню мови у зв'язку з національною культурою, постійним оновленням словникового складу української мови завдяки термінуванню лексики, інтеграції функціональних стилів мови, запрошуючи здобувачів вищої освіти до самостійних роздумів і засвідчуючи можливості практичного застосування цих знань у майбутній фаховій комунікації.

Найбільш виразним подвижництвом в оборону нашої мови, звісно, є творчість українського письменства. Іван Вагилевич, Сильвестр Яричевський, Лесь Мартович, Кость Горбаль, Наталія Кобринська, Ірина Вільде, Василько Вишиваний, Юрій Шкрумеляк, Богдан Бора, Марійка Підгірянка, Зеновій Красівський, Василь Селезінка, Костянтина Малицька, Тарас Мельничук, Степан Пушик, Дмитро Павличко та багато інших славних синів та дочок нашого Прикарпатського краю... Діяльність яких є віддзеркаленням ставлення до історичного буття України, є тестом на істинність нашого національного одужання.

Художнє слово є великою духовною силою, що відстоює нас як націю. У миті, коли в багатьох українців з'явилася зневіра, відчуття неминучої загибелі нашого етносу, патріотичні твори українських авторів прозвеніли переможним громом на нашому історичному небосхилі славою на всі віки про доблесну відвагу народу, осяявши зажурені душі земляків світлом незламної надії та святої віри в перемогу. Саме ці моральні цінності, що сформувалися історично й передаються від покоління до покоління як еталон гідної поведінки, виразник гідності й честі, справжньої шляхетності українців, є осердям духовної складової художньої та публіцистичної літератури. Художня спадщина відображає національний характер українців, їхню ментальність – склад розуму, самобутній спосіб світосприймання.

Молоде покоління повинно усвідомлювати, що слово є одним із складників національно-культурної специфіки українського народу, а його етнопсихологічні риси пов'язані зі світоглядом, ментальністю нашої нації й існують відповідно до християнсько-етичних норм; вказують на багатогранність етнокультурного розвитку, психологічну своєрідність, на загальний характер і культуру людських стосунків, побудованих на толерантності, почутті самоповаги і власної гідності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації. Київ : Довіра, 2007. 205 с.

Яніцька Леся Василівна,

доцент,

Прадій Тетяна Петрівна,

асистент,

Михайлова Алла Георгіївна,

старший викладач.

Кафедра медичної біохімії та молекулярної біології

Національний медичний університет імені О.О.Богомольця

м. Київ, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ ЯКОСТІ НАВЧАННЯ БІОЛОГІЧНОЇ ТА БІООРГАНІЧНОЇ ХІМІЇ В НМУ ІМЕНІ О.О. БОГОМОЛЬЦЯ

Стратегія розвитку медичної освіти в Україні серед засобів підвищення якості медичної освіти передбачає формування університетами нових освітніх програм та навчальних планів з урахуванням нових стандартів та міжнародного досвіду. Одним із компонентів навчання майбутніх лікарів є кейс-технологія, запропонована Школою бізнесу Гарвардського університету в 1924 році. Впровадження кейс-методу в медичну освіту почалось у 1985 році у Медичній школі Гарварду (Harvard Medical School). З 1990-х років цей метод активно застосовують у медичних вищих навчальних закладах, оскільки він дозволяє здобувачам вищої освіти застосовувати теоретичні знання для пошуку рішень у складних професійних ситуаціях. Найбільш лаконічний варіант кейсів – самостійне опановування та засвоєння певної теми по запропонованим питанням, які є зручними для використання як під час розгляду теоретичного матеріалу, так і під час письмового чи усного опитування студентів.

Об'єкт дослідження: методика та якість навчання біологічної та біоорганічної хімії в медичному закладі вищої освіти.

Предмет дослідження: аналіз засвоєння матеріалу з певних розділів навчальної дисципліни біологічної та біоорганічної хімії в процесі фахової підготовки майбутніх лікарів.

Мета дослідження полягає в удосконаленні методики навчання біохімії, що базується на технології розв'язування ситуаційних задач, тестових завдань, побудові схем біохімічних перетворень та орієнтована на фахову підготовку майбутніх лікарів, а саме на розвиток когнітивних здібностей та клінічного мислення.

Автори перед собою поставили задачі:

1. Дослідити ефективність застосування завдань з «Робочого зошита», які містять в собі перелік теоретичних питань, ситуаційних задач, схем та перетворень, тестових завдань у самостійній роботі студентів.

2. Проаналізувати засвоєння матеріалу з біохімії, оцінити можливість застосування технологічного підходу до розв'язування ситуаційних задач, оформлення письмових завдань у вигляді схем біохімічних перетворень для вдосконалення фахової підготовки майбутніх лікарів.

2. Визначити місце завдань для самостійної підготовки здобувачів вищої освіти з дисципліни «Біологічна та біоорганічна хімія» та їх значення для формування клінічного мислення у майбутніх лікарів.

3. Розробити технологію створення теоретичних питань для СРС з вбудованим алгоритмом розв'язування та дослідити ефективність застосування.

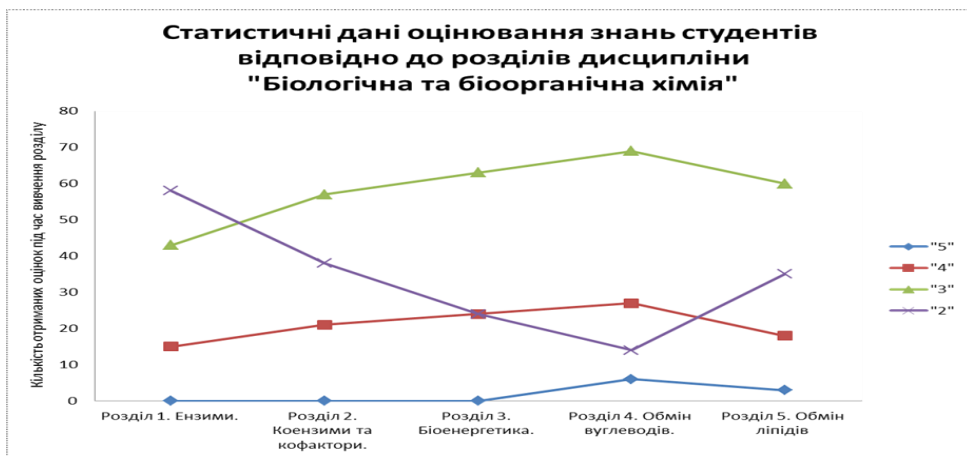
При здобуванні загальнопредметних компетентностей протягом вивчення та засвоєння теоретичного матеріалу певних розділів біохімії у студентів 2 курсу навчання в медичному університеті має розвиватися зацікавленість щодо вивчення матеріалу. Це відбувається поступово. На початкових етапах здобувачам вищої освіти складно опанувати теоретичний матеріал нової дисципліни, через те, що біологічна та біоорганічна хімія – складна наука, що потребує попередніх знань з таких предметів, як хімія, біологія та фізика. Також має свій негативний вплив перерва між навчальними семестрами (зимові та літні канікули), що сприяє частковому забуванню вивченого матеріалу.

При опануванні теоретичного матеріалу з того чи іншого розділу біохімії значна роль відводиться саме методичним рекомендаціям для СРС, які містять відповідно до теми заняття перелік теоретичних питань, добірку тестових завдань, ситуаційних задач з еталонами їх розв'язання, та зміст практичної роботи. Для цього викладачами кафедри було розроблено «Робочий зошит» до всіх тем з дисципліни, що містять: актуальність теми, мета, перелік теоретичних питань, основна термінологія (тезисне викладання матеріалу з теми), ситуаційні задачі, теоретичні завдання, приклади розв'язання тестових завдань, схеми та перетворення, принцип методу та медико-біологічне значення практичної роботи. Кожна практична робота має принцип методу проведення дослідження, що допомагає студенту зрозуміти механізм визначення метаболітів в досліджуваній рідині або біопатів. Обґрунтування біомедичного значення виконання практичної роботи допомагає зрозуміти хід біохімічного процесу в живому організмі, що дає можливість застосовувати знання з біохімії в медичній практиці. Поступове засвоєння теоретичних знань допомагає здобувачам вищої освіти набувати компетентності під час опанування тієї чи іншої теми з біохімії.

Під час дослідження підлягали аналізу результати успішності 116 студентів 9-груп за 1 семестр, які вивчили 5 розділів загальної біохімії, що містили 15 тем практичних занять.

Було зазначено, що при самостійній підготовці студентами теоретичного матеріалу з певної теми набуваються навички в оформленні конспектів, що заміняє необхідність мати перед собою підручник. Опрацювання тестових завдань різної складності, які розміщені на дистанційній платформі LikaR NMU, розв'язування ситуаційних задач та виконання письмових завдань, які надаються у вигляді схем та інфографіки призводить до покращення якості знань, що можна спостерігати за результатами оцінювання знань впродовж одного семестру.

Результати також показали, як позитивно впливає на опанування теоретичного матеріалу певного розділу проведення практичної частини заняття. Виконання практичної роботи дає можливість отримати необхідні навички та практично зрозуміти значимість отриманих теоретичних знань, оскільки під час виконання практичної роботи здобувач вищої освіти має правильно проаналізувати результати отриманих досліджень, зробити висновки та обґрунтувати медико-біологічне значення.

Дослідження результатів чітко показує, що впродовж вивчення та здобування знань у студентів підвищується зацікавленість до вивчення біохімії та відповідно набуваються загальнопредметні компетентності. Незначний спад у засвоєнні матеріалу відбувся в кінці навчального семестру, що можна пояснити втому студентів та нестабільним психоемоційним станом у зв'язку з постійними ракетними обстрілами та воєнним станом в Україні.

Отже, методика надання освітніх послуг відіграє важливу роль в підвищенні якості навчання біологічної та біоорганічної хімії в медичному закладі вищої освіти. Для якісного опанування матеріалу різних розділів дисципліни, здобувач вищої освіти має бути мотивованим та зацікавленим. Можливість використання «Робочого зошиту» в підготовці до практичних занять та самоперевірки своїх знань є важливою складовою засвоєння теоретичного матеріалу з таких джерел як підручник та презентації лекцій. Самостійна робота студента включає вирішення тестових завдань, ситуаційних задач, побудову схем біохімічних перетворень, практичних робіт які надаються до кожної теми з дисципліни та сприяють підвищенню рівня знань, формуванню необхідних компетентностей та практичних навичок для майбутнього лікаря.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мацай Н.Ю. Основи біотехнології: підручник для студентів освітнього рівня бакалавр спеціальності «Біологія». – Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2011. – с 82. http://document.kdu.edu.ua/info_zab/162_488.pdf
2. Н. А. Олійник, Л. М. Спіріданова. «Нетрадиційні форми лекцій як засіб підвищення ефективності навчання студентів у вищих аграрних закладах освіти». Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах.: зб. наук. пр. 2020; вип. 69, т 3. с. 65-68. <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.69-3.12>.
3. О.С. Бецько. Європейські концепції планування заняття: формулювання навчальних цілей. Вісник НТУУ «КПІ». Філологія. Педагогіка: збірник наукових праць. 2014. випуск 4, с. 57-65. <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/10968>.

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

Кирило ГАЛКІН,

курсант 2 курсу

*навчально наукового інституту права та підготовки
фахівців для підрозділів національної поліції,
рядовий поліції.*

*Науковий керівник: викладач кафедри гуманітарних
дисциплін та психології поліцейської діяльності*

Інна ШИНКАРЕНКО

ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СПІЛКУВАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Діяльність працівників досудового розслідування знаходиться в системі професій «людина-людина». Кожен день органи досудового розслідування контактують один з одним для успішного виконання своїх обов'язків та виконання головного завдання – забезпечення охорони прав і свобод людини. Слідчий під час виконання службового обов'язку контактує з різними типами людей, як з потерпілими так й зі злочинцями. Тому від комунікативної компетентності працівників органів досудового розслідування залежить як відновлення (охорона) прав і свобод людей, так і діяльність органу НПУ в цілому [1].

Психологічні проблеми спілкування працівників органів досудового розслідування є невід'ємною частиною їх професійної діяльності. У своїй роботі вони зіштовхуються з різними викликами та складнощами, які можуть впливати на їх емоційний стан, взаємини з оточуючими та загальну ефективність роботи.

У повсякденній діяльності органів попереднього розслідування по розкриттю та розслідуванню кримінальних правопорушень важливе значення має людський фактор. Правові норми, як і організаційні, соціальні, економічні та інші регулятори поведінки людей, діють у поєднанні з психологічними. Тому і сам механізм правового регулювання включає психологічний аспект, без урахування якого важко дієвості належної дієвості правових норм.

Серед проблем, що виникають при взаємодії, потрібно звернути увагу на проблему міжособистісних відносин між учасниками досудового розслідування, а особливо це стосується слідчого та співробітника органу дізнання, дуже важливо, щоб вони розуміли, що займаються однією справою, служать одній меті – боротьбі зі злочинністю, а амбіції лише завдають шкоди загальному ділу [2].

Розглянемо деякі з найпоширеніших психологічних проблем, з якими стикаються працівники органів досудового розслідування.

Спілкування з потерпілими, свідками та підозрюваними злочинців може призвести до значного емоційного напруження може виникнути емоційне виснаження. Стикаючись зі складними життєвими ситуаціями та емоційними переживаннями інших людей, працівники органів досудового розслідування можуть почувати виснаженість, стрес та втому.

Постійна робота зі злочинами та негативними аспектами життя може призвести до втрати мотивації та інтересу до роботи. Працівники можуть втратити віру в позитивні зміни та переживати втому від постійною боротьби зі злочинністю.

Працівники органів досудового розслідування часто працюють під тиском, у ситуаціях зі збільшеною відповідальністю та обмеженими строками. Це може спричиняти стрес, а також перевантаження інтелектуальною та емоційною роботою.

Взаємодія зі свідками, потерпілими, адвокатами та іншими сторонами, пов'язана з конфліктами, непорозуміннями та напруженими взаєминами. Це може викликати психологічний стрес та потребу в управлінні конфліктними ситуаціями [3].

Робота зі злочинами може супроводжуватись свідченнями про жорстокість, насилля та інші травматичні події. Працівники можуть стикатись з впливом власного емоційного досвіду, розладом сну та іншими психологічними наслідками побаченого.

Слідчий як керівна ланка взаємодії зобов'язаний: регулювати міжособистісні відносини; визначати індивідуальні можливості окремих членів групи з метою ефективнішого розслідування злочинів; здійснювати розумовий процес не лише своїх дій, а й дій співробітників правоохоронних органів; відображати та спрямовувати свою роботу з урахуванням постійного співвідношення з інтелектуальною діяльністю всіх учасників взаємодії.

Успішне управління психологічними проблемами спілкування вимагає від працівників органів досудового розслідування свідомого ставлення до свого емоційного стану, розвитку стресоустійкості та навичок саморегуляції. Також важливо забезпечити підтримку та психологічну допомогу для працівників, щоб вони могли ефективно функціонувати в своїй професійній сфері та підтримувати свій фізичний та емоційний стан.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Прокоф'єв О.А. Комунікативна компетентність працівників органів досудового розслідування. Теорія і практика сучасної науки та освіти (частина II): матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 20-21 травня 2021 року. Львів: Львівський науковий форум, 2021. 127 с.: 46.

2. Туринська О.Є. Психологічні особливості професійного спілкування працівників правоохоронних органів. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія психологічна 2 (2). 2012. с. 480-490.

3. Скляр О.С. Психологічні особливості професійної діяльності слідчого. Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.(м. Вінниця, 24 берез. 2023 р.). Вінниця: ХНУВС. 2023. С. 114-116.

Валерія МІРОШНІЧЕНКО,
здобувач вищої освіти 2-го курсу
Навчально-наукового інституту права та підготовки
фахівців для підрозділів Національної поліції.
Науковий керівник: **Інна ШИНКАРЕНКО,**
доцент кафедри «Гуманітарних дисциплін та
психології поліцейської діяльності»,
кандидат психологічних наук.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ПСИХОЛОГІЯ ДОПИТУ МАЛОЛІТНІХ ПОСТРАЖДАЛИХ ВІД СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА

Сексуальне насильство під час вторгнення російських військ в Україну з лютого 2022 року є зброєю геноциду, яка масово використовується. Цей жорстокий та цинічний акт насильства завдає значної шкоди психічному та фізичному здоров'ю постраждалих осіб. Особливо уразливими стають неповнолітні, які часто стають жертвами правопорушень проти статевої свободи та недоторканості. В рамках воєнного стану, сексуальне насильство використовується для деморалізації населення держави [1, с. 6]. Це правопорушення не тільки порушує міжнародне гуманітарне право та права людини, а й має серйозні наслідки для фізичного та психологічного здоров'я жертв і свідків цих подій. Робота з постраждалими від сексуального насильства вимагає детального планування та використання спеціалістів, щоб забезпечити ефективне збирання інформації. Це важливо для успішного розслідування та встановлення ступеня вини правопорушника згідно з законом [3, с. 8].

Під час допиту дітей дотримуються загальні правила, викладені у статті 224 Кримінального процесуального кодексу України, а також вимоги статті 226, які розкривають особливості цієї слідчої дії.

Допит може проводитись лише в присутності законного представника, педагога або психолога, а за потреби - лікаря. Основним завданням цих фахівців є сприяння встановленню і підтриманню психологічного контакту між слідчим і потерпілим [4, с. 1].

Також, у допиті дітей застосовуються обмеження в часі. Допит не може тривати більше однієї години без перерви, і як правило, не може тривати понад дві години на день. Особливістю також є те, що особи, які не досягли шістнадцятирічного віку, не попереджуються про кримінальну відповідальність за відмову від давання показань або за надання завідомо неправдивих показань [3, с. 6].

Ім лише пояснюється їх обов'язок надавати правдиві показання. Дуже важливою складовою допиту неповнолітніх є місце його проведення, яке спеціально облаштовується для цієї мети. Ці приміщення часто називаються «Зеленими кімнатами», «Кімнатами, лагідними до дитини», «Кризовими кімнатами» та іншими. Вони обладнуються з метою забезпечити комфорт та захист для неповнолітніх під час процесу спілкування.

Водночас, успішність застосування даних приміщень залежить від рівня знань та досвіду уповноважених осіб та спеціалістів-психологів, які беруть участь у цій діяльності. Особливо важливою стає увага до розробки і впровадження методичних рекомендацій щодо використання даних приміщень взагалі, а також використання алгоритму допиту неповнолітніх (малолітніх) жертв насильства [3, с. 72].

Правильне застосування цих рекомендацій допоможе мінімізувати можливість психологічного травмування допитуваного неповнолітнього постраждалого, а також забезпечити отримання всебічної інформації про обставини вчиненого кримінального правопорушення. Особливо в ситуації збройної агресії Російської Федерації проти України, реалізація цих рекомендацій стає надзвичайно важливою [2, с. 4].

Проблематика інституту допиту малолітніх або неповнолітніх осіб у кримінальних провадженнях є актуальною. Враховуючи особливу природу і специфіку цієї категорії осіб, успішність боротьби з кримінальними правопорушеннями, пов'язаними з ними, забезпечується не лише застосуванням криміналістичних методів, але й методів психологічного контакту під час підготовки та проведення допиту. Демонстраційні засоби також мають велике значення, оскільки вони можуть допомогти уникнути стресу та травматизму [4, с. 30].

Для встановлення психологічного контакту з малолітньою або неповнолітньою особою необхідні спеціальні знання з психології та педагогіки. Це важливий аспект, який допомагає розуміти особливості психологічного стану та потреби малолітніх осіб під час допиту. Використання таких знань допомагає побудувати довірливий та емоційно підтримуючий контакт, що забезпечує більше сприйняття та відкритість з боку допитуваної особи.

Враховуючи усе вищезазначене, важливо забезпечувати належну підготовку та проведення допиту малолітніх або неповнолітніх осіб, звертаючи увагу на їхні особливості і потреби. Тільки за таких умов можна досягти очікуваних результатів та забезпечити ефективність кримінального розслідування.

Таким чином, можна зробити висновок, що питання підготовки до допиту неповнолітніх, які стали жертвами сексуального насильства, є актуальним у сучасних умовах. Для отримання значущої інформації від допиту неповнолітніх, необхідно заздалегідь ретельно обдумати план його проведення, склад учасників і їх роль. Взаємодія з фахівцями, які працюють з такими особами, забезпечить очікувані результати допиту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text
2. Концептуальні положення механізму захисту прав дітей: український та зарубіжний контекст : кол. монограф. / Кол. авт. ; за наук. ред. д.ю.н., проф., засл. юриста України Л. Р. Наливайко. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2021. 130 с.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/ed20200317>
4. Плетенець В.М. Особливості підготовки до допиту неповнолітніх за фактами подій насильницького, сексуального чи трагічного характеру в умовах воєнного стану «Наука і техніка сьогодні». 2022. № 13(13) 2022.

Петрова Вікторія Іванівна,
здобувач вищої освіти 2-го курсу
Навчально-наукового інституту права та підготовки
фахівців для підрозділів Національної поліції.
Науковий керівник: **Шинкаренко Інна Олександрівна,**
доцент кафедри гуманітарних дисциплін та
психології поліцейської діяльності.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ.

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРАВОВОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

У сучасному світі, де процес глобалізації та інтернаціоналізації зростає з кожним днем, проблема правової свідомості стає надзвичайно важливою. Громадяни повинні розуміти свої права та обов'язки, щоб зможли захистити себе від можливих порушень та злочинів. Але недостатня рівень правової свідомості у суспільстві може привести до низки негативних наслідків, таких як злочинність, корупція, антидемократичні настрої та інші.

Важливою складовою формування правової свідомості є соціальна правосвідомість. Людина залежно від соціального середовища, в якому вона перебуває, усвідомлює певні правила та норми поведінки, а також відносини між людьми та владою. Ці норми та правила, в свою чергу, визначаються історичними, культурними та економічними умовами суспільства [1].

Таким чином, для того, щоб підвищити рівень правової свідомості в суспільстві, необхідно здійснювати системну роботу з формування соціальної правосвідомості. Це може бути досягнуто шляхом проведення освітньої та інформаційної роботи, створення механізмів правового захисту громадян, вдосконалення правової системи та її інститутів [2]. Такі заходи не тільки забезпечать захист прав та свобод громадян, а й допоможуть підвищити рівень демократії та правової культури в суспільстві.

Правова свідомість є важливим фактором в забезпеченні правової держави, демократії та громадської безпеки. Розвиток правосвідомості у громадян є важливою передумовою для забезпечення прав та свобод людини, що визначено Конституцією України та міжнародними договорами [3].

Освіта та просвіта населення є важливим елементом формування правової свідомості, оскільки недостатні знання про права та обов'язки можуть призвести до неправомірної поведінки та порушення законодавства. Для підвищення рівня правосвідомості важливо проводити правову освіту в школах, вищих навчальних закладах, на робочих місцях та в мас-медіа.

Крім того, забезпечення дотримання прав та законів залежить не тільки від знання і розуміння їх, а й від особистих переконань та емоцій, які впливають на поведінку

людини. Тому, формування моральної культури та громадянської свідомості також є важливим елементом формування правової свідомості.

Важливим елементом формування правової свідомості є забезпечення реальної можливості громадян захищати свої права та отримувати доступ до судової захисту. Це включає в себе забезпечення доступності правової допомоги, ефективності правосуддя та виконання рішень суду. Такі заходи сприятимуть підвищенню довіри громадян до правової системи та підвищенню рівня правосвідомості в цілому [4].

Кожна людина формує свою правосвідомість на основі різних факторів, які включають соціальні, економічні, політичні та правові чинники. Ці чинники мають різні впливи на процес становлення та формування особистості.

Правосвідомість є різнобічною та розгалуженою за структурою та змістом суть, зумовлену різними чинниками. Вона формується та розвивається на базі суспільної свідомості та ідей, які стосуються явищ суспільного життя та характеру дій людей, суспільних відносин, інтересів та потреб.

Особистісні утворення, такі як ціннісні орієнтації, моральна сфера, емоційно-вольова сфера та інтелектуальні здібності, також детермінують правосвідомість. Кожна людина має власні утворення, які впливають на її сприйняття та розуміння правової дійсності.

Аналізуючи існуючі спроби побудувати модель правосвідомої особистості, можна стверджувати, що правосвідомість є складною категорією, яка залежить від багатьох факторів. Вона виникає та розвивається в історичному, економічному та соціальному контексті суспільства. Тому розвиток правосвідомості відбувається на основі взаємодії між людьми та суспільством, що дозволяє формувати в усіх громадян потрібні цінності та навички для повноцінного життя в правовому державі. На стан суспільної правосвідомості впливають як об'єктивні, так і суб'єктивні явища, які між собою дуже тісно пов'язані. Об'єктивні явища сприймаються кожною особистістю суб'єктивно та формують певну думку, ідею та, як наслідок, поведінку людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Леонтьев А. Н. Діяльність. Свідомість. Особистість. URL: <http://www.psy.msu.ru/people/leontiev/dsl/4-1.html>.
2. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник / пер. з рос. Х. : Консум, 2001.
3. Шелих А. А. Правосвідомість: доктринальні підходи до розуміння. Прикарпатський юридичний вісник. 2019. Вип. 2.
4. Юрченко-Шеховцова Т. І. Проблема формування правосвідомості особистості в сучасних умовах. К., 2015. С. 174–178.

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

ЛАЗЕБНИЙ В.М.,

старший науковий співробітник

*Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та
судових експертиз Служби безпеки України, Україна, Київ*

ОСВОЄННЯ ПАЛІТРИ ІНСТРУМЕНТІВ: РОЗКРИТТЯ ПОТЕНЦІАЛУ ПРОЕКТУВАННЯ В AUTOCAD

Сьогодні серед користувачів AutoCAD зростає попит на зручність і простоту використання. Щоб вирішити цю проблему, розробники програмного забезпечення запровадили стандартні креслення, які відіграють вирішальну роль у спрощенні процесу проектування.

Стандартні креслення - це вже існуючі креслення, які часто використовуються і рідко змінюються користувачами. Перемальовування цих креслень з нуля може зайняти багато часу і бути непотрібним. Щоб полегшити користувацький досвід, розробники включили в програму готові стандартні креслення. Ці креслення виявилися безцінними в різних галузях, включаючи інженерію, архітектуру, електроенергетику, механіку та телекомунікації.

Однак важливо зазначити, що не всі користувачі знають про ці стандартні креслення або використовують їх на повну потужність. Тому метою цієї статті є опис корисних порад та рекомендацій користувачам, які допоможуть їм у подоланні типових проблем та максимізації переваг, які надають стандартні креслення.

Серед систем автоматизованого проектування AutoCAD виділяється як провідне програмне забезпечення для 2D- і 3D-проектуювання. Розроблений американською компанією AutoDESK, AutoCAD, скорочено від Automatic Computer Aided Designer, пропонує широкий спектр застосувань.

У галузі будівництва та архітектури AutoCAD надає потужні інструменти для створення планів, фасадів будівель, розрізів конструкцій і схем, пов'язаних з опаленням, вентиляцією, кондиціонуванням, водопостачанням, каналізацією, а також для проектування міських і промислових об'єктів, що охоплюють значні площі. Крім того, він підтримує створення ландшафтних проектів і планів місцевості, а також генеральних планів.

Для машинобудування, електротехніки та радіотехніки AutoCAD слугує універсальним інструментом для побудови ортогональних креслень виробів різного рівня складності, а також проектування радіо- та електричних схем. Опанувавши фундаментальні принципи побудови та редагування 2D і 3D графіки за допомогою AutoCAD, користувачі можуть розширити свої навички і вивчити інші програмні продукти, розроблені компанією AutoDESK, такі як AutoCAD Electrical, AutoCAD Mechanical, AutoCAD Architecture, AutoCAD MEP та інші. [1]

Доцільно розглянути стандартні креслення, які є попередньо встановленими матеріалами, доступними в AutoCAD після інсталяції. Однак користувачі також можуть додавати власні креслення або набори креслень як стандарти в програму, забезпечуючи гнучкість і можливість налаштування.

Для початку слід обговорити, як додавати власні об'єкти до палітри інструментів. Насамперед слід почати з відкриття креслення, яке містить потрібний розмірний стиль і

блок. Надалі переконатися, що створено принаймні один розмір зі стилем, який необхідно додати. Слід натиснути і перетягнути розмір на палітру інструментів, в результаті чого буде додано новий інструмент з такою самою назвою, як і розмір, що використовується. Потім можна натиснути на інструменті правою кнопкою миші, вибрати "перейменувати" з контекстного меню і присвоїти йому нову назву. Хоча спочатку буде видно лише один тип розміру, натискання стрілки поруч з інструментом розміру на палітрі відкриє інші варіанти розміру, що дозволить вам вибрати будь-яку потрібну команду розміру.

Щоб додати блоки до палітри інструментів, слід виконати аналогічні дії. Перетягнути блок з креслення на палітру інструментів, попередньо зберігши креслення. Щоб видалити будь-який інструмент з палітри, необхідно просто натиснути на ньому правою кнопкою миші і вибрати "видалити" з контекстного меню. Однак слід бути обережним, щоб не видалити малюнок, який містить блок, оскільки це зробить його недоступним.

Для більш персоналізованого дотику, можливо налаштувати іконки інструментів на палітрі. Натиснувши правою кнопкою миші на інструменті, який необхідно змінити, слід вибрати "Вказати зображення" з контекстного меню та вибрати зображення у форматі jpg, png, tiff, BMP або gif. З'явиться діалогове вікно, в якому можливо вибрати зображення як для світлих, так і для темних тем. Після вказівки зображень інструмент покаже налаштовану піктограму.

Крім того, можливо експортувати палітру інструментів у формат, який можна переносити, включити її до архіву або передати електронною поштою. У цьому випадку слід натиснути правою кнопкою миші на порожньому місці палітри інструментів та вибрати у контекстному меню пункт "Налаштувати палітри". Інший спосіб - скористатися командою "Налаштувати". З'явиться вікно, в якому ліворуч перелічені всі палітри інструментів. Необхідно вибрати потрібну палітру, натиснути правою кнопкою миші та вибрати "Експортувати". Також необхідно вказати місце для збереження палітри інструментів або ХТР-файл та натиснути "Зберегти".

Щоб імпортувати палітру інструментів, слід відкрити вікно налаштувань, натиснути правою кнопкою миші на будь-якому інструменті з панелі палітр та вибрати "Імпортувати" з контекстного меню. Для того щоб нова палітра була додана до списку наявних палітр. Необхідно знайти ХТР-файл та натиснути "Відкрити".

Виконуючи ці кроки, користувачі можуть ефективно використовувати і налаштовувати палітри інструментів в AutoCAD, покращуючи свій робочий процес і продуктивність. [2]

В епоху стрімкої еволюції сфера дизайну зазнала значних досягнень і трансформацій. Зокрема, перехід від ручних креслень до робочих креслень, створених за допомогою комп'ютера, здійснив революцію в галузі. Зі збільшенням кількості доступних програм для проектування, серед яких AutoCAD, Компас 3D, SolidWorks, NX і Teflex, очевидно, що дизайнери тепер мають у своєму розпорядженні широкий спектр можливостей. Серед цих програм AutoCAD виділяється за кількістю користувачів та програмною перевагою. Тому проведення всебічного дослідження AutoCAD є дуже корисним для його користувачів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Т. І. Kirillova, S. A. Porotnikova, N. V. Semenova. AutoCAD 2018 Computer Graphics: Tutorial. Yekaterinburg: Ural Publishing House. 2019. - 224 p.
2. <https://www.thesourcecad.com>

Пилип'юк А.А.,
студентка гр. ІСТ-19.
Белей О.І., Штасєр Л.О.,
к.т.н., доц., кафедри ІТТС.

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ТЕОРЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗРОБЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ДОВІДКОВОЇ СИСТЕМИ ПРО ФУТБОЛЬНІ МАТЧІ

У сучасному світі, де інформація стала невід'ємною частиною нашого повсякденного життя, інформаційно-довідкова система для футбольних матчів посідає своє місце. Вона забезпечує швидкий та легкий доступ до різноманітних даних, надає користувачам можливість отримати потрібні відомості про гравців, команди, історію матчів та інші цікаві факти [1].

Розроблення інформаційної системи для футбольних матчів має велике значення з кількох причин: посилення спортивного досвіду, оскільки система дозволяє користувачам ознайомитись зі складом команд, статистиками гравців, досвідченими тренерами та трансферами, змінами у світі футболу. А це в свою чергу дає можливість більш глибоко відчувати атмосферу гри та зрозуміти стратегію команд за рахунок зібраної інформації та фактів; аналітичні можливості: інформаційно-довідкова система допомагає тренерам, коментаторам та журналістам аналізувати статистику, проводити правильний аналіз гри та робити прогнози. Це дозволяє покращити якість коментарів, а також розвивати нові стратегії та тактики; розвиток спорту: система може бути використана для аналізу даних та виявлення нових талантів [2].

База даних розроблюваної системи складається з декількох колекцій, кожна з яких містить специфічні дані, необхідні для функціонування системи:

- колекція "Teams": ця колекція зберігає дані про футбольні команди. Основні поля включають назву команди, країну, в якій вона базується, назву ліги, тренера та баланс команди. Також колекція містить поле для збереження посилання на логотип команди. А ще містить посилання на ідентифікатор колекції "Players".

- колекція "Players": ця колекція містить дані про футбольних гравців. Кожен гравець має унікальний ідентифікатор, номер, повне ім'я, країну народження, назву клубу, позицію на полі, вік та посилання на його фотографію. А ще містить посилання на ідентифікатор колекції "Rating";

- колекція "Rating": ця колекція зберігає характеристики та оцінки гравців. Кожен запис містить дані про швидкість, вміння обходити суперників, вміння влучати у ворота, навички оборони, точність передач, фізичну форму та загальну оцінку гравця.

- колекція "Terms": ця колекція містить терміни та їх визначення. Кожен запис включає назву терміну, його визначення та посилання на джерело, де можна отримати додаткову інформацію про цей термін [3].

Для клієнтської та серверної частин розробленої системи було обрано мову програмування JavaScript, одну з найбільш поширених мов програмування для веб-розробок. Такий вибір був обумовлений широкою підтримкою, великою кількістю наявних бібліотек та фреймворків, а також можливістю використання на клієнтській стороні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Опанасюк Ф. Г., Платонов В. Н. Основи розвитку фізичних якостей студентів : навч.-метод. посібник. Київ : Олимп. лит., 2004. 808 с.
2. Соломонко В. В. Олімпійський футбол / В. В. Соломонко, О. В. Соломонко // Футбольному клубу „Україна” – 90 років : матеріали конф., присвяч. 90-річчю ФК „Україна”. – Львів, 1997. – С. 16–18.
3. Архітектура програмного забезпечення: види, опис, розробка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://hi-news.pp.ua/kompyuteri/print:page,1,11675-arhtektura-programnogo-zabezpechennya-vidi-opis-rozrobka.html>

Саліхов М.М.,

студент 4 курсу

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»,

м. Київ, Україна

e-mail: actualhooman@gmail.com

САМОКЕРОВАНІ АВТОМОБІЛІ ТА СИСТЕМИ ЇХ НАВІГАЦІЇ

Технології безпілотного водіння наземних транспортних засобів майже 100 років цікавлять науковців та виробників автомобілів. Вони працюють над механізмами автоматизації водіння та створенням роботизованих машин - робокарів [1].

Традиційно у літературі з автоматизації транспортних засобів використовують термін «самохідна техніка», що, як правило, асоціюється із автомобілем (від грец. αὐτός - «сам» і лат. mobilis — «той, що рухається») - колісною машиною, яка приводиться в рух встановленим у неї двигуном і призначена для перевезення людей, вантажу, буксирування транспортних засобів, виконання спеціальних робіт та перевезення спеціального устаткування безрейковими дорогами.

На початку минулого століття журнал Scientific American опублікував концепт самохідного транспортного засобу [2] (Рис.1), подавши його як «мрію автомобіліста – автомобіль, який керується набором кнопок». У статті було зазначено, що «... в майбутньому машина з кермом буде такою ж застарілою, як сьогодні машина з ручним насосом для бензину чи масла!» [3, с. 63].

Автовиробники, намагаючись зробити свої вироби автономними, використали відкриття у галузі радіоелектроніки і у 1920-х рр. представили машину з дистанційним управлінням, яку, на думку автора роботи, можна вважати першим безпілотним автомобілем, керований бездротовим способом через радіо [4] (Рис. 2).

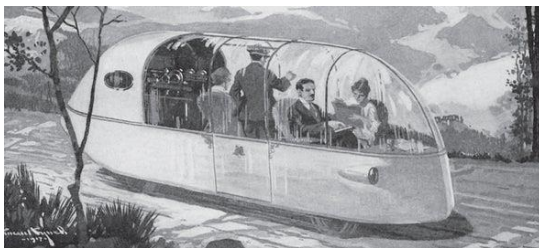

Рис. 1 Уявлення про автомобіль майбутнього, 1918 р.

Рис. 2 Радіокерований автомобіль, 1920 р.

У 1933 році в журналі «Популярна механіка» повідомлялося, що технології «пішли в автоматизу», посилаючись на те, що зроблені винаходи, зокрема, автоматичне відкривання гаражних воріт та гідропідсилувач керма, стали першими кроками на шляху до створення автоматизованих автомобілів. У статті зазначалося, що можна вдосконалити автомобіль так, що він самостійно заводитиметься, відчинятиме гаражні двері та з'їжджатиме з проїжджої частини [5, с.210] (Рис.3).

У 1980-х рр. Агентство передових оборонних дослідницьких проєктів Міністерства оборони США (DARPA) представило нову розробку – автономний наземний транспортний засіб (autonomous land vehicle – ALV), – восьмиколісний робот заввишки 12 футів із кількома датчиками, здатний переміщатися з точки А в точку Б без втручання людини [6] (Рис.4).

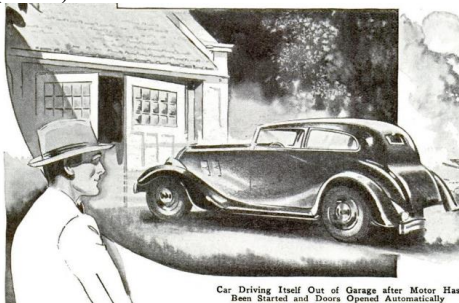

Рис. 3 Концепція автоматизованого автомобіля, 1933 р.

Рис. 4 ALV, розроблений DARPA, 1984 р.

Згодом у науковий обіг увійшов ще один термін – безпілотний наземний транспортний засіб (unmanned ground vehicle - UGV), котрий працює при контакті із землею та без присутності людини на борту. У процесі дослідження наукових праць з автоматизації та роботизації транспортних засобів виявлено [7], що найбільш вживаними нині термінами для позначення роботизованої самохідної техніки, є: «автономний автомобіль» (autonomous car); «безпілотний автомобіль» (driverless car); «самокерований автомобіль» (self-driving car); «робот-автомобіль» (robotic car, robo-car). Автор припускає, що серед них термін «self-driving car» (SDC) є більш вдалим, адже «самокерована» є точнішою характеристикою самохідної техніки, здатної рухатися без участі людини.

Справжній прорив в автомобілебудуванні відбувся на початку 2000-х завдяки розробкам у галузі інформаційно-комунікаційних технологій, напівпровідників та робототехніці, зокрема технологічні успіхи в галузі сенсорних технологій та платформ обробки даних сприяли стрімкому розвитку SDC [8] (Рис. 5).

Рис. 5 Нове роботахі Waymo без керма, 2023 р.

З розвитком конструкції зростала складність навігаційних систем SDC як з точки зору їх апаратного, так і програмного забезпечення. Автори роботи [9], розглядають архітектурну модель SDC, концептуально оцінюючи її через призму фізичних компонентів, етапів розробки, логічних функцій, технологічних блоків тощо. Зупинимось на технічних та функціональних особливостях.

Апаратне та програмне забезпечення є двома основними складовими технологічної площини архітектури SDC, кожна з них включає компоненти, які представляють різні аспекти всієї системи [9] (Рис. 6).

Для того, щоб обробляти інформацію в SDC використовують обчислювальні платформи з декількома ядрами, графічні процесори (GPU). Разом із даними, що генеруються безпосередньо SDC, обробляються також зовнішні дані, доступні з Інтернету, інших транспортних засобів або інфраструктури, що називається «автомобіль-все» – V2X (Vehicle-to-everything), де X — інший транспортний засіб, дорога, датчик, пішохід та інтернет-засоби).

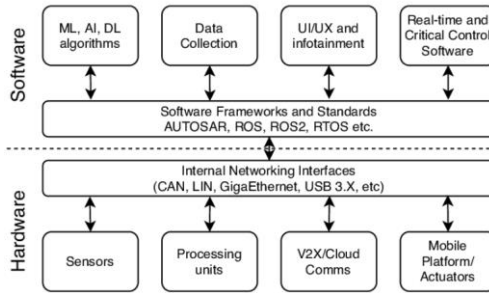

Рис. 6 Технічна архітектура системи навігації SDC.

V2X охоплює набір специфічних комунікаційних структур, таких як транспортний засіб - транспортний засіб (V2V), транспортний засіб - інфраструктура (V2I), транспортний засіб - мережа (V2N) і транспортний засіб - особа (V2P). V2X дозволяє SDC взаємодіяти з неавтономним транспортом і пішоходами для підвищення безпеки. Крім того, SDC можуть підключатися до хмари, щоб оновлювати своє програмне забезпечення та карти, а також обмінюватися зворотною інформацією для покращення спільно використовуваних карт і програмного забезпечення (Рис. 7).

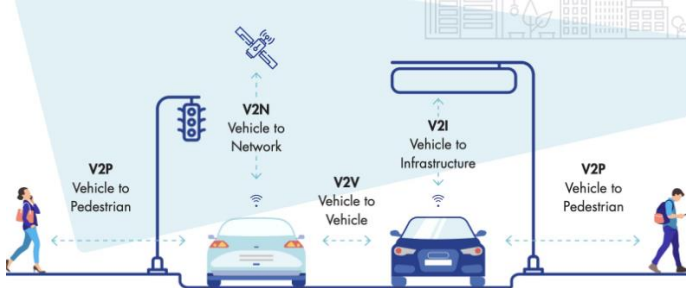

Рис. 7 Зв'язок SDC через V2X.

Апаратна частина також включає сам транспортний засіб, це мобільна платформа та певні пристрої, які можуть бути різних видів залежно від застосування та місцевості, де буде працювати система. Можливості обробки поточних даних SDC такі, що їх іноді називають суперкомп'ютерами на колесах. Оскільки компоненти таких автомобілів є як фізичними, так і віртуальними, такі машини називають кібер-фізичними системами. Через складність в апаратній стороні, програмна сторона транспортних засобів також розвивається: від вбудованого програмного забезпечення, що працює на вершині операційних систем реального часу (RTOS) на автомобільних електронних блоках

управління (ECU) до програмного забезпечення високого рівня, включаючи фреймворки, бібліотеки та модулі, які підтримують машинне навчання (ML), алгоритми штучного інтелекту (AI) та глибокого навчання (DL), необхідні для обробки даних. Але також є програмні компоненти, що стосуються різних аспектів роботи SDC, такі як драйвери для збору даних з датчиків, взаємодія користувачів через інформаційну систему, а також програмне забезпечення в режимі реального часу та критичного для управління виконавчими механізмами та моніторингу стану транспортного засобу. Ця складність в програмному забезпеченні створює необхідність слідувати певним шаблонам і впроваджувати стандарти. Одним з них є сучасна структура та стандарт для екосистеми автомобільної електроніки – AUTOSAR (AUTomotive Open System Architecture), яка створена і управляється альянсом таких гігантів галузі, як BMW, Toyota, GM, Chrysler, Continental, Bosch, Daimler, Volkswagen та багато інших.

У функціональній площині – чотири основні блоки (зустрічаються у більшості запропонованих архітектур): сприйняття, планування і прийняття рішень, управління рухом і транспортним засобом, системний нагляд. На вході – сенсори, на виході – актуатори. Ці блоки представлені на Рис. 8 [9].

Наведені вище концептуальні архітектури (технологічна та функціональна) корелюють із реальною системою навігації SDC, поданою японськими вченими (рис. 9 [10]), котра спирається на такі методи, як: зчитування (зондування), розпізнавання, прийняття рішень, контроль.

Зчитування (зондування) означає використання стереокамер, радарів, сонарів, лідарів та інших датчиків виявлення об'єктів.

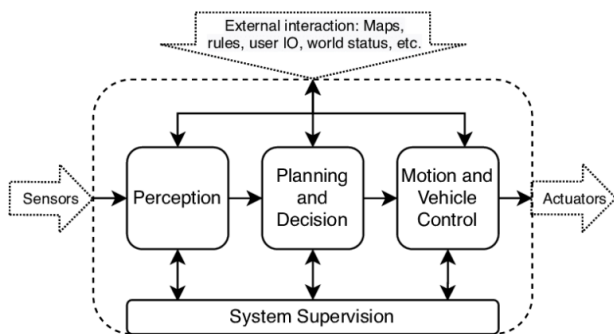
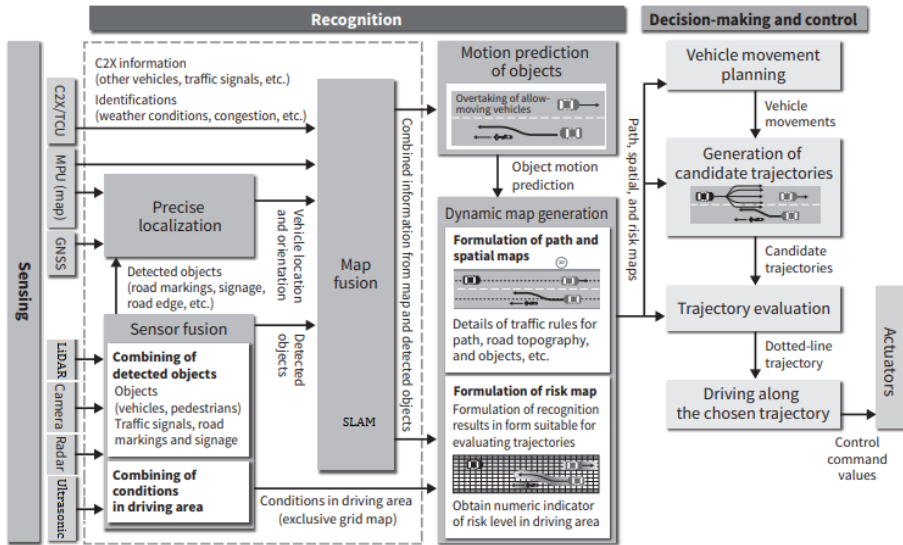

Рис. 8 Функціональна архітектура системи навігації SDC.

Розпізнавання спирається на такі процеси, як: «злиття датчиків» (комбінування сенсорної інформації від різних датчик, що зондують середовище, як-от: транспортні засоби, пішоходів, знаки, дорожню розмітку тощо); точна ідентифікація розташування SDC; «злиття карт» (злиття з картою об'єктів, ідентифікованих шляхом зондування); «прогнозування руху об'єктів» (прогнозування поведінки об'єктів довкола SDC); і «формування динамічної карти» (створення шляху, просторові карти та карти ризиків, що відображають цю інформацію у вигляді даних, які можуть використовуватися для прийняття рішень та контролю).

ar to X TCU: telematics communication unit MPU: map position unit GNSS: global navigation satellite system

Рис. 9 Блок-схема системи навігації SDC.

Процес прийняття рішень та контролю, у свою чергу, включає планування руху SDC, визначення можливих траєкторій, оцінку траєкторії та навігація SDC обраною траєкторією. Процес планування руху регулює стан всіх аспектів автономного керування та забезпечує загальний рух SDC (наприклад, вибір смуги руху). Формування можливих траєкторій проводиться з урахуванням таких чинників як динамічні характеристики SDC: оцінюючи траєкторії, беруться до уваги майбутні ризики під час вибору найкращої з можливих траєкторій. Навігація SDC з вибраної траєкторії здійснюється шляхом розрахунку значень команди управління, які мають бути відправлені на виконавчі механізми – актуатори (руль, педаль газу, гальма, двигун).

Традиційні навігаційні системи обробляють дані від датчиків за допомогою кількох модулів, налаштованих для таких завдань, як локалізація, картографування, виявлення об'єктів, планування руху та керування кермовим керуванням. Навігація має вирішальне значення в таких областях: створення та відстеження карт, планування маршруту, виявлення та запобігання перешкодам. Сенсорні системи лежать в основі здатності транспортних засобів бути автономними та забезпечувати точну локалізацію та планування шляху.

Дослідження архітектури SDC показало, що їх техніко-технологічну основу формують великі складні системи, оснащені низкою датчиків (як для внутрішнього, так і зовнішнього моніторингу), генерації величезних обсягів даних за короткі проміжки часу. Функціональні блоки реалізуються на основі потоку інформації та етапів обробки, що реалізуються від збору даних (зондування) до управління транспортним засобом. Технологічні та функціональні блоки SDC є базою системи навігації SDC, котра являє собою здатність машини планувати свій маршрут і виконувати його без втручання

людини, вирішуючи дві проблеми: знати, як рухатися до мети, і мати можливість уникати будь-яких перешкод на цьому шляху, спираючись на відповідні апаратні та програмні засоби, включаючи, розробку навігаційного алгоритму. Розробка системи навігації SDC ускладнена низкою технологічних проблем, серед яких створення програмного та апаратного забезпечення. Оскільки SDC мають не лише «зчитувати» інформацію з навколишнього середовища, але й розуміти, що вона собою являє, необхідним є створення алгоритмів, аби SDC могли миттєво вирішувати, що робити у навколишньому середовищі, яке має численні перешкоди. Оскільки не існує базових або складних алгоритмів, здатних охопити всі можливі ситуації на дорозі, кожна індивідуальна подія вимагає розробки відповідного алгоритму та реалізації його на базі певно платформи.

Створення дослідних зразків SDC потребує значного фінансування та вимагає багато робочого часу дослідників та експериментаторів. З огляду на це, є необхідність створення прототипів – мобільних роботів на базі Arduino [11], що дозволить швидко та з мінімальними фінансовими витратами створити робочу модель та здійснити експериментальні дослідження, оцінити обраний методологічний підхід, удосконалити його (за потреби) та закласти підґрунтя для подальших досліджень і розробок.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Поліщук М. М., Ткач М.М. Робототехнічні системи: проектування і моделювання: навч. посіб. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. 112 с.
2. Imagining the Sleek Car of the Future—in 1918. URL: <https://www.scientificamerican.com/article/imagining-the-sleek-car-of-the-future-mdash-in-1918/#>
3. Chai Z. et al. Autonomous Driving Changes the Future. Springer Nature. 2020. 305p.
4. Sabry F. Self Driving Car: Solving Full Self-driving Need Solving Real-world Artificial Intelligence. One Billion Knowledgeable. 2022 . 293 p.
5. They've gone Automatic. Popular mechanics. Vol. 60, № 2, August 1933, P.210-215.
6. Shapiro D. G. Three Anecdotes from the DARPA Autonomous Land Vehicle Project. AI Magazine, 2008. 29(2), 40. DOI: <https://doi.org/10.1609/aimag.v29i2.2108>
7. Саліхов М. М. Від автоматизованих до автономних транспортних засобів // Наукові досягнення та інновації: шлях до успіху. X Всеукраїнська мультидисциплінарна науково-практична Інтернет-конференція, 31 травня 2023, Україна, Київ : зб. матеріалів - Електрон. дан. — Київ : Ярочé нко Я. В., 2023. — с. 136-142.
8. Waymo's New Robotaxi Without Steering Wheel. URL: <https://thelastdriverlicenseholder.com/2023/01/05/waymos-new-robotaxi-without-steering-wheel/>
9. Velasco-Hernandez, G.; Yeong, D.J.; Barry, J.; Walsh, J. Autonomous Driving Architectures, Perception and Data Fusion: A Review. In Proceedings of the 2020 IEEE 16th International Conference on Intelligent Computer Communication and Processing (ICCP 2020), Cluj-Napoca, Romania, 3–5 September 2020. DOI:10.1109/ICCP51029.2020.9266268
10. Kojima T. et al. Intelligent Technology for More Advanced Autonomous Driving. 2018. Hitachi Review Vol. 67, No. 1. p. 58–63.
11. Саліхов М. М. Arduino – перспективний інструмент прототипування у робототехніці // Концептуальні шляхи розвитку науки та освіти: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 9-10 червня 2023 року. – Львів: Львівський науковий форум, 2023. – с. 73-79.

ЦЯПА С.М.,

старший науковий співробітник

Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки України, Україна, Київ

СПУФІНГ: КОМПЛЕКСНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СТРАТЕГІЙ, НАСЛІДКІВ ТА ЗАСОБІВ ЗАХИСТУ

Спуфінг - це оманлива практика фальсифікації інформації різними способами в комп'ютерній сфері. Він охоплює низку методів і форм, кожна з яких пов'язана з викривленням даних. Для підвищення захищеності інформації слід розглянути наступні типи спуфінгу: підrobка IP-адреси, підrobка ARP, підrobка електронної пошти, веб-спуфінг, підміна DNS. Важливо зазначити, що не існує законних або корисних застосувань для реалізації спуфінг-технологій. Наслідки таких атак можуть бути серйозними, призводячи до фінансових втрат, крадіжки інтелектуальної власності або досягнення інших зловмисних цілей. Спільнота інтернет-безпеки не повинна ігнорувати серйозність цих атак, оскільки вони можуть коштувати мільйони доларів і становити значні загрози.

Підміна IP-адреси - це метод, який використовується зловмисниками для отримання несанкціонованого доступу до комп'ютерної системи. Метод полягає у надсиланні пакетів на цільовий комп'ютер з підrobленою адресою джерела, що створює враження, ніби пакети надходять з надійного джерела [1]. Для цього зловмисники повинні виконати ряд складних кроків:

1. ідентифікувати цільовий комп'ютер.
2. отримати IP-адресу надійного комп'ютера.
3. вимкнути зв'язок з довіреним комп'ютером, наприклад, за допомогою переповнення SYN.
4. перехопити зразок зв'язку між цільовим і довіреним хостами.
5. вгадати порядкові номери, що використовуються довіреною машиною.
6. змінити заголовки пакетів так, щоб вони виглядали так, ніби походять з довіреного хоста.
7. спробувати встановити з'єднання з сервісом або портом, який вимагає автентифікації.
8. у разі успіху зловмисник може створити чорний хід для подальшого використання.

Мета підміни IP-адреси - видати себе за одну систему (систему В), використовуючи адресу іншої довіреної системи (системи А). Це можливо, оскільки системи часто довіряють іншим системам в межах однієї групи. Наприклад, якщо система А довіряє системі В, а система С підrobляє систему В, то система С може отримати доступ до системи А, в якому інакше їй було б відмовлено. Автентифікація IP-адреси відіграє вирішальну роль в уможливленні такого типу атак, особливо коли джерелом підrobлених пакетів є погано налаштовані маршрутизатори. Однак суттєвим недоліком підміни IP-адрес є те, що зловмисник не отримує відповіді від системи А, що робить цю атаку сліпою. Успішне виконання такої атаки вимагає великого досвіду і знань, щоб передбачити реакцію цілі. Щоб зменшити ризик підміни IP-адреси, деякі загальні

профілактичні заходи включають відключення маршрутизації пакетів і блокування всіх зовнішніх вхідних пакетів з тією ж адресою джерела, що і у локального хоста.

Протокол ARP (Address Resolution Protocol) відповідає за зіставлення IP-адрес з апаратними адресами. Він підтримує ARP-кеш, який співвідносить MAC-адреси з відповідними IP-адресами [2]. Цей протокол полегшує вирішення адрес в обох напрямках. Коли на маршрутизатор надходить пакет для хост-машини в мережі, маршрутизатор звертається до програми ARP, щоб знайти MAC-адресу, пов'язану з IP-адресою. Якщо відповідний запис існує в кеші ARP, то надається MAC-адреса, а пакет відповідним чином форматується і надсилається на потрібний комп'ютер. Якщо запис не знайдено, ARP розсилає пакет запиту на всі машини в мережі, шукаючи MAC-адресу для даної IP-адреси. Комп'ютер, який розпізнає IP-адресу як свою власну, відповідає, і ARP оновлює кеш, перш ніж відправити пакет на MAC-адресу, яка відповіла. Підміна ARP передбачає створення підроблених пакетів ARP-запиту та відповіді. Надсилаючи ці фальсифіковані ARP-відповіді, зломисник може обдурити цільовий комп'ютер і перенаправити його кадри, призначені для одного комп'ютера (скажімо, комп'ютера А), на інший комп'ютер (комп'ютер В). Деякі програми, такі як ARPpoison, Ettercap і Parasite, автоматизують процес підміни ARP, дозволяючи перехоплювати пакети або здійснювати атаки типу "зломисник посередині". Для запобігання підміні ARP можна застосувати два загальних підходи. По-перше, на комутаторі можна увімкнути прив'язку MAC-адрес, що гарантує, що після призначення адреси адаптеру вона не може бути змінена без відповідного дозволу. По-друге, можна реалізувати статичні ARP-таблиці, хоча цей метод можливий лише в невеликих мережах. Керування та оновлення записів у великій динамічній мережі було б непрактичним. Для систем на базі UNIX можна використовувати ARPWATCH для моніторингу змін в ARP-кеші і сповіщення адміністраторів про будь-які модифікації. Це допомагає виявити і запобігти атакам підміни ARP.

Підробка електронної адреси - це практика надсилання електронних повідомлень, які виглядають як такі, що походять від законного джерела, але насправді надсилаються самозванцем. Цей обманний прийом зазвичай використовується в зловмисних цілях, зокрема для поширення вірусів, збору конфіденційної ділової інформації та промислового шпигунства. Подібно до звичайного листа зі зворотною адресою, повідомлення електронної пошти також містять зворотню адресу. Однак, ці адреси можуть бути легко підроблені або "підроблені" відправниками. Існують різні причини, чому люди вдаються до підробки електронної пошти:

1. щоб обійти закони про боротьбу зі спамом: якщо електронний лист є спамом, відправник може використовувати підробку, щоб уникнути юридичних наслідків, пов'язаних з антиспамом;

2. порушення інших законів: деякі електронні листи можуть містити погрози або переслідування, які можуть бути замасковані шляхом підміни особи відправника;

3. щоб обманом змусити одержувачів відкрити шкідливий вміст: створюючи враження, що електронний лист походить від знайомого джерела, наприклад, від когось, кого одержувач знає, відправник може збільшити ймовірність того, що одержувач відкриє вкладення, яке містить вірус або троянське програмне забезпечення;

4. для здійснення атак "соціальної інженерії": самозванець може видавати себе за особу, якій довіряють, наприклад, за системного адміністратора компанії, і запитувати

конфіденційну інформацію, наприклад, мережеві паролі, використовуючи довіру одержувача до вигаданої особи;

5. заподіяння шкоди або збитків іншим особам: спуфінг може бути використаний як засіб для створення неправдивих доказів або підбурювання до неприємностей, видаючи себе за когось іншого, наприклад, за політичного конкурента або особистого ворога.

Веб-спуфінг - це тип атаки, який полягає в обмані жертв шляхом надання їм неправдивої інформації. У цій атаці зловмисник може переглядати та змінювати веб-сторінки, надіслані на комп'ютер жертви, що дозволяє йому отримати доступ до будь-якої інформації, введеної жертвою у форми. Це становить значний ризик, оскільки конфіденційні дані, такі як адреси, номери кредитних карток, реквізити банківських рахунків і паролі, можуть бути скомпрометовані. Веб-спуфінг працює в браузерях Internet Explorer та Netscape і може обійти захищене з'єднання, реалізоване за допомогою протоколу SSL. Незважаючи на індикацію безпечного з'єднання, зловмисник все одно може спостерігати за веб-сторінками і маніпулювати ними, а також формувати відправлення. Атака виконується за допомогою JavaScript та плагінів веб-сервера і складається з двох частин. По-перше, зловмисник створює вікно браузера на комп'ютері жертви, замінюючи певні компоненти на ідентичні елементи, надані зловмисником. По-друге, всі веб-сторінки, призначені для комп'ютера жертви, перенаправляються через сервер зловмисника, де вони переписуються без зміни зовнішнього вигляду. Будь-які дії жертви, такі як перехід за посиланням, фіксуються зловмисником. Крім того, завантаження нової сторінки також перенаправляється її через сервер зловмисника, поширюючи атаку на нову сторінку. Жертви можуть стати жертвами цієї атаки, відвідавши шкідливу веб-сторінку або отримавши шкідливе повідомлення електронною поштою. На жаль, сучасні веб-браузери не повністю запобігають веб-спуфінгу, і прогрес у вирішенні цієї проблеми є обмеженим. Вразливість веб-спуфінгу створює значну перешкоду для досягнення повністю безпечної електронної комерції в Інтернеті. Усунення цієї вразливості має вирішальне значення для забезпечення цілісності та безпеки онлайн-транзакцій.

Підміна DNS - це несанкціоноване введення хостом неправильної інформації про дозвіл, що призводить до перенаправлення користувачів на зловмисні веб-сайти. Зловмисники використовують різні методи, включаючи соціальну інженерію та використання вразливостей у програмному забезпеченні DNS-серверів, щоб маніпулювати DNS-записами та обманювати користувачів. Перенаправляючи користувачів на власні підконтрольні сайти, зловмисники можуть здійснювати атаки типу "людина посередині" та викрадати конфіденційну інформацію клієнтів. Тривожна статистика показує, що приблизно третина DNS-серверів в Інтернеті вразлива до підміни. За звичайних обставин, коли клієнт запитує на своєму DNS-сервері IP-адресу певного хоста, він очікує отримати правильну інформацію. Однак в разі успішної атаки підміни DNS цей процес порушується. Під час атаки підміни DNS зловмисник атакує службу DNS, якою користується клієнт, і змінює запис для потрібного хоста. Він замінює законну IP-адресу на власну фальшиву IP-адресу сайту. Коли клієнт звертається до DNS-сервера, він отримує підроблену відповідь, що містить фальшиву IP-адресу. Отже, коли клієнт підключається до хосту, він несвідомо потрапляє на фальшивий сайт зловмисника, а не на легальний сайт, на який він розраховував. Це

свідчить про важливість захисту DNS-інфраструктури для запобігання атакам підміни та захисту користувачів від шахрайських схем.

Запобігання атакам спуфінгу має вирішальне значення для підтримки безпечного мережевого середовища. Для цього можна використовувати три ефективні методи фільтрації пакетів: метод фільтрації на вході (IFM), метод фільтрації на виході (EFM) і метод запобігання підробці (SPM).

Метод фільтрації на вході фокусується на перевірці автентичності вхідних пакетів, переконуючись, що вони походять із заявлених мереж. Фільтруючи пакети на основі їхніх вихідних IP-адрес, мережі можуть виявляти і відкидати підроблені пакети. Однак цей метод не є надійним, оскільки мережі з одним підключенням до Інтернету можуть мати обмеження у виявленні підроблених пакетів.

Метод вихідної фільтрації передбачає моніторинг і контроль вихідного потоку інформації з мережі в Інтернет. Він передбачає перевірку TCP/IP-пакетів, що залишають внутрішню мережу, і обмеження тих, які не відповідають політикам безпеки. Вихідна фільтрація допомагає запобігти несанкціонованому або зловмисному трафіку, що залишає мережу, і зазвичай застосовується в корпоративних мережах.

Метод запобігання підмінам (SPM) пропонує новий підхід до фільтрації підроблених IP-пакетів. Він дозволяє маршрутизаторам, розташованим ближче до місця призначення пакета, перевірити автентичність адреси джерела. Цей метод використовує унікальний тимчасовий ключ, пов'язаний з кожною мережевою парою джерело-одержувач, що покращує автентифікацію пакетів. SPM створює сильні стимули для операторів мереж впроваджувати його і дозволяє поетапне розгортання, що робить його привабливим рішенням проблеми спуфінгу.

Крім того, можна вжити кілька заходів, щоб уникнути підміни у веб-додатках. Це використання криптографічних підписів для автентифікованих електронних повідомлень, налаштування демонів доставки пошти для запобігання прямій передачі підроблених електронних листів, забезпечення достатнього логування для відстеження походження підроблених електронних листів, впровадження централізованого поштового хабу як єдиної точки входу для електронної пошти, а також інформування користувачів про політику та процедури сайту для запобігання атакам соціальної інженерії.

Застосовуючи ці методи та впроваджуючи комплексні практики безпеки, організації можуть значно знизити ризик спуфінг-атак і захистити свої мережі та додатки.

Насамкінець, для спільноти фахівців з мережевої безпеки важливо визнати серйозність і потенційні наслідки спуфінг-атак. Щоб пом'якшити наслідки таких атак, дуже важливо визначити пріоритетність виправлення вразливостей і ретельного моніторингу системних журналів.

Фахівці з кібербезпеки повинні бути в курсі останніх подій в операційних системах і зберігати пильність, оскільки хакерська спільнота наполегливо шукає слабкі місця і вразливості систем. А безперервне навчання та адаптація необхідні для ефективного захисту систем і мереж від нових загроз.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Daemon, Route, Infinity, "IP Spoofing Demystified", Phrack Magazine, 1996;
2. Neil B. Riser "Spoofing: An Overview of Some Spoofing Threats" from SANS Reading room.

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

*Левун Галина Григорівна,
асистент кафедри іноземних мов
Національного університету
водного господарства та природокористування*

ІННОВАЦІЙНА ЛЕКСИКА СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У зв'язку зі стрімким розвитком суспільства, процесами глобалізації та технологічним прогресом дедалі частіше виникає необхідність позначення нових явищ або більш точного опису вже існуючих. Саме цим зумовлена тенденція перманентного збагачення словникового складу англійської мови новими поняттями та термінами.

Питання дослідження англійських неологізмів привертало увагу таких науковців як Куц Е.О., Дзюбіна О.І, Василенко Д.В., Бялик В.Д, Волкова С.Г., Тимошук Н.М, Ковтун О.В., Воробйова М.В, Шутова М.О.

Мета нашої розвідки полягає у вивченні особливостей новотворів сучасної англійської мови. В результаті проведення аналізу вибрані нами неологізми можемо розділити на такі групи:

Інноваційна лексика, пов'язана з використанням нових інформаційних технологій. Слід зазначити, що левову частку неологізмів складають лексеми на позначення особливостей використання мережі інтернету та соцмереж. Так, наприклад, поняття sharenting означає постійну публікацію батьками постів та фотографій про свою дитину, password child – дитина, ім'я якої один з батьків найчастіше використовує в якості комп'ютерного паролю, sadfishing – навмисне перебільшення своїх проблем у соцмережах з метою привернути увагу та набрати більшу кількість підписників, meatspace - реальний фізичний світ, що існує поза межами віртуального, dude arguing online - людина, що любить сперечатись в інтернеті, digital snow day- день, коли інтернет з певних причин не працює, doomscrolling- перегляд великої кількості негативних новин, finsta- фейковий інстаграм аккаунт, де публікують відомості, які з якихось певних причин не можуть бути оприлюднені в основному аккаунті, zumping-розрив стосунків через zoom.

Неологізми, що відображають певні нові реалії суспільного життя. Значною мірою змінила сучасне життя пандемія Covid-19, що зумовило необхідність дати назву явищам ковідної реальності. Так, наприклад, microcough означає тихий, майже беззвучний кашель, який людина намагається стримати, щоб оточуючі не запідозрили в неї ковід; covid speakeasy- нелегально працюючий заклад, де люди можуть поспілкуватись під час пандемії, maskfishing - феномен, коли людина стає більш привабливою завдяки носінню маски, boomer remover- альтернативна назва пандемії ковід, яка вказує на небезпеку хвороби саме для покоління «бумерів».

З'явилась також значна кількість новотворів і в сфері трудових відносин. Серед них заслуговує на увагу поняття great resignation – тренд, суть якого полягає у масовому

добровільному звільненні працівників, що розпочалось у 2021. Ще одним трендом є *quite quitting*, що позначає такий підхід до роботи, коли працівник відмовляється від виконання завдань, які не входять в прями посадові обов'язки, не бажаючи працювати понаднормово та «жити лише роботою».

Чимало неологізмів з'явилися і завдяки певним політичним подіям. Так, однією з них стали вибори президента США в 2020 році. До прикладу, групу людей в політичній еліті США, що намагалась оскаржити результати виборів на користь Дональда Трампа називають *Coup Clutz Clan, Voteflake*- людина, яка з незрозумілих причин заперечує результати виборів 2020 року, *inauguvirus* – неспроможність деяких людей вийти на роботу 20 січня 2021 року через необхідність святкувати інавгурацію Джозефа Байдена.

Отже, поява нових реалій, явищ, своєрідне переформатування свідомості людей та міжособистісних стосунків зумовили виникнення нової лексики, здатної відобразити зміни у основних сферах суспільного життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Шутова М.О. Неологізми в сучасній англійській мові. Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету. Філологія, педагогіка, психологія. 2010. Вип. 21. С. 79-85
2. Collins Dictionary. URL : www.collinsdictionary.com
3. Urban Dictionary. URL: <https://www.urbandictionary.com/define.php?term> (in Eng-lish)

Нос Н.М.,
старший викладач кафедри історії та мовознавства Українського
державного університету залізничного транспорту

РЕЗЮМЕ ЯК СПОСІБ САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ

Резюме – один із найефективніших інструментів пошуку роботи, перший крок до омріяної посади. Існує багато порад та моделей побудови резюме, на сайтах пошуку роботи можна побачити різноманітні зразки цього документа. Перш за все, якщо звернутися до походження слова резюме, то в перекладі з французької – це лаконічне представлення себе, своїх досягнень, вмінь та навичок. Вміння презентувати себе всього на одному аркуші, привернути увагу роботодавця, отримати посаду за мінімальний час – це дійсно майстерність, яку можна опанувати з підручників з діловодства і порад, представлених там. Як і кожний інший документ резюме має свої реквізити (елементи, з яких складається документ). Укладається резюме обов'язково в друкованому вигляді, розміщується на спеціальних сайтах або надсилається до організації, яка оголосила конкурс на заміщення вакантної посади.

Структура резюме, його реквізити наступні:

- назва виду документа (можна не вказувати);

- прізвище, ім'я;
- контакти (електронна адреса, телефон), домашню адресу зазначати в резюме не потрібно;
- мета (обов'язково потрібно вказувати, щоб було видно, саме на яку посаду претендуєте);
- особисті дані: дата народження, сімейний стан;
- відомості про освіту (повне найменування всіх навчальних закладів, у яких довелося вчитися; ступінь володіння іноземними мовами (при потребі);
- відомості про професійний досвід (яку посаду обіймаєте зараз, попередні посади із зазначенням стажу роботи);
- інша інформація на вимогу роботодавця.

3. Дата (при потребі).

4. Підпис (при потребі).

Складаючи резюме, ви маєте виокремити не те, що ви хочете отримати і що вас цікавить особисто, а те, що ви можете запропонувати роботодавцеві і яку користь від вас матиме організація. Потрібно звертати увагу також на грамотність викладу і достовірність інформації. При укладанні резюме працює правило «золотої середини», коли наводимо тільки достовірні факти, які мають відношення до посади, на яку претендуєте. Хвалити себе, подаючи багато зайвої інформації, може тільки зашкодити та скласти негативне враження роботодавця про особу-претендента на вакантну посаду.

Укладаючи резюме, також можна орієнтуватися на такі його види:

- функціональне (в тексті акцентується увага здебільшого на досягненнях особи);
- хронологічне (у хронологічній послідовності перелічуються місця навчання та роботи, посадові обов'язки і тим самим привертається увага до кар'єрного зростання);
- комбіноване.

Отже, резюмуючи вищесказане, визначимо основні вимоги до укладання резюме: друкована форма, лаконічність, грамотність, достовірність відомостей, структурованість, зорієнтованість на переконання роботодавця у наявності у претендента умінь, необхідних для виконання певної роботи та отримання бажаної посади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Глушик С.В., Дияк О.В., Шевчук С.В. Сучасні ділові папери / С.В. Глушик, О.В. Дияк, С.В. Шевчук. – К.: А.С.К, 2008. – 400 с.
2. Шевчук С.В., Клименко І.В. Українська мова за професійним спрямуванням: Підручник / С.В. Шевчук, І.В. Клименко. – К.: Алерта, 2011. – 696 с.

Приходько Ірина Георгіївна,

к. філол. н., викладач

Echo Eastern Europe Ukrainian and Russian Language School

м. Київ, Україна

ВИЗНАЧАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ ЯК СОЦІОЛЕКТУ СУЧАСНОГО МЕГАПОЛІСУ

Анотація: *Стаття присвячена визначенню функціонально-типологічних особливостей сленгу молоді та його статусу як соціального діалекту у структурі міського експресивного просторіччя. Розкривається зміст поняття молодіжний сленг, описується коло його носіїв, їх соціальний статус у міському середовищі, визначаються головні функції.*

Ключові слова: *соціальний діалект, міське експресивне просторіччя, молодіжний сленг, жаргон, сленгізм.*

Вступ. Останнім часом посилена увага лінгвістів до вивчення проблем соціальної діалектології, зокрема лексики, що знаходиться за межами літературного стандарту, обумовлена, у першу чергу, її перлокутивною ефективністю у порівнянні з нормативними мовними засобами. У російському мовознавстві дослідження, присвячені вивченню соціолектів, а особливо сленгу, представлені досить широко. Емоційно-експресивне забарвлення, лаконічність та образність сленгу, здатність постійно змінювати межі мовної норми традиційно привертає увагу лінгвістів. Проте, незважаючи на великий інтерес учених та значну кількість досліджень про соціальні діалекти, що утворюють міське просторіччя, ще наявні дискусійні питання в концепціях ряду вчених, немає єдиної точки зору щодо вичерпних характеристик цього соціолекту.

Мета. Вивчення особливостей специфіки формування молодіжного сленгу як важливого чинника комунікативного ландшафту сучасного мегаполісу набуває актуальності. Не менш важливим у контексті нашого дослідження є визначення функціонально-типологічних особливостей сленгу молоді та його статусу як соціолекту у структурі міського експресивного просторіччя.

Матеріал та методи. Дослідження проводилося на матеріалі російського молодіжного сленгу м. Києва. У ході збирання мовленнєвого матеріалу були застосовані методи безпосереднього спостереження та опитування інформантів. У процесі написання дослідження основним методом було обрано описовий та індуктивний методи, що ґрунтуються на спостереженні, аналізі, класифікації окремих фактів із метою їх подальшого синтезу та узагальнення.

Результати та обговорення. У структурі сучасного міського просторіччя (до якого у широкому розумінні належать всі мовні явища, що не відповідають літературному стандарту) сленг розглядається як один із головних компонентів його формування поряд із груповими сленгами, колоквіалізмами та вульгаризмами.

МС знаходиться поза межами літературного стандарту; використовується у неофіційному, невимушеному спілкуванні; існує переважно в усній формі; відображає ситуації повсякденного життя.

Історія формування та розвитку МС показує, що це явище виникає у 50-ті роки ХХ століття в середовищі молоді, об'єднаній особливими груповими цінностями та нормами поведінки. Тобто, молодіжний сленг з'являється в той період, коли

сформувалася молодіжна субкультура зі своїми ціннісними орієнтаціями, стереотипами поведінки, особливостями зовнішнього вигляду (одяг, зачіска, аксесуари). Одним із найважливіших факторів, що сприяли усвідомленню молоді себе єдністю, належною до однієї субкультури, став саме молодіжний сленг. Важливо, що це не лише вікове, але й соціально-психологічне явище, оскільки носіїв сленгу, крім однорідності вікового середовища, об'єднує почуття групового духу, належності до молодого покоління, яке має своє, відмінне від дорослих, уявлення про життя.

Головними причинами використання мовцями сленгової лексики є: намагання якомога експресивніше, образно висловити свої думки, своє ставлення до оточуючої дійсності; потреба виразити у жартівливій формі інтелектуальну перевагу та безмежну фантазію виявляється у мовній грі, яка пов'язана з бажанням порвати з усім традиційним, бути вічно юним, веселим та дотепним; прагнення до протиставлення іншим частинам соціуму з метою виокремитися; необхідність передати ті нюанси, для яких у мовному стандарті немає форм вираження; бажання самоствердитися. Ці чинники і зумовлюють функції, характерні для МС: номінативну, комунікативну, корпоративну функції та функцію самовираження і головні – емоційно-експресивну та ігрову.

Вік носіїв МС визначався за параметрами, прийнятими у віковій психології та соціології, де молодість окреслена віковими межами від 15 до 30 років (15-21 – юність, 21-30 – перший період зрілості).

У складі київського міського просторіччя за даними дослідження функціонує більше 2300 одиниць, визначених як МС. Зіставлення цих сленгізмів із даними спеціалізованих словників дозволяють говорити про походження одиниць молодіжного сленгу й джерела його поповнення: 43% від загальної кількості власне молодіжні сленгізми (*бандан, батон, висло, голлівуд, движення, застоить* і т. ін.), 25% становлять лексеми, що походять із кримінального жаргону (*нычка, мочалка, фільки, метелить, валить, валина, перо, стрёмно* і т. ін.), 10% лексичних одиниць перейшло з жаргону наркоманів (*баян, игла, колючий, машина, чёрный, трава, торчок, нарик, нарком, подсесть* і т. ін.). Також до складу молодіжного сленгу входить незначна кількість слів зі сленгу музикантів (*лабарь, лабух, концы, кабак, лабать* і т. ін.), студентського жаргону (*курсак, курсовик, нули, дневник, хвост, пасовать, сачковать, хилят, шара, прокати* і т. ін.), сленгу хіпі (*зависать, аскасть, пионер, фенька, хайратник, сейшин* і т. ін.), жаргону солдатів і матросів строкової служби (*закосить, дух, зелень подкильная* і т. ін.), шкільного жаргону (*лушпайки, маугли, черепок, шнурки в стакане* і т. ін.) та комп'ютерного сленгу (*глючить, геймер, клави* і т. ін.).

Предметно-понятійна сфера лексики МС зосереджена на людині – її побуті, настроях, діях, стосунках з іншими людьми, загальнопобутових ситуаціях та реаліях: особа, нейтральні дії, наркотики, розваги, сфера бізнесу, кримінальний світ.

Лексичні одиниці МС – вторинні найменування предметів, явищ, дій – відрізняються від слів літературної мови виразністю та яскраво вираженою емоційною забарвленістю.

Висновки. Таким чином, ми розуміємо молодіжний сленг як лексико-фразеологічний шар, що використовується молодими людьми віком від 15 до 30 років (без урахування їх освіти, сфери діяльності, соціального статусу) у неформальному спілкуванні з метою виконання головних – емоційно-експресивної та ігрової – функцій та складається з неоднорідних за своїм генетичним складом лексико-фразеологічних одиниць, що виникли та активно функціонували лише у мові окремих соціальних груп.

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

*І. К. Вальчук,
аспірант Київського міжнародного університету*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ІТ-ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ОБ'ЄКТИВНА НЕОБХІДНІСТЬ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Нині ключем до постійного зростання і необхідною умовою для стабільної конкурентоспроможності в соціумі є діджиталізація всіх сфер розвитку суспільства. При цьому, ми стоїмо лише на початку глобального розвитку. Інформаційні технології (ІТ), однак, стали одним із провідних факторів прогресу цивілізації, а їхнє повсюдне використання сформувало нову сферу суспільних відносин. Інформаційні технології впливають на різні сторони соціального та економічного розвитку, державного управління, повсякденного життя людей. Вони, поряд із телекомунікаційними технологіями, складають основу процесів інформатизації, руху до інформаційного суспільства. В Україні розвиток та ефективне використання ІТ є одним із пріоритетних напрямів державної політики та розвитку бізнесу.

Застосування інформаційних технологій сприяє як адресному, так і широкому залученню навіть політично неактивних громадян до опосередкованого процесу підготовки та прийняття державних рішень (наприклад, заяви про потребу впровадження та використання дистанційного електронного голосування у вітчизняній електоральній практиці демонструють, що такий спосіб голосування має позитивно вплинути на активність виборців на виборах, адже дана тенденція спостерігається в інших державах світу). Участь громадян в управлінні через застосування інформаційних технологій дозволяє не тільки підвищити легітимність державної влади, а й забезпечує додаткові умови для вільного отримання інформації [1, с. 61].

Беручи до уваги, крім специфіки, характерні ознаки відносин в ІТ-сфері, а також широкий спектр об'єктів, щодо яких ці відносини складаються, правове регулювання використання ІТ-технологій є об'єктивною необхідністю, а виділення ІТ-права (як сукупності правових норм, що регулюють суспільні відносини у сфері інформаційних технологій) в окрему галузь права - цілком обґрунтованим та логічним кроком.

Метою правового регулювання відносин, пов'язаних з інформаційними технологіями, є створення ефективної правової основи для реалізації прав громадян, захисту суспільних та державних інтересів у зазначеній сфері, а також для стимулювання використання новітніх інформаційних технологій при вирішенні завдань соціально-економічного розвитку та підвищення ефективності державного управління. Досягнення зазначеної мети вимагає координації та узгодженості правотворчої діяльності органів влади, її відповідності державній політиці України у сфері розвитку та використання інформаційних технологій.

Правове забезпечення державної політики у сфері ІТ, у свою чергу, має здійснюватися за такими напрямками:

- схвалення нових законодавчих та інших нормативно-правових актів, що заповнюють прогалини у регулюванні ІТ-сфери;
- внесення змін та доповнень до чинних законодавчих та інших нормативно-правових актів із метою їх адаптації до вимог сучасного розвитку ІТ-технологій;
- участь у виробленні міжнародно-правових документів (включаючи міждержавні угоди) у сфері інформаційних технологій.

Найважливішими загальними принципами розвитку законодавства в ІТ-сфері можна вважати верховенство закону, а також системність та узгодженість правових норм [2, с. 138]. Це означає як обов'язковість точного та безумовного виконання норм законодавства всіма учасниками інформаційних правовідносин, так і необхідність своєчасної кодифікації та актуалізації законодавства, прийняття нових нормативно-правових актів з урахуванням аналізу чинних нормативних правил та їх взаємного узгодження. Поряд із системною цілісністю законодавства, його структурною впорядкованістю необхідно враховувати стійкість (стабільність) регулювання, що виключає поспішні та малообґрунтовані зміни у чинному законодавстві. Принципом загального характеру є також послідовна гармонізація правового регулювання, забезпечення відповідності українського законодавства європейській і загальносвітовій практиці регулювання відповідних правовідносин, що сприятиме стабільному й послідовному розвитку вітчизняного суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Пашенко И. Ю. Современный этап развития информационного общества: цифровая информация, информационные технологии и государственное управление. *ВВ: Административное право и практика администрирования*. 2022. № 3. С. 58-68.
2. Bourke J., Roper S., Love J. H. Innovation in legal services: The practices that influence ideation and codification activities. *Journal of Business Research*. 2020. No. 109. P. 132–147.

Кирило ГАЛКІН,
курсант 2 курсу

*навчально наукового інституту права та підготовки
фахівців для підрозділів національної поліції,
рядовий поліції.*

*Науковий керівник: викладач кафедри цивільного права та процесу
капітан поліції Марина ЛОГІНОВА*

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

У сучасній науці існує багато визначень інтелектуальної власності. Наведемо деякі з них.

Власність – володіння винятковими правами, які визначають володіння, виключення та обмеження доступу, передачі, контролю та відповідальності за те, чим володієш. Дані відносини виникають відносно інтелектуальної власності, проте їх реалізація характеризується певною специфікою, вона пов'язана, перш за все, з тим, що об'єкти інтелектуальної власності в більшості випадків не передаються, а лише віддаються. Таким чином, вони не просто змінюють власників, як у разі матеріальних благ, а збільшують їхню кількість [1].

Право інтелектуальної власності є важливою галуззю цивільного права, яка охоплює широкий спектр правових норм і інститутів для регулювання відносин, пов'язаних з виникненням, використанням та захистом об'єктів інтелектуальної власності.

Інтелектуальна власність включає в себе виняткові права, що належать громадянам або юридичним особам на результати їх творчої та інтелектуальної діяльності. Це можуть бути об'єкти, як літературні твори, музика, наукові відкриття, винаходи, дизайни, фірмові найменування, товарні знаки та знаки обслуговування. Ці об'єкти також можуть бути прирівняні за правовим режимом засобам індивідуалізації юридичних осіб, продукції, робіт та послуг.

Важливо розуміти, що право інтелектуальної власності не регулює сам процес інтелектуальної діяльності, який призводить до створення нових, творчо самостійних результатів у галузі науки, техніки, літератури та мистецтва. Воно натомість ставить за мету забезпечити власникам інтелектуальної власності правовий захист та контроль за використанням їхніх результатів, а також сприяти створенню належних умов для інновацій, розвитку та конкуренції [1].

Право інтелектуальної власності є важливим інструментом для стимулювання творчості, інновацій та захисту інтелектуальної власності. Воно забезпечує правовий фреймворк для регулювання відносин між творцями, винахідниками, підприємствами та суспільством в цілому, сприяючи розвитку знань, культури та економіки.

Норми щодо регулювання відносин інтелектуальної власності містяться також в інших законах, серед яких: «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних», «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування», «Про науково-технічну інформацію» тощо.

Згідно з частиною 3 статті 418 Цивільного Кодексу України, право інтелектуальної власності є непорушним. Це означає, що ніхто не може бути позбавлений такого права або обмежений у його здійсненні, за винятком випадків, передбачених законом [2].

Ця норма закону гарантує захист інтелектуальної власності та визнає її недоторканою. Власники прав на інтелектуальну власність мають право вільно користуватися своїми результатами творчої діяльності і захищати їх від незаконного використання.

Проте, ця непорушність не є абсолютною. Закон може передбачати випадки, коли право інтелектуальної власності може бути обмежене або позбавлене. Такі випадки можуть бути установлені з метою забезпечення суспільного інтересу, національної безпеки, захисту здоров'я або інших важливих цінностей

Якщо розуміти інтелектуальну власність як комплексний правовий інститут, правомірний висновок про те, що ефективний правовий вплив на цивільні відносини, що розглядаються, можливий тільки в єдності і взаємодії всіх складових його норм різних галузей права. Самі права, які належать до результатів інтелектуальної діяльності чи способів індивідуалізації товаровиробника чи товару, зазвичай входять у структуру цивільного права. Саме цей підхід знайшов відображення в кодифікованому нормативному акті – ЦК України, однією з цілей прийняття якого було підтвердження цивільно-правового статусу інститутів права інтелектуальної власності, можливості поширення на регулювання інтелектуальної власності норм загальних інститутів цивільного права про суб'єктів, угод, позовної давності, представництва, договори, захист цивільних прав і т.п.

Захист прав інтелектуальної власності та інтересів, що охороняються законом, здійснюється у передбаченому законодавством порядку, тобто із застосуванням належних форм, способів і засобів захисту [3, с. 34].

Різні галузі законодавства передбачають різні форми та способи захисту прав інтелектуальної власності. До форм захисту прав інтелектуальної власності відносять юрисдикційну та неюрисдикційну. Юрисдикційна форма захисту прав інтелектуальної власності передбачає загальний (судовий і позасудовий) та спеціальний порядок захисту прав інтелектуальної власності поділяються (адміністративно-правовий та кримінально-правовий). Адміністративно-правовий спосіб захисту прав інтелектуальної власності слід поділяти на: цивільно-правовий, адміністративно-правовий, підвидами якого є митно-правовий та адміністративно-господарський [4, с. 343-345].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волощенко О. Проблеми удосконалення права інтелектуальної власності в умовах євроінтеграції. Підприємництво, господарство і право. 2019. № 4. С. 10–14.
2. Цивільний кодекс України: Закон, Кодекс від 16 січня 2003 року № 435-IV. No URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
3. Жаров В.О. Захист права інтелектуальної власності. Захист авторського права і суміжних прав. Захист права промислової власності. Навчальний посібник. К.: ЗАТ “Інститут інтелектуальної власності”, 2003. 64 с.
4. Патентологія: монографія. Р.С. Кірін, В.Л. Хоменко, І.М. Коросташова. Дніпропетровськ: НГУ, 2015. 424 с.

Кирило ГАЛКІН,

курсант 2 курсу

навчально наукового інституту права та підготовки

фахівців для підрозділів національної поліції,

рядовий поліції.

Науковий керівник: викладач кафедри цивільного права та процесу

капітан поліції Марина ЛОГІНОВА

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ УЧАСНИКІВ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

В даний час судова практика стикається з проблемами своєчасного розгляду цивільних справ, внаслідок того, що можливі ситуації, в яких учасники процесу не вчасно сповіщаються про час і місце судового засідання та зрештою можуть з'явитися нею.

Тому повідомлення учасників цивільного судочинства є важливим і відповідальним процесом. Відповідно «Судові повідомлення та виклики» особи, які є учасниками справи, свідками, експертами та ін., оповіщаються або викликаються до суду за допомогою таких сповіщень:

- наказним листом;
- судовими повістками;
- телефонограмою чи телеграмою;
- з факсимільного зв'язку;

- за допомогою повідомлень з використанням інших засобів зв'язку та доставки, які фіксують судові повідомлення чи виклики, забезпечують вручення його адресату [1].

Основними аспектами, які мають бути у будь-яких видах судових повідомлень, є:

- 1) найменування та адресу суду;
- 2) зазначення часу та місця судового засідання;
- 3) найменування адресата - особи, яка сповіщається або викликається до суду;
- 4) вказівку, як кого сповіщається або викликається адресат;
- 5) найменування справи, за якою здійснюється повідомлення чи виклик адресата [2].

У зв'язку з швидкою зміною параметрів сучасності відбувається збільшення обсягів та швидкості поширення інформації, тому застосування інформаційних технологій стало актуальним і у судочинстві.

Найвідомішими інформаційними засобами сповіщення учасників цивільного судочинства є: електронна пошта та SMS-повідомлення.

Під інформуванням осіб, які беруть участь у судочинстві, за допомогою електронної пошти розуміється повідомлення, що містить інформацію про дату та час проведення судового засідання, яке передається електронним шляхом на відстань та доставляється адресату в електронній формі. Воно визначається наявністю та можливістю використання технічних та мережевих засобів.

Питання цивільної процесуальної відповідальності безпосередньо пов'язане із підставами такої відповідальності, що актуалізує таку особливу категорію, як

зловживання процесуальними правами. Попри значний інтерес до цієї категорії у юридичних публікаціях, а також у рамках тематики окремих дисертаційних досліджень слід констатувати відсутність на сьогоднішній день комплексних досліджень у рамках спеціальності 12.00.03, які були б безпосередньо присвячені цьому правовому явищу. У цьому аспекті слід відмітити дисертаційне дослідження О.О. Перекрестної «Зловживання процесуальними правами в господарському судочинстві» (2014 р.) [3,4].

Варто зазначити, що для постановлення ухвали про виклик нотаріуса як свідка достатньо заявити однієї із сторін спору, суд не зобов'язаний перевіряти наявність згоди на допит нотаріуса. А ось обов'язок зберігати нотаріальну таємницю покладено на нотаріуса, якому надається право давати свідчення лише за наявності згоди на це осіб, щодо яких вчинялася нотаріальна дія.

При цьому у разі відсутності необхідної згоди не буде мати місце відмова від давання показань з боку нотаріуса — підстави такої відмови передбачені статтею 71 ЦПК України, і ситуація з нотаріальною таємницею до них не відноситься. Адже, нотаріус, по суті, не відмовляється давати показання, він просто не має права цього робити.

Таким чином, нотаріус не виступає відповідачем у спорах, що виникають із цивільних відносин, пов'язаних з нотаріальною дією. Якщо нотаріуса залучено як відповідача до справи, не пов'язаної з оспоруванням процедури вчинення нотаріальної дії або відмови в її вчиненні, нотаріус має право заявити про заміну його як неналежного відповідача.

Отже, попри, в цілому, значну увагу в юридичній літературі до питань учасників цивільного процесу слід констатувати, що окремі правові категорії, пов'язані з їх процесуальним статусом зберігають свою актуальність для наукових досліджень. Аналізуючи дані щодо затверджених тем дисертаційних досліджень у 2010-2014 рр. відповідно до Переліків тем дисертаційних досліджень з проблем держави і права за відповідні роки, що видаються Національною академією правових наук України можна зробити висновок, що подібна тенденція зберігається і на майбутнє.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Волков, А. В. Признаки злоупотребления гражданским правом. Злоупотребление обязанностями / А. В. Волков // Вестник Саратовской государственной академии права. – 2008. – № 2. – С. 74 – 80.
2. Балюк, М. І. Практика застосування цивільного процесуального кодексу України (цивільний процес у питаннях і відповідях). Коментарі, рекомендації, пропозиції / М. І. Балюк, Д. Д. Лусленик. – Х. : Харків юридичний, 2008. – 708 с. (Серія «Судова практика»)
3. Про затвердження Методологічних положень з підготовки стандартних звітів щодо якості результатів державних вибіркового обстежень населення (домогосподарств) : наказ Державного комітету статистики України від 05.06.2008 р. № 178 / Методологічні положення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1078.24978.0>.
4. Словник синонімів української мови : [в 2 т.] / А. А. Бурячок, Г. М. Гнаток, С. І. Головащук та ін. – К. : Наук. думка, 1999-2000. – Т. 2. – 1026 с.

**Мірошніченко Валерія Сергіївна,
Петрова Вікторія Іванівна,**

Здобувачі вищої освіти 2-го курсу

*Навчально-наукового інституту права та підготовки
фахівців для підрозділів Національної поліції.*

*Науковий керівник: Корогод Світлана Володимирівна,
старший викладач кафедри Кримінального права та кримінології.*

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ.

ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ПОМИЛКИ В КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІЙ ДОКТРИНІ

Під юридичною помилкою у кримінальному праві прийнято розуміти оману особи щодо правових показників вчиненого ним діяння. Традиційно вирізняється кілька видів юридичної помилки: помилка у забороні, помилка у покаранні, помилка у кваліфікації вчиненого.

За загальним правилом юридична помилка не впливає на кримінально-правову оцінку поведінки, включаючи навіть ситуації так званого уявного кримінального правопорушення, тобто, випадки, коли особа вважає, що робить кримінальне правопорушення, хоча насправді він таким не є [1].

Найбільше значення має помилка у забороні, коли людина вважає, що її діяння не заборонено законом, хоча насправді це неправильно. У такому випадку діє аксіоматичне правило, яке виражається латинською формулою «*ignorantia juris semper nocet*» [4].

Використання презумпції знання закону виключає для осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, можливість посилатися на те, що вони ніби то не знали про наявність відповідної заборони [2].

У той же час можуть виникати ситуації, коли особа реально не усвідомлювала, що порушує кримінально-правову норму. У такому разі є підстави стверджувати, що презумпція знання закону «не спрацьовує», тому й правило "незнання закону не звільняє від відповідальності" не може застосовуватися.

Юридичну помилку, яка полягає у дійсній відсутності усвідомлення особою наявності кримінально-правової заборони і яка, отже, повинна враховуватися як обставина, що включає кримінальну відповідальність, можна називати сумлінною помилкою особи щодо заборони вчинення ним діяння чи юридичною помилкою у забороні.

Навіть за сумлінного ставлення до своїх цивільних обов'язків особа може бути позбавленим можливості ознайомитися зі змістом нововведених державою вимог у кримінально-правовій сфері (при закріпленні будь-якого нового чи зміни змісту вже існуючої заборони), що є підставою для констатації незнання закону. З появою нового порядку оприлюднення нормативних правових актів, що полягає у розміщенні текстів на «Офіційному інтернет-порталі правової інформації», фактично відбулося деяке розширення

презумпції знання закону, оскільки особа отримує потенційну можливість ознайомлення із змістом правових розпоряджень вже з моменту їх опублікування в електронній формі [3].

У цьому ключі для спростування цієї презумпції потрібно встановити, що особа не тільки не могла отримати екземплярів відповідних видань, а й їй не мала доступу до інших джерел.

Ситуації, в яких можлива така сумлінна помилка, досить різноманітні, тому їх необхідно систематизувати. Звісно ж, що у своїй слід використовувати два критерії, кожен у тому числі передбачає два варіанти прояви: причина помилки (дефект правотворчості чи дефект сприйняття особою встановлених нормативних вимог), і навіть характер помилки (незнання самого факту наявності кримінально-правової заборони чи незнання його змісту).

Облік різних комбінацій наведених критеріїв дозволяє побудувати комплексну класифікацію, у межах якої можна виділити чотири різновиди юридичної помилки у забороні, що виключає кримінальну відповідальність [4].

На підставі викладеного можна прийти до таких висновків. Все різноманіття юридичних помилок, що виключають кримінальну відповідальність, слід систематизувати за допомогою двох критеріїв, кожен з яких передбачає два варіанти прояви: причини помилки (дефект правотворчості або дефект сприйняття особою встановлених нормативних вимог), а також характеру помилки (незнання самого факту наявності кримінально-правової заборони або незнання його змісту).

Виходячи з комплексного обліку різних комбінацій названих критеріїв, можна виділити чотири різновиди юридичної помилки, що виключає кримінальну відповідальність: помилка, спричинена дефектом правотворчості та що стосується незнання самого факту наявності кримінально-правової заборони; помилка, обумовлена дефектом сприйняття особою встановлених нормативних вимог та характеризує незнання змісту кримінально-правової заборони.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрушко Петро «Особливості кримінально-правової кваліфікації притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності в доктрині кримінального права і правозастосовчої практики (частина друга)». Юридична наука 1-2 (2016): 49-113.
2. Грищенко Катерина «Розробка прикінцевих та перехідних положень Закону: особливості норм проєктування та юридичної техніки». (2018)
3. Миневич О. І. «Юридичні помилки: теоретико-правове дослідження». Правова держава 30 (2018): 23-27.
4. Наставний Б. Е. "Помилка як юридичне поняття: теоретико-правові аспекти." Часопис Київського університету права 4 (2018): 69-73.

Валерія МІРОШНІЧЕНКО,
здобувач вищої освіти 2-го курсу
Навчально-наукового інституту права та підготовки
фахівців для підрозділів Національної поліції.
Науковий керівник: **Євген ГІДЕНКО,**
старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки.
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМИ ВІДЕОСПОСТЕРЕЖЕННЯ У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Системи відеоспостереження створювалися з метою забезпечення безпеки, і сьогодні вони стали неодмінною складовою частиною нашого суспільства. Технологія відеоспостереження існує вже протягом тривалого часу. Одна з перших систем була використана в 1942 році для спостереження за запуском ракети «Фау-2» у Німеччині. У США комерційне використання систем відеоспостереження розпочалося в 1947 році. Згодом, у 1957 році, кілька компаній впровадили системи відеоспостереження в освітніх, медичних та промислових сферах [1].

У минулому відеоспостереження та телевізійне мовлення використовували одну і ту саму технологію, що дозволяло отримувати тільки чорно-біле зображення за стандартами NTSC. Кольорові відеокамери з'явилися в 1950-х роках. Чорно-білі відеокамери забезпечували вищу роздільну здатність та низьку чутливість до світла, тоді як кольорові дозволяли визначати супутні ознаки зовнішності людини, наприклад, за допомогою кольору одягу. Спочатку системи відеоспостереження використовувалися головним чином для перегляду в реальному часі через відсутність надійних систем відеозапису. Але поява відеомагнітофонів (VCR) у 1970 році призвела до збільшення популярності систем відеоспостереження [3].

Основними завданнями використання систем відеоспостереження є:

Відстеження руху на вулицях;

Контроль дорожнього руху;

Боротьба зі злочинністю та спостереження за правопорушеннями (правопорушниками) [4].

Системи відеоспостереження виконують важливі завдання, серед яких наступні:

Профілактика дрібних правопорушень та попередження загроз.

Забезпечення фізичної безпеки людей та захист певних приміщень.

Управління дорожнім рухом та контроль пішохідних потоків.

Розпізнавання людей з клінічними симптомами хвороби (деякі моделі ІР-відеокамер навіть можуть безконтактно вимірювати температуру тіла людини).

Розшук злочинців, які перебувають у розшуку [2].

Світове розповсюдження систем відеоспостереження є глобальним явищем. У Китаї встановлено не менше 200 мільйонів відеокамер, а США та Німеччина слідуєть з 50

мільйонами та 5,2 мільйонами відповідно. Великобританія має 5 мільйонів пристроїв, а в Японії така ж кількість. В'єтнам має 2,5 мільйона відеокамер, Франція - 1,6 мільйона, Південна Корея - 1,02 мільйона, а Нідерланди - 1 мільйон пристроїв [3].

Системи відеоспостереження є комплексом обладнання та програмного забезпечення, що призначені для спостереження за територією, подіями та ситуаціями. Вони є найбільш популярною системою для цілей охорони та моніторингу. Розвиток систем відеоспостереження відкриває нові можливості не лише для фіксації правопорушень, але й для їх попередження. Термін «відео» означає широкий спектр технологій запису, обробки, передачі, зберігання та відтворення візуального та аудіовізуального матеріалу на моніторах.

На сьогодні відеофіксація у громадських місцях з використанням відеокамер встановлених на будівлях, аеропортах, таможнях, а також за допомогою мобільних телефонів та відеореєстраторів громадян, дозволяє фіксувати людей та загальні події. Завдяки відеозапису можна встановити особу та підтвердити або спростувати причетність до правопорушення [4].

Ознайомлення з зарубіжним досвідом допомагає розширити наше розуміння та порівняти власні досягнення з досягненнями колег з інших країн. Давайте розглянемо практику використання відеоспостереження в інших країнах.

Найстаріша система відеоспостереження знаходиться в Лондоні. Під час операції «Ведана» (розслідування у справі Скрипалів), співробітники Скотленд-Ярду проаналізували офіційні дані, які становили 11 тисяч годин відеоматеріалів. Цей приклад ілюструє масштаби, які може досягти система відеоспостереження. Лондонська система безпеки є однією з найбільш масштабних у світі. В самому Лондоні встановлено приблизно 642 тисячі відеокамер, з яких 15 тисяч розташовані у метро. Це означає, що в середньому на 14 осіб припадає одна камера, і кожна людина потрапляє в поле зору камер приблизно 300 разів на добу. Завдяки цьому комплексу поліції вдалося розкрити приблизно 95% злочинів у місті [1].

Під час використання систем відеоспостереження можуть застосовуватися різні технології. Одна з них - відеоаналітика, яка використовує програмні алгоритми для швидкої та якісної обробки відеоданих, що дозволяє звільнити оператора від рутинних обов'язків стеження за багатьма камерами для виявлення порушень. Відеоаналітика розвивається за двома основними технологіями: трекінгом і ідентифікацією [2].

Трекінг включає пошук руху в кадрі, класифікацію рухомих об'єктів та опис їх характеристик (розмір, колір, швидкість). Ситуаційні детектори визначають перетин об'єктом уявної лінії в кадрі, рух у певній зоні, виход об'єкта зі зони, зупинку об'єкта в зоні або залишений предмет. Сервісні детектори, що вбудовані у відеокамеру, включають детектор закриття об'єктиву, детектор засвічення, детектор зсуву камери, детектор зміни фону та детектор розфокусування. Крім того, трекінг включає інтелектуальний пошук в архівах, який допомагає оператору швидко знайти потрібний матеріал за фактом спрацювання детектора, коли точний час події не відомий [3].

Проте повна автоматизація процесу ідентифікації порушення неможлива, і система може не завжди розпізнати проблему. Це важливо враховувати при проектуванні систем відеоспостереження з алгоритмами відеоаналізу. Ідентифікація включає розпізнавання

Мірошніченко Валерія,

курсант 2-го курсу

Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції.

Науковий керівник: Резворович Кристина Русланівна,

доктор юридичних наук, доцент,

завідувач кафедри цивільного права та процесу.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ПРИРОДНО-ПРАВОВІ ПІДХОДИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВ

Сучасний стан розвитку науки екологічного права в Україні можна характеризувати як досить розгалужену систему нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини в сфері використання природних ресурсів, їх відтворення, охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки. На жаль, незважаючи на позитивні зрушення у правовому регулюванні екологічної безпеки в нашій країні, все ще існує велика кількість правових проблем у цій сфері.

Однією з головних проблем є безвідповідальне використання природних ресурсів, таких як вирубка карпатських лісів, забруднення водних ресурсів, видобуток бурштину і т.д. Це може призвести до екологічних або техногенних катастроф, що безпосередньо впливає на стан екологічної безпеки держави в цілому [2].

Однак, закони про екологічну безпеку зараз не є сталими через постійну наукову суперечку з приводу того, яке місце екологічна безпека повинна займати в системі екологічного права України. Це робить складним захист екологічних прав громадян та охорону довкілля в цілому [3].

Отже, розвиток екологічного права в Україні все ще потребує уваги та вдосконалення, щоб забезпечити ефективний захист природних ресурсів та екологічної безпеки держави в цілому.

Україна визнає екологічну безпеку як один з головних пріоритетів своєї національної політики. Забезпечення екологічної безпеки, підтримання екологічного балансу на території країни та подолання наслідків Чорнобильської катастрофи є обов'язком держави, згідно з Конституцією України. Кожен громадянин має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди [1].

Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» є своєрідною екологічною конституцією країни [4]. У ньому найбільш повно обґрунтовані основні принципи охорони навколишнього природного середовища, включаючи питання забезпечення екологічної безпеки в Україні [4].

Зокрема, в окремому розділі «Заходи щодо забезпечення екологічної безпеки» визначається поняття «екологічна безпека», а також висвітлюються вимоги щодо

забезпечення екологічної безпеки під час здійснення різних видів діяльності. Україна зобов'язана дотримуватися цих законів та здійснювати заходи для забезпечення екологічної безпеки країни.

Україна має велику кількість законів, пов'язаних з екологічною безпекою та урбоекологічними відносинами. Серед них є закони про державний контроль за використанням та охороною земель, землеустрій, охорону земель, атмосферного повітря, рослинний світ, відходи, природно-заповідний фонд, оцінку впливу на довкілля, стратегічну екологічну оцінку, екологічну мережу, питну воду, охорону культурної спадщини, благоустрій населених пунктів, регулювання містобудівної діяльності та інші [2].

Хоча кількість законів може здатися вражаючою, їх аналіз свідчить про низьку якість урегульованості урбоекологічних відносин в Україні. Це забезпечує необхідність поліпшення законодавства та його більш глибокого дослідження, щоб забезпечити безпеку довкілля та збереження екологічного стану міста.

Отже, проаналізувавши правові засади забезпечення екологічної безпеки в Україні, ми можемо стверджувати, що екологічна безпека є частиною загальної безпеки і одним з елементів, що формує національну безпеку України.

Очевидним є те, що загромаджена система екологічного законодавства з її неузгодженостями, прогалинами, застарілою термінологією та іншими зазначеними нами вище проблемами недостатньо регулює питання екологічної безпеки та потребує застосування принципово нових і ефективних методів систематизації та вдосконалення.

Проте потрібно ще дуже багато працювати над удосконаленням даної діяльності та застосовувати її на практиці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України від 28.02.2019 р. № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19>.

2. Бобкова А.Г. Правове забезпечення використання природних ресурсів у сфері господарювання. Природоресурсне право в системі права України: історія, сьогодення, перспективи : зб. матеріалів круглого столу, 30–31 жовтня 2015 р. / за заг. ред. М.В. Шульги. Харків, 2015. С. 26–28.

3. Бобкова А.Г. Правові засади розвитку екологічного підприємництва як умова забезпечення екологічної безпеки. URL: <http://jlsouk.donnu.edu.ua/article/view/6770/6802>.

4. Гулак О. В. До питання правового регулювання забезпечення екологічної безпеки в Україні. 2016. UPL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2016_2_34

Катерина МОЗОЛЬ,
*курсант навчальної групи СР-142, 2 курсу,
Навчально-наукового інституту права та підготовки
фахівців для підрозділів Національної поліції,
рядовий поліції.
Науковий керівник: старший викладач кафедри теорії і
історії держави та права **Тетяна ЖЕГЛІНСЬКА.***

ПРИНЦИП СУВЕРЕННОЇ РІВНОСТІ ДЕРЖАВ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Принцип суверенної рівності держав є одним з найважливіших принципів у міжнародному праві та має пряме відношення до міжнародно-правового захисту прав людини [1, с.37].

Кожна країна прагне досягти значення суверенної держави та боротись за права та свободи свого народу, бо для них це є найціннішим. Державний суверенітет передбачає верховенство держави на всій її території. Рівноправність та незалежність є першочерговим шляхом до вирішення будь-яких міжнародних питань та врегулювання відносин між країнами. Верховенство держави несе в собі функціонування однієї системи публічної влади, яка контролює діяльність всіх уповноважених органів та посадових осіб, а також авторитетність цієї влади перед його населенням [1, с.37-38].

Відповідно до положень Декларації про принципи міжнародного права всі держави є рівноправними між собою незалежно від їх соціального, економічного чи політичного статусу. Вони є рівноправними членами в міжнародних відносинах. Також не впливає відмінність в юридичній сфері та кожна держава має право на розвиток в політичній, економічній та соціальній галузі. Те що кожна країна має бути незалежною та мати свій державний суверенітет не значить, що вона не повинна поважати правосуб'єктивність інших країн. Повне та справедливе виконання міжнародних зобов'язань і мирне співіснування з рештою землі є одними з найважливіших обов'язків будь-якої нації [1, с.38-39].

Міжнародне право зобов'язує державу поважати право народу на обрання власної долі. Народ вирішує питання про державну форму свого існування аж до ліквідації цієї держави. Зовнішня незалежність також є відносною. Суверенна влада країни обмежується аналогічною владою інших держав. Однією з основних функцій міжнародного права є окреслення сфери дії національного суверенітету. Подібно до того, як індивідуальна свобода може бути гарантована лише в рамках закону, суверенітет може справді існувати для всіх націй лише за умов міжнародного правового порядку [2].

Юридична рівність держав означає, що всі норми міжнародного права однаково поширюються на них. Держави мають однакову здатність створювати та брати на себе права та обов'язки. Рівність також означає рівну свободу в усіх питаннях, які регулюються міжнародним правом, відповідно до Міжнародного суду Організації Об'єднаних Націй. Усі країни мають рівне право брати участь у вирішенні міжнародних

питань, що становлять їхній законний інтерес. Хоча рівність держав де-юре визнається в міжнародно-правових актах, їхня фактична нерівність об'єктивно зберігається в порядку роботи деяких міжнародних установ і організацій. Наприклад, права постійних членів Ради Безпеки ООН відрізняються від прав непостійних членів цього головного органу Організації Об'єднаних Націй. Вони зроблені з метою забезпечення ефективної діяльності Ради Безпеки ООН [2].

Сьогодні в науковій літературі все частіше обговорюється необхідність делегування суверенними державами частини своїх повноважень через договори міжнародним інституціям і організаціям з метою ефективного та оперативного вирішення регіональних і глобальних проблем. Велике зростання кількості міжнародних угод, у яких держави делегують частину своїх прав міжнародним інституціям та організаціям, не передбачає будь-яких обмежень їхнього суверенітету, скоріше сучасний світ стає все більш взаємопов'язаним і складна система питань вказує на те, що потрібні спільні зусилля для вирішення проблем, які накопичувались протягом багатьох років. [2].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Онишко О. Б. Навчальний посібник «Міжнародний захист прав людини», Львів, 2022, с.37-39
2. Принципи суверенної рівності держав
URL: http://megalib.com.ua/content/10435_Princip_syverennoi_rivnosti_derjav.html

Катерина МОЗОЛЬ,
*курсант навчальної групи СР-142, 2 курсу,
Навчально-наукового інституту права та підготовки
фахівців для підрозділів Національної поліції,
рядовий поліції.
Науковий керівник: старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки **Володимир ТИМОФЄЄВ.***

СПОСОБИ ОТРИМАННЯ ДОЗВОЛУ НА ВОГНЕПАЛЬНУ ЗБРОЮ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Введення воєнного стану в Україні ставить нові виклики перед Україною, які за 30-річну історію існування сучасної незалежної України виникають вперше і зумовлюють застосування критичних (не властивих нормальному розвитку держави) норм, реалізація яких може через обмеження певних прав громадян забезпечити належну обороноздатність країни, створити можливості для відсічі збройної агресії та забезпечити конституційні права громадян, зокрема в тому числі на захист їх права власності [4].

Починаючи з 2014 року, коли була порушена територіальна цілісність України внаслідок збройного вторгнення росії, питання обігу вогнепальної зброї і забезпечення належного контролю над нею стали надзвичайно важливими. Ця проблема залишається актуальною й після завершення війни, оскільки безліч незаконно зберігається, перевозиться та використовується зброї.

Збройний конфлікт призвів до збільшення кількості вогнепальної зброї у руках різних суб'єктів, які не завжди використовують її в законних цілях. На жаль, це створює серйозну загрозу для громадянського населення, правопорядку та стабільності в країні.

Після набуття чинності закону «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України», український парламент і президент прийняли рішення, яке відіграє важливу роль у мобілізації суспільства на захист країни від широкомасштабного вторгнення росії. Цей закон надає право громадянським особам-українцям, іноземцям та особам без громадянства активно долучитися до захисту України під час військового стану, використовуючи вогнепальну зброю, для протидії збройній агресії рф або будь-якої іншої держави.

До війни питання отримання дозволу на зброю регулювалося:

- Наказом МВС № 622 від 21.08.1998
- Наказом МВС № 379 дск від 13.06.2000

Отримання дозволу на вогнепальну зброю під час війни є вагомим кроком, який надає громадянам можливість активно долучитися до захисту своєї країни в умовах збройного конфлікту. Однак, важливо розуміти, що це право супроводжується великою відповідальністю та необхідністю дотримання закону та процедур, що регулюють володіння та використання зброї. Тільки шляхом відповідального та обмеженого володіння зброєю ми зможемо забезпечити безпеку і захист українського народу під час воєнного стану.

Процедура отримання дозволу за Наказом № 170 є тимчасовим заходом (діє лише на період воєнного стану) та альтернативою загальному порядку за Наказом № 622. Втім, навіть у часи війни дозвіл отримати можна, він діятиме впродовж 3-х років.

Чи не найбільш загрозливим фактором в умовах воєнного стану є збільшення вогнепальної зброї у володінні населення (як на законних підставах, так і незаконного володіння). Так, значну кількість зброї населення отримало цілком законно (зокрема, відповідно до Закону № 2114-IX [1]). Разом з тим, на руках у населення перебуває й велика кількість трофейної зброї, знайденої у місцях бойових дій. Усе це веде до зростання кількості злочинів із застосуванням вогнепальної зброї. Так, за період з початку повномасштабного вторгнення РФ на територію України та до кінця травня 2022 року кількість таких злочинів зросла на 37% [2]. Тому сьогодні для охорони правопорядку надзвичайно актуальними стають такі завдання правоохоронних органів:

1) облік вогнепальної зброї, що перебуває на руках у цивільних осіб (такі повноваження Нацполіції затверджені п. 15 ст. 26 Закону №580-VIII [1]);

2) профілактична діяльність щодо злочинів із застосуванням вогнепальної зброї, яка потребує, зокрема:

- ефективної дозвільної роботи. Так, на відповідні підрозділи Національної поліції покладені повноваження видачі дозволу на придбання, зберігання та носіння мисливської зброї (згідно Наказу МВС України 01.03.2022 № 170 [2]).

- ефективного огляду місць зберігання зброї (відповідно до повноважень, передбачених ст. 39 Закону №580-VIII).

Жоден регіон, жодна країна світу не застраховані від руйнівних наслідків розповсюдження вогнепальної зброї. Нагромадження цієї зброї саме собою не викликає конфліктів, але легкий доступ до неї заохочує насильство як спосіб врегулювання суперечок, поглиблює та посилює конфлікти, надаючи їм смертоносного характеру.

Світ переповнений вогнепальною зброєю: на сьогоднішній день у обігу перебуває не менше 639 млн. одиниць такої зброї – по одній одиниці зброї на кожну дванадцятьо людину на Землі. Внаслідок легкої доступності та простоти використання вогнепальна зброя виступала головним, якщо не єдиним засобом здійснення насильства майже у всіх недавніх конфліктах, з якими стикалася Організація Об'єднаних Націй. У зв'язку з великою кількістю жертв від вогнепальної зброї колишній Генеральний секретар ООН назвав її «зброєю масового знищення». Незважаючи на це, на відміну від ситуації з хімічною, біологічною та ядерною зброєю, досі немає жодного всесвітнього встановленого режиму щодо нерозповсюдження вогнепальної зброї [3].

Найчастіше завдання в цьому напрямі виконують працівники Служби безпеки України та співробітники Національної поліції України. Так, Служба безпеки України постійно звітує про регулярне проведення спецоперацій з виявлення та вилучення з незаконного обігу зброї. Міністерство внутрішніх справ України констатує, що кількість кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним поводженням із вогнепальною зброєю, боєприпасами та вибуховими речовинами, постійно збільшується [4].

Підсумовуючи, наголосимо, що отримання дозволу на вогнепальну зброю під час війни є важливим кроком у забезпеченні безпеки та захисту громадян під час конфліктних ситуацій. Враховуючи широкомасштабне вторгнення росії в Україну та необхідність активної протидії збройній агресії, дозвіл на володіння вогнепальною зброєю стає важливим інструментом для громадянського самозахисту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України» від 03.03.2022 № 2114-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2114-20#Text> (дата звернення 10.06.2023)

2. Наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про особливості видачі громадянам України дозволу на придбання, зберігання та носіння мисливської зброї та набоїв до неї під час дії воєнного стану» від 01.03.2022 року №170 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0273-22#Text> (дата звернення 10.06.2023)

3. Миронюк Р.В. Особливості здійснення контролю поліцією за обігом вогнепальної зброї в умовах воєнного стану. Випуск 26. 2022. 158 с.

4. Свірін М.О. Запобігання підрозділами Національної поліції злочинам, пов'язаним з незаконним обігом зброї. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені ЕО Дідоренка 4. 2016. С. 251-260.

Петрова Вікторія Іванівна,
здобувач вищої освіти 2-го курсу
Навчально-наукового інституту права та підготовки
фахівців для підрозділів Національної поліції.
Науковий керівник: **Волков Юрій Михайлович,**
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки.
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ В ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО ЧАСУ

Внаслідок агресії проти України та українського народу, що відбулася у лютому 2022 року, були зміни до законодавства. Ці заходи були необхідні для підвищення обороноздатності країни, запобігання уникненню кримінальної відповідальності за злочини, скоєні в умовах воєнного стану, а також для надання можливості цивільному населенню, що бажає захищати свою батьківщину, добровільно вступити до бойових дій.

Статтею 263 Кримінального кодексу України передбачено кримінальну відповідальність за незаконне носіння, зберігання, придбання, передачу або збут вогнепальної зброї (за винятком гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв [1].

Зростаюча воєнна агресія та напад на мирне населення змусили уряд врахувати положення Кримінального кодексу України і розпочати підготовку законопроекту, який би дозволяв цивільним особам отримати зазначену дозволена зброю [4].

3 березня 2022 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України», який встановлює, що громадяни України, а також іноземці та особи без громадянства, які легально перебувають на території України під час воєнного стану, можуть брати участь у відсічі та стримуванні збройної агресії з боку Російської Федерації або інших держав, включаючи право на отримання вогнепальної зброї та боеприпасів [3].

Згідно з цим законом було також внесено зміни до прикінцевих та перехідних положень Розділу II, які передбачають звільнення цивільних осіб від кримінальної відповідальності за застосування вогнепальної зброї проти осіб, що здійснюють збройну агресію проти України [1]. Варто відзначити, що існують заборони та вимоги до цивільних осіб, які бажають застосовувати зброю під час воєнного стану, а також умови, за яких звільняється від кримінальної відповідальності.

Застосування зброї цивільними особами під час участі у відсічі та стримуванні збройної агресії проти України у період дії воєнного стану, зокрема здійснення індивідуальної самооборони та самооборони під час виконання завдань, пов'язаних із запровадженням і здійсненням заходів правового режиму воєнного стану, має бути здійснене відповідно до принципів неминучості, військової необхідності та пропорційності. Застосування вогнепальної зброї має бути абсолютно очевидним, необхідним і неможливим для

здійснення самооборони або виконання завдань іншим способом. Воно повинне бути пропорційним, тобто не завдавати надмірної шкоди стороннім особам і цивільним об'єктам порівняно з очікуваними військовими перевагами [2].

Порядок застосування цивільними особами вогнепальної зброї під час участі у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України у період дії воєнного стану містить виключний перелік випадків, коли її використання є законним. Застосування зброї, яке не відповідає вимогам закону, належить до кримінальної відповідальності згідно з відповідною статтею Кримінального кодексу України.

Враховуючи загальновизнані норми міжнародного гуманітарного права, при застосуванні вогнепальної зброї цивільними особами необхідно мінімізувати заповідню шкоду в кожній конкретній ситуації. Це означає, що використання зброї має бути обмежене до необхідного мінімуму, щоб досягти цілей самооборони та/або відсічі і стримування збройної агресії проти України [3].

Встановлено важливі положення, що визначають перелік осіб, яким не надається право на володіння зброєю. Цими особами є неповнолітні, недієздатні або обмежено дієздатні особи, підозрювані у вчиненні кримінального правопорушення, особи, що скоїли тяжкі або особливо тяжкі злочини, особи з судимістю, особи, у яких була конфіскована або тимчасово вилучена зброя протягом останнього року, особи, які керували транспортними засобами або суднами у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, особи, що вчинили домашнє насильство, а також систематичні правопорушники, які притягувалися до адміністративної відповідальності за порушення громадського порядку, пов'язані зі зброєю, боєприпасами, наркотичними засобами або психотропними речовинами два або більше разів протягом року [4].

Закон прямо забороняє видачу зброї особам, які вже отримали її відповідно до встановленого порядку, за винятком випадків, коли зброя була втрачена під час відсічі агресії і подано відповідну заяву. Існує процедура отримання зброї, яка включає подання заяви та пред'явлення особистих документів відповідному органу [3]. Це вимога законодавця, яка спрямована на контроль над видачею зброї і формування списків, щоб запобігти майбутньому вчиненню кримінального правопорушення такими особами, які вже несуть кримінальну відповідальність.

Варто зазначити, що під час видачі вогнепальної зброї цивільній особі, уповноважений орган письмово попереджує про кримінальну відповідальність за порушення правил обігу (користування) вогнепальною зброєю. Це означає, що навіть зі змінами в законодавстві особа не звільняється від відповідальності за порушення статей 263 та 264 Кримінального кодексу України [1].

Отже, надання дозволу цивільним особам на застосування зброї є вимогою часу та крайньою мірою під час воєнного стану. Чисельне порушення військовими Російської Федерації норм міжнародного гуманітарного права, законів та звичаїв війни змушує державну владу України вдаватися до таких змін з метою забезпечення можливості мирному населенню захищатися від збройної агресії самостійно. Наявна процедура видачі зброї та перелік вимог до осіб, які її отримують встановлюють систему приписів, які регулюють обіг і застосування такої зброї.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26.
2. Порядок отримання вогнепальної зброї і боєприпасів цивільними особами, які беруть участь у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав : наказ МВС України від 07.03.2022 № 175. Офіційний вісник України. 2022. С. 5. 339
3. Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України : Закон України від 03.03.2022 № 2114-ІХ. Офіційний вісник України. 2022. № 31. С. 35.
4. Про затвердження Порядку застосування цивільними особами вогнепальної зброї під час участі у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України у період дії воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 15.04.2022 № 448. Урядовий кур'єр. № 88.

СВИСТУН Максим Ярославович,

курсант 2-го курсу

Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри цивільного права та процесу

Резворович Кристина Русланівна.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ЗАКОНОДАВСТВО ПРО ОХОРОНУ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Охорона навколишнього середовища завжди була однією з найбільш актуальних тем, яка є в агенді багатьох держав світу. Україна не стала винятком, і востаннє це питання набуло особливої актуальності через війну з Росією. Згідно Конституції України [1] (далі КУ) , а саме ст. 13 - природні ресурси, що знаходяться на території України, включаючи землю, її надра, атмосферне повітря, водні та інші, а також на природні ресурси континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони, є власністю українського народу та підпадають під захист законодавства. Ситуація, що склалася, не тільки перевантажила законодавство про охорону довкілля, а й поставила перед ним складні завдання, пов'язані з боротьбою за збереження навколишнього середовища та забезпечення життєдіяльності населення. У зв'язку з цим, розгляд цієї

теми має велике значення для нашої країни. В даній роботі ми розглянемо важливі питання, що стосуються законодавчого забезпечення охорони навколишнього середовища в умовах воєнного стану, а також визначимо перспективи та можливі шляхи розвитку цієї галузі.

Охорона навколишнього середовища є однією з найважливіших проблем нашого часу, особливо в умовах воєнного стану. Забруднення довкілля, відходи промисловості, забруднення повітря та води – це лише деякі з проблем, з якими стикається суспільство. У таких умовах правове закріплення охорони навколишнього середовища стає ще більш важливим. Законодавство про охорону навколишнього середовища має на меті забезпечення сталого розвитку, захисту екологічних систем та регулювання відносин в галузі охорони природи та забезпечення екологічної безпеки. В умовах воєнного стану, коли відбувається значне збільшення кількості викидів, вирубок лісів та забруднення повітря та води, законодавство про охорону навколишнього середовища стає особливо важливим для забезпечення безпеки та здоров'я населення. Одним з викликів для законодавства про охорону навколишнього середовища в умовах воєнного стану є необхідність швидкої реакції на забруднення довкілля та вжиття необхідних заходів для забезпечення охорони природи та екологічної безпеки. Перспективи полягають у підвищенні ефективності контролю за відходами та забрудненням, залученні нових технологій для зменшення викидів, збільшенні уваги до відновлюваних джерел енергії та зеленому будівництві.

Навіть перед початком війни, питання екологічної безпеки в Україні вже стояло на високому рівні. Але з початком війни та оголошенням воєнного стану, проблема стала ще більш актуальною. Не тільки територія країни зазнала збитків від війни, але й морське дно було заміноване, що стало серйозним загрозою для природи та життя людей. Ризик попадання ракет, та інших снарядів в АЕС та інші об'єкти критичної інфраструктури, а також можливість масштабних руйнувань та забруднень великої кількості природних ресурсів стали серйозними викликами для законодавства про охорону навколишнього середовища в Україні. Загроза тероризму і злочинності є невід'ємною частиною сучасного світу, тим паче, в умовах війни. нещодавні терористичні атаки рф довели, що небезпека все ще існує [2]. Проте, необхідно зазначити, що умови воєнного стану можуть стати стимулом для розробки та впровадження нових, більш ефективних законів та механізмів контролю за дотриманням екологічної безпеки.

В Україні питання охорони навколишнього середовища та використання природних ресурсів регулюються рядом законодавчих актів. Одним з найважливіших є Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища" [3] від 25 червня 1991 року, який встановлює загальні принципи та правила охорони довкілля, забезпечення екологічної безпеки та раціонального використання природних ресурсів. Також важливими законами є Закон України "Про поводження з радіоактивними відходами" [4] та Закон України "Про природно-заповідний фонд України" [54], які встановлюють правила поводження з радіоактивними відходами та забезпечення охорони природних заповідників та національних парків. В умовах воєнного стану, коли існує підвищений ризик екологічних катастроф, особливо важливим є дотримання законів та прийняття необхідних заходів для

забезпечення екологічної безпеки. У зв'язку війни з Росією та заміном морських територій, Україна також зобов'язана дотримуватись міжнародних угод та домовленостей, зокрема, Конвенції про заборону використання, розроблення, виробництво та накопичення боєприпасів та їх знищення [6], підписаної в Осло в 1993 році.

Таким чином, законодавство про охорону навколишнього середовища має значний вплив на збереження та відновлення екосистем, а також забезпечує сталість і розвиток суспільства. В умовах воєнного стану ця проблема стає особливо актуальною, оскільки військові дії призводять до серйозного забруднення природних ресурсів та знищення екосистем. Додатково, замінування морських ділянок та ризик попадання в аварію на атомні електростанції підвищують загрозу для природного середовища та громадського здоров'я.

Для вирішення цієї проблеми, необхідно:

- Зміцнити контроль за додержанням екологічного законодавства та надавати суворі стягнення за порушення правил охорони навколишнього середовища.
- Розробити програми екологічного відновлення та реабілітації зруйнованих природних екосистем та зон, що були заміновані під час війни.
- Підвищити рівень екологічної освіти та свідомості громадськості, щоб забезпечити залучення громадян до охорони навколишнього середовища та зменшення негативного впливу на природні ресурси.
- Застосовувати інноваційні технології та методи охорони навколишнього середовища, що дозволять зменшити шкідливий вплив на природу та зберегти її ресурси.

Правильне вирішення цих питань дозволить зберегти навколишнє середовище та забезпечити сталість розвитку після закінчення війни, що є важливим завданням сьогодення.

СПИСОК БІБЛОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ:

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення 25.04.2023)
2. Масовані ракетні атаки РФ на Запорізьку АЕС становлять небезпеку для Європи, – Боррель. URL: https://lb.ua/society/2023/03/09/548399_masovani_raketni_ataki_rf.html
3. Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення 25.04.2023)
4. Закон України "Про поводження з радіоактивними відходами". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/255/95-вр#Text> (дата звернення 25.04.2023)
5. Закон України "Про природно-заповідний фонд України". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text> (дата звернення 25.04.2023)
6. Конвенція про заборону розробки, виробництва, накопичення, застосування хімічної зброї та про її знищення. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_182#Text (дата звернення 25.04.2023)

СВИСТУН Максим Ярославич,
курсант 2-го курсу

*Навчально-наукового інституту права та підготовки
фахівців для підрозділів Національної поліції.*

*Науковий керівник: доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри цивільного права та процесу
Резворович Кристина Русланівна.*

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ШКОДУ, ЗАПОДІЯНУ ДІЯМИ ТВАРИН: АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА ТА СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

Дії тварин можуть мати серйозні наслідки для людей та майна. У таких випадках виникає питання про відшкодування збитків, заподіяних діями тварин. Ця проблема потребує детального аналізу законодавства та судової практики, щоб визначити, які права та обов'язки мають сторони в таких ситуаціях. Тому тема "Відповідальність за шкоду, заподіяну діями тварин: аналіз законодавства та судової практики" є актуальною та важливою для розуміння правового регулювання цього питання. У даній роботі буде проведено детальний аналіз законодавства та судової практики щодо відшкодування збитків, заподіяних діями тварин, з метою визначення недоліків та пропозицій щодо поліпшення цього механізму.

Так як, тварина - не є суб'єктом цивільно-правової відповідальності, виникає ряд питань. Відповідальність за шкоду, заподіяну діями тварин, визначена як у Цивільному кодексі України (далі ЦКУ) [1], так і у Законі України Про захист тварин від жорстокого поводження [2]. Згідно, ст. 180 ЦКУ - тварина - особливий об'єкт цивільних прав і на них поширюється правовий режим речі, крім випадків, встановлених законом. До того ж, статтею 322 ЦК закріплено, що власник зобов'язаний утримувати майно, яке йому належить, якщо інше не встановлено договором або законом, а п. 2 Правил тримання собак, котів і хижих тварин у населених пунктах визначає, що власники тварин зобов'язані суворо дотримуватися санітарно-гігієнічних норм і правил їх тримання при умові обов'язкового забезпечення безпеки людей. Тобто виходить, що згідно з положеннями ЦКУ - власник тварини несе відповідальність за шкоду, заподіяну діями своєї тварини, незалежно від того, чи була ця шкода заподіяна з його вини. Він зобов'язаний відшкодувати всі збитки, що були заподіяні його твариною. Додатково, Закон України "Про захист тварин від жорстокого поводження" встановлює правовий статус тварин та механізми захисту їх від жорстокого поводження. Згідно зі статтею 9 цього закону, фізичні та юридичні особи, що утримують домашніх тварин, повинні дотримуватися прав та законних інтересів інших фізичних та юридичних осіб, а також не створювати загрози безпеці людей та інших тварин. Згідно зі статтею 12, особа, що утримує тварину, повністю компенсує шкоду, заподіяну твариною майну

фізичної особи, а також шкоду, заподіяну майну юридичної особи. Таким чином, законодавство України встановлює чітку відповідальність власника тварини за шкоду, заподіяну діями його тварини, та визначає механізми захисту прав потерпілих сторін. Однак, в практиці виникають різні випадки, що потребують детального аналізу та тлумачення законодавства, щоб визначити правову відповідність та надати конкретні рекомендації щодо врегулювання ситуації. Тому проведення аналізу законодавства та судової практики щодо відповідальності за шкоду, заподіяну діями тварин, є актуальним та важливим завданням, особливо в контексті зростаючої кількості випадків нападу тварин на людей та інших тварин.

Дослідження судової практики показує, що вирішення справ про відшкодування шкоди, заподіяної діями тварин, може бути складним та багатовимірним процесом. Наприклад, в окремих випадках винними у заподіянні шкоди можуть бути не тільки власники тварин, а й особи, які утримують тварин на певній території або надають їм послуги догляду. Крім того, у деяких випадках знайти винуватця може бути складно, оскільки дії тварини можуть бути спричинені певними обставинами, які перебували поза контролем її власника. Прикладом цього є судова справа № 285/4411/18 [3]. Верховний суд скасував рішення судів попередніх інстанцій, які прийшли до висновку, що власник домашньої тварини не несе відповідальності за завдані твариною шкоди. У справі йшлося про компенсацію матеріальної та моральної шкоди, спричиненої дорожньо-транспортною пригодою, а саме зіткненням з конем, який раптово вибіг на дорогу, що призвело до того, що автомобіль позивачів в'їхав у дерево. В результаті аварії чоловік отримав незначні травми, дружина - серйозні травми, а їхній син помер від отриманих травм у лікарні. Верховний суд не згодився з висновком нижчих судів про відхилення позову на компенсацію матеріальної та моральної шкоди, оскільки відповідальність за завдану шкоду позивачам може впливати з інших правових підстав. Тому суди повинні пам'ятати, що завдана особі шкода та майнові права громадян підлягають повній компенсації особою, яка її спричинила, за умови, що дії такої особи були незаконними, і між її діями та завданою шкодою існує прямий причинно-наслідковий зв'язок та вина.

Щодо шкоди, заподіяної безпритульними тваринами, існує судове рішення у справі № 503/361/17 [4]. У цій справі позивачка звернулася до суду з позовом на відшкодування матеріальної та моральної шкоди, стверджуючи, що була поранена внаслідок кусання безпритульних собак. Місцевий суд відхилив позов, посилаючись на відсутність доказів незаконних дій відповідача та те, що позивачку кусали саме безпритульні собаки. Однак апеляційний суд задовольнив позовні вимоги, зазначивши, що міська рада не забезпечила безпечних умов для життя та здоров'я місцевих жителів, оскільки згідно із Законом "Про місцеве самоврядування в Україні" та Законом "Про благоустрій населених пунктів", місцеві ради повинні забезпечувати на території населеного пункту чистоту та порядок. Для виконання цих норм місцева влада затверджує правила утримання собак, котів та хижих тварин. Згідно з цими правилами, регулювання чисельності безпритульних тварин покладено на службу районної ветеринарної медицини, яка створюється органом місцевого самоврядування.

Таким чином, проведення аналізу законодавства та судової практики стосовно відповідальності за шкоду, заподіяну діями тварин, є необхідним для забезпечення правильного та справедливого вирішення спорів у цій сфері. Крім того, важливим є аналіз практики застосування законодавства у вирішенні спорів стосовно відшкодування шкоди, заподіяної діями тварин. При цьому варто зазначити, що у судовій практиці відсутні чіткі та єдині підходи до вирішення таких спорів, і рішення приймаються в кожному конкретному випадку на основі доказів та обставин справи. Отже, дослідження відповідальності за шкоду, заподіяну діями тварин, є актуальним та важливим завданням, аналіз законодавства та судової практики може допомогти зробити цей процес більш прозорим, правильним та справедливим.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ:

1. Цивільний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/435-15#Text> (дата звернення 25.04.2023)
2. Закон України Про захист тварин від жорстокого поводження. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/3447-15#Text> (дата звернення 25.04.2023)
3. Постанова від 01.04.2020 № 285/4411/18 Верховний Суд. Касаційний цивільний суд. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/88739456> (дата звернення 25.04.2023)
4. Постанова від 21.01.2019 № 503/361/17 Верховний Суд. Касаційний цивільний суд. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/79412157> (дата звернення 25.04.2023)

Валентин СРІБНИЙ,

Курсант.

Науковий керівник: Дмитро БОДИРЄВ,

старший викладач кафедри

тактико-спеціальної підготовки.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан - це період, коли суспільство зазнає значні загрози безпеки та порядку і правоохоронні органи відіграють ключову роль у забезпеченні безпеки громадян та збереженні правопорядку. Проте, застосування вогнепальної зброї поліцейськими в таких умовах виникає ряд проблем, які потребують уваги та роз'яснення [1]. Є п'ять основних проблем застосування вогнепальної зброї поліцейськими в умовах воєнного стану.

Перш за все, вогнепальна зброя є потужним засобом, який може призвести до серйозних наслідків, включаючи поранення та смерть. В умовах воєнного стану, коли загроза безпеці є високою, поліцейськими можуть бути прийняті швидкі та рішучі

рішення щодо застосування вогнепальної зброї. Однак, важливо забезпечити, щоб це застосування було пропорційним до загрози та здійснювалося з урахуванням необхідності та обережності. Неправильне використання вогнепальної зброї може призвести до непередбачених наслідків, таких, як невинні жертви або подальше зростання насильства [1].

Друга проблема пов'язана з ризиком надмірного застосування сили. В умовах воєнного стану, коли поліцейським доводиться працювати під посиленою загрозою, існує ризик, що вони можуть переступити межі та застосувати силу, яка перевищує необхідність. Це може порушити права та свободи громадян і спричинити загострення конфлікту. Тому важливо мати чіткі правила та механізми контролю за застосуванням сили, щоб уникнути зловживань та забезпечити відповідність принципам законності [2].

Третя проблема полягає у високому ризику для самого поліцейського персоналу. Воєнний стан супроводжується підвищеними рівнями насильства та збройних конфліктів, що ставить поліцію в обличчя серйозних загроз. Застосування вогнепальної зброї може викликати зворотню реакцію ворожих елементів, збільшуючи ризик для безпеки поліцейського. Тому важливо надавати поліцейським належну підготовку та навички для ефективного захисту та зменшення ризику [3, с.147].

Також проблематика застосування вогнепальної зброї поліцейськими полягає у можливості неправомірного використання вогнепальної зброї під прикриттям воєнного стану. У таких надзвичайних обставинах, коли суспільство перебуває під загрозою та сприймає загострення безпекової ситуації, існує ризик, що деякі поліцейські можуть використати вогнепальну зброю для особистих мотивів або безпідставно. Це порушує принципи законності та правопорядку і може спричинити злочини проти людяності. Тому важливо мати механізми контролю та внутрішні регуляції, щоб уникнути зловживань та забезпечити прозорість і відповідальність поліцейського.

П'ята проблема стосується ризику для цивільного населення. Умови воєнного стану часто супроводжуються переміщенням людей, евакуацією та загостренням соціально-економічних умов. В таких умовах цивільне населення, зокрема невинні громадяни, можуть стати жертвами неправильного або надмірного застосування вогнепальної зброї з боку поліції [3]. Це підкреслює важливість навичок поліцейського у визначенні загрози та прийнятті обґрунтованих рішень щодо застосування сили, а також необхідність забезпечення належного рівня комунікації та взаємодії з цивільним населенням.

Підводячи підсумок вищевказаного, застосування вогнепальної зброї поліцейськими в умовах воєнного стану є складною проблемою, яка вимагає уважного аналізу та розв'язання. Хоча поліція в цих умовах відіграє ключову роль у забезпеченні безпеки громадян та збереженні правопорядку, застосування вогнепальної зброї може стикатися з рядом проблем. Важливо забезпечити, щоб застосування вогнепальної зброї було пропорційним до загрози та здійснювалося з урахуванням необхідності та обережності. Неправильне використання вогнепальної зброї може мати серйозні наслідки, включаючи невинні жертви та подальше зростання насильства. Тому необхідно розробити чіткі правила і процедури для використання вогнепальної зброї, забезпечити належну підготовку та навички поліцейського, а також встановити ефективні механізми контролю та відповідальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Моїсеєва А. Які повноваження надано поліцейським на час дії воєнного стану. Закон і Бізнес. 16.06.2022. URL: <https://zib.com.ua/ua/print/151773.html> (дата звернення: 04.06.2023)
2. Крищенко А. Є. (2017). Особливості визначення терміну «Публічна безпека і порядок». URL: <https://scientbul.naiu.kiev.ua/index.php/scientbul/article/download/33/28/> (дата звернення: 04.06.2023)
3. Резнікова О.О., Місюра А.О. Шляхи модернізації системи забезпечення національної безпеки у контексті розбудови національної стійкості. URL: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/111AZ_NatResfd32c.pdf (дата звернення: 04.06.2023)
4. Особиста безпека працівників правоохоронних органів, залучених до патрулювання: навчальний посібник / С. М. Банах, Ю. Р. Йосипів, М. Д. Курляк, В. М. Синенький та ін. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 272 с.

Шепеленко Діана Костянтинівна,
курсантка 2-го курсу н.г. ДР-145

ННІ права та підготовки

фахівців для підрозділів Національної поліції.

Науковий керівник: Резворович Кристина Русланівна,

доктор юридичних наук,

доцент кафедри цивільного права та процесу

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

АНАЛІЗ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В СФЕРІ РОЗВИТКУ ВІДНОВЛЮВАЛЬНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ (СОНЯЧНА, ВІТРОВА, ГІДРОЕНЕРГЕТИКА) В УКРАЇНІ ТА СПРИЯННЯ ЇХ ВИКОРИСТАННЮ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

У зв'язку з останніми подіями в Україні, стає нагальним питання використання відновлювальних джерел енергії, а саме гідроенергетики, сонячних та вітрових електростанцій. Розвиток відновлювальної енергетики в Україні є важливою стратегічною метою. І влада вживає різних заходів та програм для підтримки та розвитку цієї галузі.

Відновлювальна енергетика охоплює використання джерел енергії, які не вичерпуються при використанні і не шкодять навколишньому середовищу. Це включає сонячну енергію. Вітрову енергію, гідроенергетику, біоенергетику та інші джерела. Розвиток відновлювальної енергетики має багато переваг, таких як зменшення викидів парникових газів, залежність від імпортованих палив і створення нових робочих місць у секторі відновлювальної енергетики.

У багатьох країнах існують спеціальні законодавчі акти та регуляторні положення, які сприяють розвитку відновлювальних джерел енергії. Ці закони можуть встановлювати механізми підтримки, такі як гарантовані тарифи на відновлювальну енергію, фінансові пільги, фінансування досліджень і розвитку, адміністративні спрощення для відновлювальних енергетичних проєктів та інші заходи.

Україна також займається розвитком відновлювальної енергетики та має певне правове регулювання. Розвиток відновлювальної енергетики регулюється законодавчими актами та спеціальними програмами. Одним з основних законодавчих актів є Закон України “Про альтернативні джерела” від 20 лютого 2003 року. Цей закон встановлює правові та економічні засади стимулювання використання альтернативних джерел енергії, включаючи відновлювальні джерела.

Згідно з цим законом, ВДЕ мають пріоритет у виробництві електроенергії, теплової енергії та транспортних палив. Закон також встановлює механізми підтримки, такі як гарантовані тарифи на відновлювальну енергію, “зелені” тарифи, податкові пільги, пріоритетні права на підключення до електромереж та інші механізми, що стимулюють інвестиції в сектор відновлювальної енергетики.

Також стаття 12 цього закону містить положення про протиаварійний захист та екологічну безпеку при використанні альтернативних джерел енергії, а саме: “запобігання аварійним ситуаціям і ліквідації їх наслідків на об’єктах альтернативної енергетики за рахунок додержання вимог та правил; створення умов для розвитку, підвищення технічного рівня, безпечної експлуатації та охорони об’єктів альтернативної енергетики згідно із законодавством; підтримки необхідного балансу потужності та якості енергії, виробленої з альтернативних джерел, для забезпечення надійного та безаварійного функціонування з об’єднаною енергетичною системою України; здійснення нагляду за впровадженням нових систем протиаварійної автоматики та захисту об’єктів альтернативної енергетики, а також засобів зв’язку і диспетчерського (оперативно-технологічного) управління з енергетичними мережами України; здійснення нагляду за експлуатацією систем протиаварійної автоматики та захисту об’єктів альтернативної енергетики від несанкціонованого втручання” [1].

Україна також прийняла Національну стратегію розвитку відновлювальної енергетики до 2035 року, яка передбачає значний розвиток відновлювальної енергетики в країні. Стратегія містить конкретні цілі щодо підвищення частки відновлювальної енергії в загальному обсязі енергосистеми.

Співпраця з міжнародними організаціями та фондами також важлива для розвитку відновлювальної енергетики в Україні. Фінансова підтримка та технічна експертиза, які надають такі організації, допомагають впроваджувати сучасні технології та підвищувати якість проєктів. Це сприяє підвищенню конкурентоспроможності української відновлювальної енергетики на міжнародному ринку.

Одним з прикладів такої співпраці є програма “Енергетичний сектор України” (Energy Sector of Ukraine), яка реалізується Міжнародним банком реконструкції та розвитку. Ця програма надає фінансову та технічну підтримку для розвитку відновлювальної енергетики в Україні, охоплюючи сприяння реалізації проєктів з вітрової та сонячної енергетики.

Але не дивлячись на такий перспективний напрямок розвитку відновлювальної енергетики в Україні, значна частина уряду підтримує таку енергетичну політику держави як імпорт викопних палив з інших держав. Така непостійність і розгалуженість енергетичної політики призупиняє розвиток відновлювальної енергетики.

Основна проблема на сьогодні полягає у повномасштабному вторгненні російських військ на територію України. Здійснюється окупація територій та важливих інфраструктурних об'єктів, а також їх масовані обстріли.

Окупація Запорізької АЕС та прагнення окупантів відключити її від загальної енергомережі, окупація понад 60% українських вугільних та 20% газових родовищ, а також перманентний газовий і нафтовий шантаж РФ усю Європу та світ, чітко свідчать про те, що прийшов час відмовитись від викопного палива, яке робить країни вразливими і взаємозалежними, та перейти до масштабного розвитку відновлювальних джерел енергії. Ця війна продемонструвала всьому світу якою є і може бути ціна традиційної енергетики [2].

Але використання відновлювальних джерел енергії також є проблематичним, оскільки більша частина з них розташована на окупованих територіях України та були знищені російськими військами.

Російські війська намагаються знищити критичні об'єкти енергетичної інфраструктури: високовольтні мережі, трансформаторні підстанції, диспетчерські пункти, а також безпосередньо електростанції, включно з об'єктами відновлювальної енергетики. Загалом, після об'єктів атомної енергетики та ліній електропередачі, електростанції відновлювальної енергетики стали другими по пріоритетності знищення для російських загарбників. За даними Української вітроенергетичної асоціації, з початку широкомасштабної війни в Україні зупинено понад три чверті вітроенергетичних потужностей, тобто з загальних 1 673 МВт, наразі не працює близько 1 462 МВт українських ВЕС, а 5 вітрових турбін в Херсонській області, що встановлені на Мирненській, Сиваській та Новотроїцькій вітроелектростанціях, сьогодні є знищеними [2].

Також знищення російськими загарбниками Каховської ГЕС завдало значних збитків Україні. У зв'язку з такими втратами та масштабністю наслідків логічним буде зменшення використання гідроенергетики. Гідроакмуляційні електростанції є значно потужнішим відновлювальним джерелом енергії оскільки здатні відтворювати та накопичувати більше енергії аніж сонячні та вітрові електростанції, де їхня робота залежить від погодних умов. Хоча з економічної точки зору енергія вітру й сонця швидко перевищує гідроенергію, гідроакмуляційні електростанції є тим типом сховища, який важко досягти виключно з сонячними та вітряними джерелами живлення [3]. Але, наразі, використання сонячних та вітроелектростанцій є найоптимальнішим варіантом для підтримання розвитку відновлювальної енергетики.

Отже, розвиток відновлювальної енергетики в Україні потребує комплексного підходу, який охоплює стимулювання конкуренції на ринку, надання фінансової підтримки, покращення правової бази, співпрацю з міжнародними партнерами та впровадження ефективних технологій, а також забезпечення розробки систем, які мають на меті запобігання спробам винищення відновлювальних джерел енергії, затвердження єдиного основоположного документа, який визначатиме напрямок розвитку відновлювальних джерел енергії та енергетики взагалі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Про альтернативні джерела енергії: Закон України від 20.02.2003 р. № 555-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-15#Text> (дата звернення: 09.06.2023)
2. Андрій Конеченков. Сектор відновлювальної енергетики України до, під час та після війни / за ред. Володимира Омельченка: *Разумков Центр*. 11.11.2022. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/sekto-vidnovlyuvanoyi-energetyky-ukrayiny-do-pid-chas-ta-pislya-viyny>
3. Відновлювальні джерела енергії: боротьба технологій і політики. *Blog.imena.ua* : веб-сайт. URL: <https://www.imena.ua/blog/renewable-energy-vs-politics/> (дата звернення: 09.06.2023)